

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών-Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Νέα Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία και Ανάπτυξη

«Η Επιχειρηματικότητα την περίοδο της κρίσης και οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας»

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Μαρία Νικολέτα Παπαθανασίου του Αθανασίου

Επιβλέπων Καθηγητής: Δημήτριος Καλλιώρας, Επίκουρος Καθηγητής του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

ΒΟΛΟΣ, 2018

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη παρούσα εργασία γίνεται εκτενής ανάλυση στην παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, καθώς και στην διάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της ελληνικής οικονομίας από το 1974 και μετά. Προτείνεται νέο μοντέλο ανάπτυξης για την Ελλάδα στο διεθνοποιημένο περιβάλλον και αναλύεται η επιρροή της ΕΕ στην διαχείριση της κρίσης. Περιγράφεται η επιρροή του ΕΣΠΑ 2014-2020, του ΕΣΠΑ 2007-2013 ιδίως όσο αφορά την Περιφέρεια Θεσσαλίας όπου παρουσιάζονται συγκριτικά τα στοιχεία των εμπορικών επιμελητηρίων και διαπιστώνεται η επιρροή των ευρωπαϊκών προγραμμάτων στην οικονομία της κυρίως κατά την περίοδο της κρίσης. Αναλύεται η συνολική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα και η πορεία των ξένων άμεσων επενδύσεων. Καθώς και το παραγωγικό σύστημα - τα καινοτομικά χαρακτηριστικά της Θεσσαλίας και οι προτεινόμενες δράσεις για την υλοποίηση του RIS3 στη Θεσσαλία το 2020.

Λέξεις κλειδιά: κρίση, καινοτομία, ευρωπαϊκά προγράμματα, επιχειρηματικότητα, παραγωγικό σύστημα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.Τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας.....	1
2.Τα βασικά χαρακτηριστικά του παραγωγικού συστήματος της Θεσσαλίας.....	3
3.Αξιολόγηση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών της Θεσσαλίας.....	4
4.Η καινοτομία στη Θεσσαλία.....	4
5.Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης RIS3 στη Θεσσαλία.....	5
1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	7
1.1 Παγκόσμια οικονομική κρίση.....	7
1.2 Η κρίση της ελληνικής οικονομίας.....	9
1.3Νέο μοντέλο ανάπτυξης. Στρατηγική, στόχοι, πολιτικές στο διεθνοποιημένο περιβάλλον.....	11
2. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	15
2.1 Βήματα και επιφυλάξεις στην Ευρωπαϊκή πορεία.....	15
2.2 Στρατηγική «Ευρώπη 2020».....	17
2.3 Περιφερειακή πολιτική της ΕΕ.....	18
2.4 ΕΣΠΑ 2014-2020.....	20
2.5 ΕΣΠΑ 2007-2013.....	22
2.6 Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας & Ηπείρου 2007-2013.....	25
2.7 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα 2007-2013.....	26
2.8 ΕΠ Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα& Καινοτομία 2014-2020.....	26
2.9 Αναπτυξιακός Νόμος Ν.4399/2016.....	27
3.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ	30
3.1 Αγκυλώσεις και προοπτικές στην ελληνική οικονομία.....	30
3.2 ΠΕΠ Θεσσαλίας & ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013.....	32
3.3 Η Συνολική Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2005-2017.....	38
3.4 Ξένες Άμεσες Επενδύσεις στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2005-2016.....	39
4. Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΗΜΕΡΑ	41

4.1 Τοπική οικονομική ανάπτυξη και ο ρόλος της δικτύωσης.....	41
4.2 Στρατηγικό Μοντέλο Κοινής Ανάπτυξης για την Θεσσαλία.....	41
4.3 Οι Επιπτώσεις του Τουρισμού στην Οικονομία της Θεσσαλίας.....	43
4.4 SWOT Analysis του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος της Θεσσαλίας.....	44
4.5 SWOT Analysis των Καινοτομικών Χαρακτηριστικών της Θεσσαλίας.....	47
4.6 Περιφερειακή Στρατηγική για την έξυπνη εξειδίκευση RIS3 στη Θεσσαλία.....	49
4.7 Στατιστικά μητρώου επιχειρήσεων στο Ν. Τρικάλων-Ν. Μαγνησίας- Δήμο Καρδίτσας-Ν Λαρίσης.....	50
5. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	52
5.1 Κριτήρια επιλογής τοποθεσίας πολυεθνικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη.....	52
5.2 Ανάγκες και προτάσεις για την προγραμματική περίοδο 2014-2020.....	53
5.3 ΕΣΠΑ 2014-2020.....	54
5.4 Κυριότερα Αναπτυξιακά Χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Θεσσαλίας.....	55
5.5 Η επιρροή των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων κατά τη περίοδο 2007-2013 στην οικονομία της Θεσσαλίας.....	58
5.6 Όραμα RIS3 για τη Θεσσαλία 2020.....	63
5.6.1 Καινοτόμο Cluster Αγροδιατροφής.....	63
5.6.2 Cluster του Μετάλλου.....	64
5.6.3 Δημιουργικός Τουρισμός.....	65
5.7 Ανάγκες και προτάσεις Θεσσαλών μικρομεσαίων επιχειρηματιών.....	67
6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	68

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Σελ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας (3.1): Συνολική υλοποίηση προγραμμάτων Θεσσαλίας βάσει αρχικών εντάξεων.....	33
Πίνακας (3.2): Συνολική υλοποίηση προγραμμάτων Θεσσαλίας βάσει τρεχουσών εντάξεων.....	34
Πίνακας (3.3): Δείκτες Κύκλου Εργασιών στις χερσαίες μεταφορές & μεταφορές μέσω αγωγών και Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις πλωτές μεταφορές.....	69
Πίνακας (3.4): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές & Δείκτης Κύκλου Εργασιών στην αποθήκευση και στις υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες.....	70
Πίνακας (3.5): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων, οργανωμένων ταξιδιών, υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες.....	72
Πίνακας (3.6): Δείκτες Κύκλου Εργασιών στην Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο & τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεων & μουσικών εκδόσεων και Κύκλου Εργασιών στις Δραστηριότητες προγραμματισμού & ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών.....	73
Πίνακας (3.7): Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης.....	74
Πίνακας (3.8): Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Αυτοκινήτων.....	76
Πίνακας (3.9): Μηνιαία Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία (Σύνολο Αγοράς), Έτος 2017.....	77

Πίνακας (3.10): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017.....	77
Πίνακας (3.11): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017.....	77
Πίνακας (3.12): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017.....	78
Πίνακας (3.13): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών.....	80
Πίνακας (3.14): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών.....	81
Πίνακας (3.15): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών.....	84
Πίνακας (3.16): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών.....	85
Πίνακας (3.17): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο: 2010-2017.....	86
Πίνακας (3.18): Μηνιαίοι δείκτες στο Λιανικό Εμπόριο.....	86
Πίνακας(3.19): Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο...	88
Πίνακας (3.20): ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ Αγαθών & Υπηρεσιών.....	89
Πίνακας (3.21): ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΜΕΓΕΘΗ: ΑΕΠ & Εθνικό Εισόδημα.....	91
Πίνακας (3.22): Συνολική οικονομία (S.1) 2005-2016.....	92

Πίνακας (4.1): Ισχυρά σημεία του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος της Θεσσαλίας.....	45
Πίνακας (4.2): Αδυναμίες του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος...	45
Πίνακας (4.3): Ευκαιρίες για ανάπτυξη του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος.....	46
Πίνακας (4.4): Απειλές για το Περιφερειακό Παραγωγικό Σύστημα.....	46
Πίνακας (4.5): Ισχυρά καινοτομικά σημεία της Θεσσαλίας.....	47
Πίνακας (4.6): Αδύνατα καινοτομικά σημεία της Θεσσαλίας.....	47
Πίνακας (4.7): Ευκαιρίες για την καινοτομία στη Θεσσαλία.....	48
Πίνακας (4.8): Απειλές για την Καινοτομία στη Θεσσαλία.....	48
Πίνακας (4.9): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος.....	96
Πίνακας (4.10): Εγγραφές - Διαγραφές - Σύνολα επιχειρήσεων ανά έτος.....	97
Πίνακας (4.11): Συνολικές επιχειρήσεις έναρξης και λήξης λειτουργίας ετών 2008 – 2016.....	100
Πίνακας (4.12): Εγγραφές – Διαγραφές επιχειρήσεων ανά έτος.....	100
Πίνακας (4.13): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος.....	102

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα (3.1): Στοιχεία εγκρίσεων ανά προγραμματική περίοδο.....	104
Γράφημα (3.2): Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, εμπορίου και υπηρεσιών.....	105
Γράφημα (3.3): Υλοποίηση έργου στις 3 θεματικές ενότητες (Μεταποίηση, Τουρισμό, Εμπόριο-Υπηρεσίες).....	105
Γράφημα (3.4): Μεταποίηση στις νέες συνθήκες.....	106
Γράφημα (3.5): Νέα καινοτομική επιχειρηματικότητα.....	106
Γράφημα (3.6): Εκσυγχρονισμός χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών.....	107
Γράφημα (3.7): Ενίσχυση επιχειρηματικότητας γυναικών.....	107
Γράφημα (3.8): Ενίσχυση επιχειρηματικότητας νέων.....	108
Γράφημα (3.9): Ένδυση – Υπόδηση: Νέες προοπτικές.....	108
Γράφημα (3.10): Εθνικό αποθεματικό απροβλέπτων.....	109
Γράφημα (3.11): Εθνικό αποθεματικό απροβλέπτων – Γυναικεία επιχειρηματικότητα.....	109
Γράφημα (3.12): Εξωστρέφεια – ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων.....	110
Γράφημα (3.13): Εξωστρέφεια – ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II.....	110
Γράφημα (3.14): Πράσινη επιχείρηση 2010.....	111
Γράφημα (3.15): Πράσινος τουρισμός.....	111
Γράφημα (3.16): Εναλλακτικός τουρισμός.....	112

Γράφημα (3.17): Μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε βιομηχανικές περιοχές & επιχειρηματικά πάρκα.....	112
Γράφημα (3.18): Τραπεζική συμμετοχή.....	113
Γράφημα (3.19): Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2006-2016.	114
Γράφημα (3.20): Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2005-2015.....	115
Γράφημα (3.21): Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας κατά την περίοδο 2005-2015.....	116
Γράφημα (3.22): Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στην μεταποίηση κατά την περίοδο 2005-2015.....	117
Γράφημα (3.23): Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στον τομέα των υπηρεσιών κατά την περίοδο 2005-2015.....	118
Γράφημα (5.1): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος στο Ν. Τρικάλων.....	59
Γράφημα (5.2): Σύνολα ενεργών επιχειρήσεων ανά έτος στο Ν. Μαγνησίας...	60
Γράφημα (5.3): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος στο Ν. Λαρίσης.....	61
Γράφημα (5.4): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος στο Δήμο Καρδίτσας.....	62

ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΕΔΕΠ: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

ΑΤΑ: Αρχηγείο Τακτικής Αεροπορίας

ΑΤΕΙ: Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΒΕΠΕ: Βιομηχανική Επιχειρηματική Περιοχή

ΒΙΟΠΑ: Βιομηχανικές Περιοχές εντός σχεδίου

ΒΠΙΑ: Βιομηχανικό Πάρκο

ΒΠΠΕ: Βιομηχανική Περιοχή

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

Ε&Α: Έρευνα & Ανάπτυξη

Ε&Τ: Έρευνα & Τεχνολογία

ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚΕΤΑ: Εθνικό Κέντρο Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΛΣΤΑΤ: Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΕΠΑΑ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων»

ΕΠΑΝ ΙΙ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα

ΕΠΑνΕΚ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία

ΕΣΠΑ: Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΕΤΘΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας & Αλιείας

ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακή Ανάπτυξης

ΗΠΑ: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής

ΙΕΤΕΘ: Ινστιτούτο Έρευνας & Τεχνολογίας Θεσσαλίας

ΚΑΠ: Κοινή Αγροτική Πολιτική

ΚΕΤΕΑΘ: Κέντρο Έρευνας Τεχνολογίας και Ανάπτυξης Θεσσαλίας

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

MME: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

ΕΑΕ: Ξένες Άμεσες Επενδύσεις

ΟΟΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας & Ανάπτυξης

ΟΤΕ: Οργανισμός Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος

ΠΓΔΜ: Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας

ΠΕΠ: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

ΣΒΘΚΕ: Σύνδεσμος Βιομηχανιών Θεσσαλίας & Κεντρικής Ελλάδος

ΣΘΕΒ: Σύνδεσμος Θεσσαλικών Επιχειρήσεων & Βιομηχανιών

ΣΛΕΕ: Συνθήκη Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης

EFSF: European Financial Stability Facility

ESM: European Stability Mechanism

EU: European Union

RIS: Regional Innovation Strategy

SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή Δημήτρη Καλλιώρα, ο οποίος ανέλαβε το ρόλο του επιβλέποντος, για την πολύτιμη βοήθεια και όλες τις συμβουλές που μου παρείχε κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή Γιάννη Σαράτση για τις πολύτιμες συμβουλές και την πλήρη καθοδήγηση του. Τέλος να ευχαριστήσω την οικογένεια μου για την ηθική και συναισθηματική υποστήριξη της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Η Ελλάδα είναι μία χώρα χρεωμένη με μία οικονομία που δεν παράγει. Πολλοί είναι οι παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτή τη κατάσταση όπως ο τρόπος λειτουργίας του πολιτικού συστήματος, η διάρθρωση του παραγωγικού συστήματος της χώρας, η δομή και λειτουργία του κράτους, η αρχιτεκτονική της Ευρωπαϊκής οικονομίας και η δομή και λειτουργία της ενιαίας αγοράς και του ενιαίου νομίσματος καθώς και οι πολιτικές που ασκήθηκαν τις τελευταίες τρεις δεκαετίες αλλά και αυτές που ασκήθηκαν κατά την περίοδο της κρίσης τόσο σε εθνικό αλλά και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (Βλάχου κ.α.,2011).

Το πολιτικό σύστημα ευθύνεται για τον λαϊκισμό και την διαπλοκή με συγκεκριμένα συμφέροντα στις πιέσεις των οποίων συχνά υπέκυπταν αποφεύγοντας την ευθύνη δύσκολων επιλογών. Γενικά κατασπαταλήθηκαν σημαντικοί δημόσιοι πόροι σε πελατειακές σχέσεις και οι περιορισμένοι πόροι του κράτους σε δράσεις που δεν ήταν πάντοτε συμβατές με το δημόσιο συμφέρον (Κότιος κ.α.,2012).

Το παραγωγικό σύστημα βασίστηκε στην κατανάλωση αντί για τις επενδύσεις, στην εσωτερική ζήτηση και όχι στις εξαγωγές, στη δημόσια δαπάνη η οποία βασιζόταν κυρίως σε δανεισμό, στην ανάθεση στον δημόσιο τομέα την απορρόφηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας λόγω συρρίκνωσης του παραγωγικού τμήματος του ιδιωτικού τομέα και στους κοινοτικούς πόρους. Όσον αφορά την εξέλιξη των διαρθρωτικών ταμείων για την περίοδο 1976 – 2009:

Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας: η Ελλάδα κατέχει την 5^η θέση

Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης: 2^η θέση για την Ελλάδα

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης: η Ελλάδα κατέχει την 1^η θέση Ευρωπαϊκό

Κοινωνικό Ταμείο: 3^η θέση για την Ελλάδα

Περίοδος 1993 – 2009:

Ταμείο Συνοχής: η Ελλάδα κατέχει την 3^η θέση

Γενικά στα Διαρθρωτικά Ταμεία ανά κάτοικο το 1976 – 2009 η Ελλάδα βρίσκεται στην 3^η θέση μετά την Πορτογαλία και την Ιρλανδία (Τσιάπα,2016: διαφ.19).

Ουσιαστικά το παραγωγικό μοντέλο της χώρας χαρακτηριζόταν από κατακερματισμό της παραγωγικής βάσης και μικρή κλίμακα παραγωγής στη μεταποίηση (η μικρότερη στην ΕΕ) χωρίς παράλληλα κουλτούρα συνεργασίας των μικρών παραγωγών. Επίσης υπήρχε ελλιπής στήριξη της παραγωγής από την έρευνα και ελλιπής σύνδεση των Πανεπιστημίων και του

εκπαιδευτικού συστήματος με τις ανάγκες της οικονομίας και της κοινωνίας. Στο μεταξύ μόλις μετά το 2000 ολοκληρώθηκαν τα έργα σε σημαντικούς οδικούς άξονες της χώρας (π.χ. Εγνατία, Ιόνια οδός), μέχρι τότε υπήρχε περιορισμένη πρόσβαση στις απομακρυσμένες περιοχές επομένως δυσκολίες πρόσβασης στις σημαντικές διεθνείς αγορές.

Πολλές περιοχές έχασαν τις παραδοσιακές δραστηριότητες που θα μπορούσαν να διακριθούν διεθνώς καθώς "υπνωτίστηκαν" από τις επιδοτήσεις της ΚΑΠ. Στις πόλεις δε, υπήρχε απαξίωση του παραγωγού αγαθών ή υπηρεσιών και κοινωνική καταξίωση της επιδίωξης πάσης φύσεως οικονομικών προσόδων (ενοίκια, επιδοτήσεις, κερδοσκοπία στο χρηματιστήριο, μίζες κλπ). Επιπλέον διείσδυσαν στη χώρα οι εισαγωγές από μία ζήτηση που στηριζόταν σε δάνεια (Λυγερός,2012).

Επομένως μετά την είσοδο στο ΔΝΤ τα τελευταία 7 χρόνια η χώρα χαρακτηρίζεται από δημοσιονομικό έλλειμμα, ελλείμματα στα επίπεδα διαβίωσης (ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού βρίσκεται κάτω από το όριο της φτώχειας), πολύ υψηλή ανεργία (το 26% του ανθρώπινου δυναμικού και το 50% των νέων είναι άνεργο), έλλειμμα στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, έλλειμμα χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα, έλλειμμα εμπιστοσύνης και νομιμοποίησης του κρατικού μηχανισμού και του πολιτικού συστήματος, μεγαλύτερο ή μικρότερο έλλειμμα ανάπτυξης σε όλες τις περιφέρειες.

Αυτό το μοντέλο ανάπτυξης παρεμπόδισε την επιχειρηματικότητα μέσα από ένα πλέγμα υπερβολικών νομικών και κανονιστικών ρυθμίσεων που ενίσχυσαν την αδιαφάνεια και επέτρεψαν τη συναλλαγή και τη διαφθορά. Στην συνείδηση πολλών το κράτος δεν είναι δίκαιο αλλά εξυπηρετεί είτε τα συμφέροντα κοινωνικών ελίτ είτε τα δικά του (μέσω της διαφθοράς ή της γραφειοκρατίας). Αυτή η έλλειψη νομιμοποίησης και ηθικής υπόστασης αιτιολογεί σε σημαντικό βαθμό τη διάβρωση της φορολογικής βάσης και την αδυναμία συγκέντρωσης των φορολογικών εσόδων (Βλάχου κ.α.,2011).

Υπάρχουν ευθύνες στον κρατικό μηχανισμό. Το κράτος είναι συγκεντρωτικό (88% των δαπανών για την Κεντρική Διοίκηση και των Φορέων της, ενώ το 50% των Δημοσίων Υπαλλήλων μένει στην Αθήνα). Το κεντρικό κράτος είναι δαιδαλώδες με πολύ μεγαλύτερο αριθμό υπηρεσιών από όσες χρειάζεται και ταυτόχρονα κατακερματισμένο με διευθύνσεις ή υπουργεία σε συνεχή αντιπαράθεση για την κατανομή των αρμοδιοτήτων. Σε ορισμένες δε υπηρεσίες (εφορίες, άμυνα, επενδύσεις, πολεοδομίες) η διαφθορά είναι εκτεταμένη (Krugman, 2008).

Παρόλο αυτά κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες έχουν συμβεί σημαντικές και ιστορικές αλλαγές στην ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική όπως η ενιαία αγορά, η διαδικασία μετάβασης στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη, η νομισματική ολοκλήρωση και το ευρώ, οι σημαντικές

μεταβολές στο επίπεδο των θεσμών και της πολιτικής. Ενώ κατά την ίδια περίοδο οι ανισότητες και οι ανισοροπίες στην Ευρώπη αυξήθηκαν.

Χώρες με ισχυρή παραγωγική βάση βελτίωσαν σημαντικά τη θέση τους στην νέα αγορά των 500 εκ.. Ενώ ασθενέστερες οικονομίες βρίσκουν δυσκολίες να διατηρήσουν την παραγωγική τους βάση απέναντι στον ανταγωνισμό. Τέλος παρατηρήθηκε διεύρυνση της απόστασης ανάμεσα στις χώρες που έχουν σημαντικά πλεονάσματα και σε αυτές που έχουν σημαντικά ελλείμματα (Κότιος κ.α.,2012).

Η Ελλάδα τα τελευταία τριάντα χρόνια αντιμετώπισε μία σειρά από προκλήσεις στις οποίες δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί επαρκώς. Όταν έγινε μέλος στην ΕΕ το 1981 δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό των εταίρων της και έχασε το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανίας. Ενώ έλαβε σημαντικούς πόρους από τα διαρθρωτικά ταμεία της ΕΕ, δε μπόρεσε να τους αξιοποιήσει ικανοποιητικά. Όταν εγκατέστησε ένα σταθερό δημοκρατικό πολίτευμα το 1974, δεν μπόρεσε να θέσει το κράτος στην υπηρεσία του δημόσιου συμφέροντος. Αν και αναπτύχθηκε ως χώρα σημαντικά τα τελευταία τριάντα χρόνια, οι περιφερειακές ανισότητες και η πληθυσμιακή συγκέντρωση αυξήθηκαν κατακόρυφα. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί η αδυναμία της χώρας να προσελκύει σημαντικές ξένες επενδύσεις.

Δυστυχώς υπήρχε έλλειμμα στο σχεδιασμό των πολιτικών αντιμετώπισης της κρίσης από τους διεθνείς οργανισμούς και την ΕΕ. Η αποτυχία στο μίγμα πολιτικές έκανε πιο βαθιά την ύφεση. Στην Ελλάδα ακολουθήθηκε λάθος μίγμα πολιτικής και λάθος χρόνος υλοποίησης. Όταν αναφέρονται 32 δις έλλειμμα από μία οικονομία με ΑΕΠ 210 δις, δεν μπορεί να ελπίζει κανείς σε ήπια ύφεση για 2 μόνο χρόνια (1^ο Μνημόνιο) (Λυγερός,2012). Αν η αρχική προσέγγιση δεν είχε τιμωρητικό χαρακτήρα θα είχε καλύτερα αποτελέσματα. Ωστόσο η κρίση εκτός από απειλή αποτελεί ευκαιρία αλλαγών σε ένα αναποτελεσματικό σύστημα άσκησης οικονομικής πολιτικής.

2. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η Θεσσαλία είναι πρακτικά διαιρεμένη σε Δυτική (όπου κυριαρχεί η γεωργία) και Ανατολική (όπου κυριαρχεί η μεταποίηση και οι υπηρεσίες). Οι επιχειρήσεις έχουν πολύ περιορισμένη εξαγωγική δραστηριότητα. Η συνεργασία μεταξύ τοπικών επιχειρήσεων αλλά και με περιφερειακές ή άλλες ερευνητικές δομές είναι εξαιρετικά περιορισμένη. Η καινοτομική δραστηριότητα είναι περιορισμένη κυρίως λόγω της έλλειψης χρηματοδοτικής ικανότητας των επιχειρήσεων να στηρίξουν σοβαρή ερευνητική δραστηριότητα (Πετράκος, 2009:303). Γενικά

το επιχειρηματικό δυναμικό της Θεσσαλίας δεν διαφοροποιείται από το εγχώριο παραγωγικό μοντέλο.

3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Η Θεσσαλία διαθέτει μία σχετικά μεγάλη αγορά, σημαντικό δευτερογενή και τριτογενή τομέα, έντονα αστικοποιημένο πληθυσμό με ικανοποιητικό επίπεδο μόρφωσης, κεντρική θέση στον ελλαδικό χώρο και ικανοποιητική οδική πρόσβαση στις μεγάλες εθνικές αγορές και ικανοποιητικές κοινωνικές υποδομές. Επίσης μεγάλες πεδιάδες, σημαντικούς ορεινούς όγκους, αλλά και παραθαλάσσιες και νησιώτικες περιοχές. Με βάση το επίπεδο ανάπτυξης, είτε αυτό μετράται με το ΑΕΠ είτε με το Σύνθετο Δείκτη Ευημερίας και Ανάπτυξης, η Θεσσαλία βρίσκεται στην 8^η θέση μεταξύ των 13 περιφερειών της χώρας (Πετράκος, 2009:310). Ο πρωτογενής τομέας είναι ιδιαίτερα σημαντικός και κατέχει την δεύτερη θέση στην χώρα από άποψη μεγέθους. Ο δευτερογενής τομέας συγκεντρώνεται στο ανατολικό τμήμα της περιφέρειας και παρουσιάζει εξειδίκευση στα τρόφιμα, τα μέταλλα και τα μη μεταλλικά ορυκτά. Οι υπηρεσίες, η εκπαίδευση και ο τουρισμός είναι ταχύτατα αναπτυσσόμενοι κλάδοι της οικονομίας. Στην οικονομία κυριαρχούν οι μικρές επιχειρήσεις. Ωστόσο υπάρχει σημαντικός αριθμός μεγάλων – συχνά πολυεθνικών – επιχειρήσεων στη βιομηχανία και το εμπόριο.

4. Η ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Η περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο ερευνητικό δυναμικό ωστόσο δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη καινοτομικότητα. Αυτή η κατάσταση οφείλεται στην απουσία θεσμοθετημένων πηγών χρηματοδότησης για E&A καθώς και στην απουσία συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών φορέων και τοπικών ΜΜΕ καθώς και στην έλλειψη καινοτομικού προσανατολισμού που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις της περιφέρειας (Πετράκος, 2009:337) . Σε επόμενο κεφάλαιο θα γίνει αξιολόγηση των καινοτομικών χαρακτηριστικών της Θεσσαλίας με παρουσίαση των δυνατών και αδύνατων σημείων καινοτομίας καθώς και των ευκαιριών και απειλών για την καινοτομία στη Θεσσαλία.

5. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΞΥΠΙΝΗΣ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ RIS3 ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Με τον όρο «Στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης» νοούνται οι εθνικές ή περιφερειακές, καινοτόμες στρατηγικές που θέτουν προτεραιότητες για την αξιοποίηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος με την ανάπτυξη και την αντιστοίχιση της δικής τους έρευνας και καινοτομίας με τις ανάγκες των επιχειρήσεων. Μία στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης μπορεί να πάρει τη μορφή, ή να συμπεριληφθεί σε ένα εθνικό ή περιφερειακό πλαίσιο στρατηγικής πολιτικής έρευνας και καινοτομίας.

Σύμφωνα με τη στρατηγική «Ευρώπη 2020», η οποία υιοθετήθηκε το 2010 το όραμα για την οικονομία της Ευρώπης κατά την επόμενη δεκαετία βασίζεται στους εξής στόχους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014) :

- **Έξυπνη ανάπτυξη**, με τη θεμελίωση της οικονομίας στη γνώση και τη καινοτομία
- **Βιώσιμη ανάπτυξη**, με την προώθηση μίας ανταγωνιστικής οικονομίας που θα αξιοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους που διαθέτει και θα περιορίζει τις επιπτώσεις στο περιβάλλον
- **Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς**, η οποία θα προάγει μία οικονομία υψηλής απασχόλησης και θα οδηγεί σε κοινωνική και γεωγραφική συνοχή

Σκοπός της στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης RIS3 είναι (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014) :

- Η χώρα έχει θέσει ως στόχο, οι επενδύσεις σε έρευνα να φθάσουν από το 0,80% του ΑΕΠ το 2013 στο 1,2% το 2020. Αντίστοιχα, η επένδυση στην έρευνα από την πλευρά των επιχειρήσεων προσδοκείται να ανέλθει από 0,27% του ΑΕΠ το 2013 σε περίπου 0,38% του ΑΕΠ το 2020.

Η RIS3 μεριμνά για την καινοτομία που παράγεται από τις ανάγκες της αγοράς αλλά και για την καινοτομία που παράγεται από έρευνα από επιστημονική περιέργεια και καινοτομία που παράγεται για την εκπλήρωση αποστολής στρατηγικής σημασίας. Η RIS3 υποστηρίζει τη δημιουργία θέσεων εργασίας βασισμένων στη γνώση όχι μόνο σε σημαντικούς πόλους της έρευνας και της καινοτομίας αλλά και σε λιγότερο αναπτυγμένες και αγροτικές περιοχές. Επίσης διασφαλίζει συνέργειες μεταξύ ευρωπαϊκών πολιτικών και χρηματοδότησης, συμπληρώνοντας εθνικά και περιφερειακά προγράμματα και ιδιωτικές επενδύσεις. Η διαδικασία της RIS3 οφείλει να είναι διαδραστική, να συντονίζεται από την περιφέρεια και να βασίζεται στη συναίνεση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014). Η RIS3 ενθαρρύνει τις περιφέρειες να υιοθετήσουν πολιτικές που είναι ρεαλιστικά προσαρμοσμένες στις ικανότητες, ευκαιρίες και ανάγκες τους – όχι αντιγραφή άλλων πιο προηγμένων περιφερειών.

Παπαθανασίου Μαρία Νικολέτα Η επιχειρηματικότητα τη περίοδο της κρίσης & οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

Όσον αφορά την περιφέρεια Θεσσαλίας η RIS3 στοχεύει να ενισχύσει την Θεσσαλία στους εξής κλάδους: υλικά, αγροδιατροφή, βιοεπιστήμες, υγεία & φάρμακα, περιβάλλον & βιώσιμη ανάπτυξη, πολιτισμό & τουρισμό (Παυλέας,2017: διαφ 16).

1. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1.1 ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Η κρίση των subprimes (στεγαστικών δανείων προς επισφαλή νοικοκυριά με ευνοϊκό επιτόκιο τα δύο πρώτα χρόνια του δανείου) ξέσπασε το 2007. Βέβαια έπειτα από μία περίοδο όπου η πολιτική χαμηλών επιτοκίων της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ και τα ελλείμματα των τρεχουσών συναλλαγών των ΗΠΑ δημιούργησαν μεγάλη ρευστότητα. Έτσι σχηματίστηκε σταδιακά μία πιστωτική «φούσκα». Ταυτόχρονα η ρευστότητα αυτή διευκόλυνε την εντυπωσιακή ανάπτυξη της χρηματοοικονομικής καινοτομίας (Ρουμελιώτης,2009:316). Το ξεφούσκωμα της «φούσκας» προκάλεσε μια συστημική κρίση, δηλαδή μία κρίση που απείλησε με κατάρρευση το τραπεζικό σύστημα, τη χειρότερη έπειτα από εκείνη της περιόδου 1929-1933. Ωστόσο η ενίσχυση της κεφαλαιοποίησης των τραπεζών από τις κυβερνήσεις τους και της ρευστότητάς τους από τις κεντρικές τους τράπεζες με τρισεκατομμύρια δολάρια και ευρώ απέτρεψε μέχρι σήμερα τη μοιραία αυτή εξέλιξη (IFRI, Ramses 2009,2008,σ.53).

Η χρηματοοικονομική καινοτομία από το 1990 ήταν η μετατροπή ενεργητικών (π.χ. δανείων) σε ομόλογα (τιτλοποίηση) και τα παράγωγα δανείων. Χαρακτηριστικά των δύο αυτών χρηματοοικονομικών προϊόντων ήταν η μεταφορά είτε του χρηματοοικονομικού ρίσκου (στην περίπτωση των παράγωγων προϊόντων) είτε της χρηματοδότησης και του ρίσκου (στην περίπτωση της τιτλοποίησης) από τα πιστωτικά ιδρύματα σε εξωτερικούς επενδυτές του συστήματος (IFRI, Ramses 2009,2008,σ.53). Η διαδικασία της τιτλοποίησης άρχισε στις ΗΠΑ από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και επεκτάθηκε σταδιακά σε όλα τα είδη δανείων (πιστώσεις για αγορά αυτοκινήτων, φοιτητικά δάνεια, στεγαστικά δάνεια). Και ενώ ενισχύθηκαν οι κανόνες εποπτείας του τραπεζικού συστήματος (Βασιλεία I και Βασιλεία II), η αγορά της τιτλοποίησης, των κερδοσκοπικών επενδυτικών ταμείων και άλλων θεσμικών επενδυτών χαρακτηριζόταν από έλλειψη κανόνων λειτουργίας και εποπτείας.

Το 2007 η αγορά στεγαστικής τιτλοποίησης έφτασε τα 5.200 δις £, έναντι 4.900 δις της αγοράς κρατικών ομολόγων των ΗΠΑ την ίδια περίοδο (Jorion, 2008:13). Το μερίδιο των τραπεζών στα δάνεια αυτά αυξήθηκε από 25% το 2003 σε 57% το 2006. Μεγάλο ποσοστό των εν λόγω δανείων ήταν επισφαλή (subprimes). Ποσοστό 50% των στεγαστικών δανείων δόθηκαν από τις τράπεζες μόνο με βάση την εισοδηματική δήλωση των δανειοληπτών, χωρίς να προβούν σε επαλήθευση των δηλώσεων αυτών. Τα δάνεια ξεπερνούσαν συνήθως το 100% της αξίας των ακινήτων που υποθήκευαν οι τράπεζες.

Μεγάλη ευθύνη στην κρίση των subprimes έχουν τόσο οι τράπεζες όσο και οι υπηρεσίες αξιολόγησης του ρίσκου. Απουσία κατάλληλων ελεγκτικών μηχανισμών, οι τράπεζες τιτλοποίησαν τα δάνεια υψηλού ρίσκου, ενώ οι υπηρεσίες αξιολόγησης υποβάθμισαν το ρίσκο. Οι τράπεζες είχαν συμφέρον να τιτλοποιήσουν, εφόσον ελαχιστοποιούσαν το ρίσκο τους και εισέπρατταν προμήθειες, οι δε υπηρεσίες αξιολόγησης αμείβονται για την εκτίμηση του ρίσκου, ενώ ταυτόχρονα λαμβάνουν υψηλές αμοιβές για τις συμβουλευτικές υπηρεσίες που προσφέρουν, σε πολλές περιπτώσεις στις ίδιες εταιρείες το ρίσκο των οποίων καλούνται να βαθμολογήσουν. Επομένως οι επενδυτές δε διέθεταν σωστή πληροφόρηση για τις αγορές δομημένων ομολόγων που περιείχαν και «τοξικά» ομόλογα (subprimes). Έδειξαν απεριόριστη εμπιστοσύνη στις τράπεζες επενδύσεων και στις υπηρεσίες αξιολόγησης (Ρουμελιώτης,2009:322).

Η κρίση των subprimes περιόρισε τις πιστώσεις προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, αύξησε τα διατραπεζικά επιτόκια, μείωσε την καταναλωτική ικανότητα των νοικοκυριών και μεγέθυνε την ανεργία τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη. Με την αλληλεξάρτηση των οικονομιών, η κρίση θα επηρέαζε και τις αναδυόμενες χώρες, αλλά σε μικρότερο βαθμό. Ωστόσο λόγω του χαμηλού ακόμα σε σχέση με των αναπτυγμένων χωρών κατά κεφαλήν ΑΕΠ τους, οι χώρες αυτές δεν μπορούν να συγκρατήσουν την κάμψη της παγκόσμιας οικονομίας.

Την άνοιξη του 2008 όλες οι αμερικανικές τράπεζες αναγκάστηκαν να ζητήσουν τη στήριξη είτε της κυβέρνησης είτε της Ομοσπονδιακής Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ προκειμένου να αποφύγουν τη πτώχευση. Ωστόσο η αμερικανική κυβέρνηση άφησε τη Lehman Brothers να πτωχεύσει (Ρουμελιώτης,2009:325). Οι συνολικές ζημιές του τραπεζικού συστήματος εκτιμήθηκαν σε 2.200 δις £ (Ρουμελιώτης,2009:329).

Μέχρι τον Ιούλιο του 2008, πέρα από τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για τις ζημιές των 945 δις από την κρίση των subprimes στις ΗΠΑ, στα ευρωπαϊκά χρηματιστήρια είχαν χαθεί 900 δις £. Οι απώλειες των τραπεζών από τη πτώση των τραπεζικών μετοχών υπολογίζονται σε 400 δις £ σε ολόκληρο τον κόσμο (Le Monde, 22/07/2008).

Στο μεταξύ η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα ταμειυτηρίου στις ΗΠΑ, η Lehman Brothers αδυνατούσε να χρηματοδοτηθεί από την αγορά, ενώ οι JPMorgan Chase και Goldman Sachs αρνήθηκαν να της παραχωρήσουν δάνειο 75 δις £. Η κυβέρνηση αρνήθηκε επίσης να στηρίξει την τράπεζα, η οποία οδηγήθηκε έτσι στην πτώχευση. Με την κίνησή της εκείνη η κυβέρνηση και η Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ θέλησαν να τιμωρηθούν οι κερδοσκόποι της Lehman Brothers και να παραδειγματιστούν εκείνοι των άλλων τραπεζών (Ρουμελιώτης,2009:331).

Η χρηματιστηριακή κρίση γενικεύτηκε σε ολόκληρο τον κόσμο μεταξύ Αυγούστου και Σεπτεμβρίου του 2008 (-21% το Χρηματιστήριο της Νότιας Κορέας, -36% της Ινδονησίας, -21,5% του Πακιστάν, -36,8% των Αραβικών Εμιράτων, -22,7% της Νότιας Αφρικής, -37,3% της Αργεντινής, -28,6% του Μεξικού, -43,1% της Ρουμανίας, -45% της Βουλγαρίας) (Le Monde, 16/10/2008). Μέχρι τις αρχές Μαρτίου του 2009 οι συνολικές ζημιές που καταγράφηκαν στα διεθνή χρηματιστήρια υπολογίστηκαν σε 16 τρισεκατομμύρια δολάρια ή 28% περίπου του παγκόσμιου ΑΕΠ (Ρουμελιώτης,2009:338).

Τα μέτρα που αποφασίστηκαν τόσο από τις ΗΠΑ όσο και από την Ευρώπη και τις άλλες αναπτυγμένες χώρες για να αντιμετωπιστεί η κρίση των subprimes είχαν τους εξής στόχους: 1) την ενίσχυση της ρευστότητας της παγκόσμιας οικονομίας, 2) την εξαγορά των υποβαθμισμένων ενεργητικών των τραπεζών, 3) την κεφαλαιακή στήριξη του χρηματοπιστωτικού συστήματος, 4) την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης.

Τα βαθύτερα αίτια των σημερινών ανισοροπιών στον κόσμο έχουν κυρίως σχέση με την υπέρμετρη αύξηση τόσο της κατανάλωσης όσο και των στεγαστικών και καταναλωτικών πιστώσεων στις ΗΠΑ. Η πρόσφατη κρίση των subprimes οδήγησε την παγκόσμια οικονομία σε σοβαρή ύφεση λόγω της μείωσης της ζήτησης, της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, των εξαγωγών και των κερδών των επιχειρήσεων, που τις απέτρεψε να πραγματοποιήσουν νέες επενδύσεις.

Τέλος αν οι κυβερνήσεις δεν αποφασίσουν ριζικές αλλαγές στο εθνικό και το διεθνές σύστημα εποπτείας και στους κανόνες λειτουργίας των χρηματαγορών, δεν πρόκειται να αποτραπούν μεγαλύτερες κρίσεις στο μέλλον.

1.2 Η ΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Από το 2010 και μετά την παγκόσμια τραπεζική κρίση το φθινόπωρο του 2008, που πυροδοτήθηκε κατά κύριο λόγο από την κατάρρευση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στις ΗΠΑ, η Ελλάδα αντιμετωπίζει κρίση δημοσίου χρέους, που την ενέταξε σε τριμερή επιτήρηση (ΕΕ, ΕΚΤ, ΔΝΤ).

Το δημόσιο χρέος έγινε μη βιώσιμο λόγω (Βαρουφάκης, Galbraith, Holland, 2014: 34): (α) του πανικού των χρηματαγορών που οδήγησε στην κατάρρευση της ρευστότητας, (β) της ύφεσης που έφερε το Κραχ παγκοσμίως και, φυσικά, στην Ελλάδα (και η οποία μείωσε τα φορολογικά έσοδα του ελληνικού κράτους),(γ) της έλλειψης δυνατότητας στήριξης από την ΕΚΤ ή από κοινού δανεισμού με άλλα κράτη-μέλη.

Αξίζει να σημειωθεί πως το ΔΝΤ εφαρμόζει τυποποιημένες συνταγές για όλες τις χώρες χωρίς κανόνες έγκαιρης διόρθωσης, ενώ η Ευρωζώνη αδιαφόρησε και δεν θέλησε να δράσει ως ενιαίος οικονομικός χώρος απέναντι στο πρόβλημα μερικών μελών της. Τη θεσμική και πολιτική ανετοιμότητα της Ευρωζώνης την επισήμανε ακόμα και ο ΟΟΣΑ (Χριστοδουλάκης, 2014:163).

Το χρέος μίας χώρας εκφρασμένο ως ποσοστό του ΑΕΠ συσσωρεύεται για τρεις πιθανούς λόγους: όταν δημιουργείται πρωτογενές έλλειμμα γιατί προστίθεται κάθε χρονιά στο χρέος, όταν ανεβαίνει το κόστος δανεισμού γιατί επιβαρύνει την εξυπηρέτηση του και όταν συρρικνώνεται το εθνικό εισόδημα γιατί έτσι στενεύει η βάση αναφοράς του. Όταν ξέσπασε η κρίση χρέους στην Ελλάδα, τα προγράμματα λιτότητας προσπάθησαν να αναχαιτίσουν την πρώτη αιτία, ενώ τα δάνεια που έλαβε η χώρα από την Τρόικα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή – ΕΚΤ – ΔΝΤ) βοήθησαν να κρατηθεί χαμηλά ο δεύτερος παράγοντας. Αγνοήθηκε όμως παντελώς ο τρίτος παράγοντας της παρατεταμένης ύφεσης και αυτός πυροδότησε μία ραγδαία επιδείνωση του χρέους παρά την αντιμετώπιση των δύο άλλων (Χριστοδουλάκης, 2014:167). Έτσι εξηγείται η αδιάκοπη άνοδος του χρέους.

Σε περίπτωση αλλαγής νομίσματος εάν το νέο νόμισμα είναι ασθενέστερο από το παλαιό τότε χάνουν οι καταθέτες στις τράπεζες και ωφελούνται οι δανειολήπτες. Εάν οι καταθέσεις και τα δάνεια έχουν γίνει σε τράπεζες του εξωτερικού τότε οι αξίες παραμένουν αμετάβλητες σε ξένο νόμισμα. Από την άλλη πλευρά εάν υποθέσουμε πως η Ελλάδα δεν είχε μπει στο ευρώ αλλά παρέμενε στην ΕΕ οι συνέπειες των μικρότερων κρίσεων που προηγήθηκαν αυτής του 2008 θα ήταν μεγαλύτερες (Χριστοδουλάκης, 2014:65).

Επομένως, λύση στην κρίση χρέους θα είναι ιδανικό να δοθεί από την Ελλάδα και τα κράτη μέλη της ευρωζώνης εντός του ευρώ, η οποία θα συνοδεύεται από την στρατηγική εφαρμογή μίας ισχυρής αναπτυξιακής πολιτικής. Σε κάθε άλλη περίπτωση η χώρα θα οδεύει σε παρατεταμένο αδιέξοδο, επεκτείνοντας την οικονομική κρίση σε κοινωνική, ανθρωπιστική και πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ελληνική κρίση του 1932 και η φυγή από τον κανόνα Χρυσού του Μεσοπολέμου. Τα πρώτα χρόνια μετά τη φυγή της, η χώρα μπήκε σε μία περίοδο αποσταθεροποίησης. « Η οικονομία ανέκαμψε σημαντικά μόνο όταν το 1936 επικράτησε το δικτατορικό καθεστώς και επέβαλε τον μηχανισμό πειθάρχησης μισθών» (Χριστοδουλάκης, 2014:67-68). Γίνεται αντιληπτό πως η χώρα μας χρειάζεται ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης με νέα στρατηγική, στόχους, πολιτικές στο διεθνοποιημένο περιβάλλον.

1.3 ΝΕΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΣΤΟΧΟΙ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΟΠΟΙΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η κυρίαρχη αντίληψη για την κρίση στην Ελλάδα έχει μία κεντρική αδυναμία: θεωρεί ότι η κρίση ξεκίνησε αυτοτελώς από τον διεθνή χώρο, ή από τα εθνικά δημοσιονομικά ελλείμματα και τα χρέη. Αυτό είναι εν μέρει λάθος. Η ανάπτυξη στην Ελλάδα, την περίοδο μετά το 1974, στηρίχτηκε σε δομές και χαρακτηριστικά που την κατέστησαν εγγενώς ευάλωτη στην κρίση. Αν συγκρίνουμε την Ελλάδα με διάφορες άλλες επιτυχημένες αναδυόμενες χώρες, διαπιστώνουμε ότι η κρίσιμη διαφορά μεταξύ τους δεν είναι τόσο οι επιδόσεις στην αύξηση του ΑΕΠ, όσο η δομή και τα χαρακτηριστικά του παραγωγικού συστήματος (Γιαννίτσης, 2013:138).

Η πιο καθοριστική μεταρρύθμιση είναι αυτή που αφορά το Κράτος και το ίδιο το πολιτικό σύστημα. Το πρόβλημα ωστόσο είναι ότι Κράτος, πολιτικό σύστημα και κοινωνικές δυνάμεις εκδήλωσαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες έναν έντονο αρνητισμό απέναντι σε αλλαγές που συνδέθηκαν με την αναπτυξιακή και κοινωνική πρόοδο. Πιθανότατα, ευρύτατα κοινωνικά στρώματα ασπάστηκαν έναν κρατισμό που εξασφάλιζε μαζικούς διορισμούς στον δημόσιο τομέα και απουσία μηχανισμών ελέγχου. Επομένως η κοινωνία προσανατολιζόταν προς το Δημόσιο και για τους περισσότερους ακυρωνόταν κάθε κίνητρο για επιχειρηματική πρωτοβουλία, δημιουργικότητα, καινοτομία και ανάληψη ρίσκου για ενδιαφέρουσες επενδύσεις (Γιαννίτσης, 2013:97).

Ανάπτυξη σημαίνει αλλαγές θεσμών, επενδύσεις σε κατάλληλες γνώσεις, μετατόπιση των δαπανών από την κατανάλωση στις επενδύσεις, προσέλκυση διεθνών επενδύσεων, ανακατανομή δαπανών από πεδία χαμηλής σε πεδία υψηλής παραγωγικότητας. Χαρακτηριστικά του παραγωγικού συστήματος, που σφραγίζουν την απόκλισή μας από τις ανεπτυγμένες κοινωνίες και όχι η διαφορά στο επίπεδο του ΑΕΠ. Πολλά από αυτά δεν απαιτούν πόρους αλλά καθαρούς στόχους και ένα διαφορετικό σύστημα πολιτικών αξιών (Γιαννίτσης, 2013:237).

Χρειαζόμαστε επενδύσεις για να ενισχύσουμε την παραγωγικότητα, την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση και τα εισοδήματα (επιχειρήσεων και περιοχών). Οι επενδύσεις μπορεί να είναι δημόσιες, ιδιωτικές, μικτές όπου η παρουσία των πρώτων π.χ. δημοσίων θα ενθαρρύνει την ανάπτυξη των ιδιωτικών και το αντίστροφο, επομένως θα υπάρξει ένας υγιής ανταγωνισμός που θα ενισχύσει την οικονομία. Αν και όλα πρέπει να γίνουν με μέτρο επειδή πάντα υπάρχει ο κίνδυνος του υπερδανεισμού και του χρέους. Επίσης μπορεί να είναι εγχώριες, ξένες, μικτές. Οι επενδύσεις μπορούν να χρηματοδοτηθούν από αποταμιεύσεις,

κέρδη, τραπεζικό δανεισμό και δημόσιες δαπάνες (Πετράκος, 2016: διαφ.6). Η επιτυχία ωστόσο μιας ιδιωτικής επένδυσης εξαρτάται από την ιδέα, την πρωτοτυπία, την ανάγκη που καλύπτει και την καινοτομία αλλά και από την ύπαρξη ενός καλού μελλοντικού επιχειρηματικού σχεδίου που θα επιτρέψει στους επενδυτές να μπορούν να προβλέψουν και οι ίδιοι τα κέρδη τους. Τέλος έχουμε ανάγκη από εκσυγχρονισμό μονάδων και εξαγωγές με εκσυγχρονισμό μονάδων (Πετράκος, 2016: διαφ.3).

Στην αναπτυξιακή μας στρατηγική πρέπει να δοθεί έμφαση στην αύξηση του % ΑΕΠ στην έρευνα και να αποχωρήσει το κλίμα αδιαφορίας για τη νέα γνώση που εισέρχεται στην παραγωγή. Επίσης να τονιστεί η ενσωμάτωση της παιδείας στις ανάγκες της οικονομίας, η συνεχής επιμόρφωση των εργαζομένων και η ενίσχυση των εξαγωγών. Σίγουρα πρέπει να αλλάξει ο υπερσυγκεντρωτισμός του παραγωγικού συστήματος στην Αθήνα και οι αναξιοποίητοι πόροι στην περιφέρεια (Πετράκος, 2016: διαφ.17). Έχει παρατηρηθεί στατιστικώς ότι σε χώρες που υπάρχει ισχυρή τοπική αυτοδιοίκηση (Ιταλία, Γερμανία, Γαλλία), με σημαντικές αρμοδιότητες και εξουσίες, η αναπτυξιακή διαδικασία ενισχύεται και κατανέμεται περισσότερο ομοιόμορφα (Κωνσταντίνου,2011:351). Η περιφερειακή πολιτική ωστόσο πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες, πλεονεκτήματα και προβλήματα. Η περιφέρεια διαθέτει μοναδικά χαρακτηριστικά με συγκριτικό πλεονέκτημα τα οποία εάν επενδυθούν θα δημιουργήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στη χώρα και θα προσφέρουν θέσεις εργασία με εξαγωγές προϊόντων σε μεγάλη ποικιλία. Επίσης είναι σημαντικό τα έργα υποδομής να συνδέονται με κλάδους συγκριτικού πλεονεκτήματος. Η αναπτυξιακή διαδικασία θα είχε άλλη ώθηση με τη δημιουργία νέων ηγετικών κλάδων, με γνώμονα την προσπάθεια αξιοποίησης όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας.

Τα στοιχεία του παραγωγικού μας μοντέλου πρέπει να είναι ενδεικτικά της καλής ποιότητας, υψηλής διαφοροποίησης, σε ένα κλίμα εξωστρέφειας και δικτύωσης του τοπικού με το διεθνές (Πετράκος, 2016: διαφ.22). Μία χώρα για να αναπτύσσεται δε πρέπει να περιθωριοποιείται αλλά να αλληλεπιδρά με υγεία στο διεθνές περιβάλλον. Πρέπει να υποστηριχθεί η εξωστρέφεια, ώστε η ανάπτυξη να μπορεί να ωφεληθεί από τις πολλαπλές δυνατότητες της διεθνούς αγοράς. Επίσης χρειαζόμαστε φορολογική συμμόρφωση ούτως ώστε οι πολίτες να μην επιβαρύνονται μη τη φορολογία όσων φοροδιαφεύγουν. Η μελέτη συνεπειών πολιτικών όπως της φορολογίας φυσικών και νομικών προσώπων, της παιδείας, το κράτος πρόνοιας, οι πολιτικές απασχόλησης και επενδύσεων είναι σημαντικές για την αναπτυξιακή διαδικασία. Σαφώς πρέπει να γίνουν αλλαγές θεσμικού τύπου όπως η ταχεία απόδοση της δικαιοσύνης, η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας (με κύρια μειονεκτήματα τον συγκεντρωτισμό και την απόλυτη ιεραρχική υποταγή), η αξιοκρατία στη στελέχωση της

δημόσιας διοίκησης και η αποκέντρωσή της (Πετράκος, 2016: διαφ.24). Χρειαζόμαστε ένα ορθό, απλό, σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο με απαραίτητη τη πάταξη φαινομένων κακοδιοίκησης και μείωση της διαφθοράς. Χρόνια προβλήματα τα οποία εάν αντιμετωπιστούν θα ενισχύσουν πάρα πολύ την εικόνα της χώρας μας σε διεθνές επίπεδο, καθώς θα δημιουργεί κλίμα εμπιστοσύνης.

Στην Ελλάδα χρειάζεται να πραγματοποιηθούν λιγότερες επενδύσεις στις «εύκολες» δραστηριότητες της βιομηχανίας, στις κατασκευές ή στις απλές υπηρεσίες αλλά προσαρμογή σε νέα προϊόντα ή υπηρεσίες που θα επέτρεπαν πιο ικανοποιητικά και ανθεκτικά επίπεδα μεγέθυνσης. Να δοθεί ώθηση στην επιχειρηματικότητα προς σύγχρονους και δυναμικούς κλάδους που μπορούν να αναπτυχθούν ή αναπτύσσονται στην Ελλάδα. Επιπλέον το επιχειρηματικό δυναμικό χρειάζεται να εφαρμόζει στρατηγικές πέρα από βραχυπρόθεσμες οπτικές. Τέλος είναι απαραίτητο να συγκροτηθεί ένα ισχυρό και αποτελεσματικό κράτος που θα ασκεί αναπτυξιακή πολιτική, με νέους θεσμούς για την προσαρμογή της οικονομίας, και θα προσαρμόζει διαρκώς τις πολιτικές του στις ανάγκες της αντιμετώπισης των προβλημάτων που αναδεικνύει η νέα αρχιτεκτονική της παγκόσμιας οικονομίας (Γιαννίτσης,2013:141).

Οι ελληνικές επιχειρήσεις θα μπορέσουν να επιβιώσουν και να γίνουν ανταγωνιστικές στη διεθνή αγορά εάν επιδιωχθεί η χρηματοδότησή τους με επιτόκια παρόμοια με αυτά που ισχύουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και ένα τέτοιο σχέδιο μπορεί να αναληφθεί από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων σε συνδυασμό με την ΕΚΤ (Χριστοδουλάκης,2014:195). Η Ελλάδα έχει ανάγκη από τουλάχιστον 10δις το χρόνο επενδύσεις για τα επόμενα 10 χρόνια (Πετράκος, 2016:διαφ.13). Οι τομείς που παρουσιάζουν το μεγαλύτερο επενδυτικό ενδιαφέρον είναι η ενέργεια, οι εγκαταστάσεις αποθήκευσης, οι μεγάλες τουριστικές μονάδες, νέα έργα αερομεταφορών, η μεταποίηση τροφίμων, οι καλλιέργειες στη γεωργία όπως και η ανασυγκρότηση των επιχειρήσεων που δοκιμάστηκαν από τη κρίση (π.χ. Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο). Σε αυτές τις επενδύσεις προστίθενται τα έργα που θα γίνουν με χρηματοδότηση από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης καθώς και οι αποκρατικοποιήσεις κρατικής περιουσίας (Χριστοδουλάκης,2014:191). Ένας ακόμη κλάδος όπου παρά το μικρό του μέγεθος μπορεί να αναπτυχθεί και να εξασφαλίσει συγκριτικό πλεονέκτημα για την χώρα είναι τα γενόσημα φάρμακα. Στη χώρα μας υπάρχει εδραιωμένη βιομηχανία με μεγάλο μέγεθος. Παράλληλα έχουν γίνει κάποιες επιτυχημένες εξαγωγικές προσπάθειες από συγκεκριμένες εγχώριες βιομηχανίες. Επιπλέον κλάδος όπου παρά το μικρό του μέγεθος μπορεί να αναπτυχθεί είναι ο ιατρικός τουρισμός. Στον τομέα αυτό εμφανίζονται υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης παγκόσμια και η χώρα έχει πληθώρα εξειδικευμένων γιατρών. Παράλληλα το κόστος στην Ελλάδα είναι

χαμηλότερο από αντίστοιχους προορισμούς υψηλής ποιότητας του εξωτερικού (Παπαδάκης, 2012:302).

Η χώρα μας χρειάζεται σήμερα ένα εθνικό σχέδιο μεταρρυθμίσεων, αποκρατικοποιήσεων και ανταγωνιστικής απελευθέρωσης αγορών και επαγγελματιών. Το πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων πρέπει να σχεδιαστεί χωρίς ξένη υπαγόρευση για να μην εκλαμβάνεται ως άλλος ένας όρος των Μνημονίων, αλλά και χωρίς χατίρια στις κομματικές και πελατειακές ομάδες (Χριστοδουλάκης, 2014:196). Οι παραπάνω κατευθύνσεις πολιτικής εάν υλοποιηθούν γρήγορα και αποτελεσματικά θα επιτρέψουν στην Ελλάδα σταδιακά να επανεργοποιηθεί στρατηγικά τόσο στην Ευρώπη όσο και στην ευρύτερη περιοχή.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί και η σημασία της τεχνολογίας για την ανάπτυξη μίας οικονομίας. Η χρήση και η παραγωγή της νέας τεχνολογίας, θέτει σε αναπτυξιακή τροχιά μία χώρα. Τεχνολογικά προηγμένες οικονομίες επιτυγχάνουν μεγάλη ανταγωνιστικότητα και παράγουν προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας που ανταλλάσσονται με πολύ ευνοϊκότερους όρους σε σχέση με προϊόντα χαμηλής προστιθέμενης αξίας, ενώ θωρακίζονται σε περίπτωση διεθνών κρίσεων αφού παράγουν αγαθά που δεν επηρεάζεται η ζήτησή τους από τέτοιες συνθήκες (Κωνσταντίνου, 2011:29).

Η σημασία της πολιτικής ανταγωνισμού είναι μεγάλη. Το άνοιγμα όλων των κλάδων και η απελευθέρωση όλων των αγορών μίας χώρας οδηγεί στη δημιουργία αποτελεσματικότερων επιχειρήσεων, θωρακισμένες στις κρίσεις, οι οποίες υιοθετούν συνεχώς τη νέα τεχνολογία, δραστηριοποιούνται σε δυναμικούς κλάδους δημιουργώντας πολλές θέσεις απασχόλησης (Κωνσταντίνου, 2011:95).

Για να επιτευχθεί μία πορεία σαν την παραπάνω απαιτούνται σημαντικές αλλαγές στη δομή και το χαρακτήρα μίας οικονομίας – κοινωνίας. Αυτό που προηγείται περισσότερο είναι η κατανόηση της ανάγκης για ανάπτυξη, η διάθεση των πολιτών μίας χώρας για να αναπτυχθούν, η προσπάθεια επίτευξης αναπτυξιακών στόχων και η εξασφάλιση της κοινωνικής συναίνεσης που είναι το βασικότερο προαπαιτούμενο για την επιτυχία της κάθε πολιτικής (Κωνσταντίνου, 2011:29). Κατά τη γνώμη μου στη χώρα μας υπάρχει ανάγκη για ανάπτυξη ειδικά τα τελευταία οκτώ χρόνια καθώς και το ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτουμε έχει την κατάλληλη πολιτισμική υποδομή (κουλτούρα, ανοιχτή κοινωνία). Επίσης η Ελλάδα διαθέτει το συγκριτικό πλεονέκτημα της γεωγραφικής της θέσης που της παρέχει άμεση πρόσβαση σε αγορές.

2. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

2.1 ΒΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ

Η μεταπολεμική εικόνα της Ευρώπης χαρακτηριζόταν από χώρες με οικονομικά προβλήματα, προβλήματα άμυνας, έλλειψη τροφίμων – αγαθών – υπηρεσιών, ανεργία, απειλή διαίρεσης Δύσης – Ανατολής, έλλειψη άνθρακα και χάλυβα, ευρύτατες απαιτήσεις εισαγωγών για κάλυψη των αναγκών. Υπήρξαν σημαντικές πιέσεις για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση λόγω της ανάγκης για σταθερότητα και ειρήνη στον Ευρωπαϊκό χώρο, της μετατόπισης της εξουσίας έξω από τα ευρωπαϊκά σύνορα, της Σοβιετικής απειλής, του Ψυχρού πολέμου (Σαρρής, 2010:1). Οι λόγοι για τους οποίους επιθυμούσαν τα κράτη μέλη να συμμετέχουν στην τότε ΕΟΚ (και μετέπειτα ΕΕ) ήταν οικονομικοί για τις χώρες του βορρά, πολιτικοί για τις χώρες του νότου, πολιτικοί και για λόγους αποκατάστασης & σταθεροποίησης του δημοκρατικού καθεστώτος για τις χώρες της ανατολής (Σαρρής, 2010:3).

Ιστορικά η νεοφιλελεύθερη εποχή δεν είχε ιδιαίτερα καλές επιδόσεις. Η πιο δυναμική περίοδος της δυτικής μεταπολεμικής ανάπτυξης παρατηρήθηκε μετά τον πόλεμο μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970. Το μεγαλύτερο μειονέκτημα της νεοφιλελεύθερης εποχής ήταν η τεράστια ανάπτυξη στην ανισότητα (Jacques, 2016:2). Ο καπιταλισμός έλκεται φυσικά από την αύξηση της ανισότητας. Το διάστημα μεταξύ 1945 και τέλη της δεκαετίας του 1970, ο ανταγωνισμός του Ψυχρού Πολέμου ήταν αναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος περιορισμός. Από την κατάρρευση όμως της Σοβιετικής Ένωσης δεν υπήρξε κανένας περιορισμός (Jacques, 2016:3).

Οικονομολόγοι όπως ο Larry Summers πιστεύουν πως η προοπτική για το μέλλον χαρακτηρίζεται από στασιμότητα καθώς η ανάπτυξη της Ευρώπης και των Ηνωμένων Πολιτειών είναι αδύναμη. Τα χειρότερα σενάρια αναφέρουν πως πιθανόν να ξεσπάσει μία ακόμη οικονομική κρίση εφόσον η ανάκαμψη είναι τόσο αδύναμη και εύθραυστη (Jacques, 2016:4).

Ωστόσο η ευρωζώνη αποτελείται από κράτη μέλη χωρίς τη στήριξη κεντρικών τραπεζών και από μία κοινή κεντρική τράπεζα την (ΕΚΤ), στερούμενης ενός κράτους ικανού να στηρίξει με τη σειρά του, με μία κοινή δημοσιονομική πολιτική, την κοινή ευρωζωνική νομισματική πολιτική (Παπαθανασίου, 2015:5). Υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ της κοινής νομισματικής πολιτικής και της κατακερματισμένης δημοσιονομικής πολιτικής. Ακόμη, δεν είχε ιδρυθεί ένας μηχανισμός που θα αφορούσε σε δημοσιονομικές παρεμβάσεις κατά την διάρκεια κρίσεων, όπως έγινε την περίοδο 2007-2009, οπότε αφέθηκε κάθε κράτος να προφυλαχθεί μόνο του στην

εγχώρια οικονομία. Βέβαια από το 2010 έχουν γίνει σημαντικά βήματα στην Ευρωζώνη για την αντιμετώπιση των κρίσεων και την πιο ομαλή λειτουργία της νομισματικής ένωσης, όπως η ίδρυση του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) και μετά ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) με στόχο να παρέχει άμεση ρευστότητα σε χώρες που βρίσκονται σε πιστωτική ασφυξία κ.α.

Αν και το 2010 οι μισοί πολίτες ακόμη πίστευαν πως η συμμετοχή στην ΕΕ είναι σημαντική, πολλοί από όσους στο παρελθόν υποστήριζαν πως δεν είχαν αρκετές γνώσεις για να δώσουν τη δική τους απάντηση, σταδιακά μεγέθυναν τα ποσοστά εκείνων που θεωρούν πως η συμμετοχή δεν είναι ούτε καλή ούτε κακή ή που θεωρούν πως είναι κακό να είναι μέλη. Για πολλούς αυτή η τάση δείχνει πως οι περισσότεροι άνθρωποι που έχουν γνώσεις για την ΕΕ μπερδεύτηκαν περισσότερο για τα υπέρ και κατά της ολοκλήρωσης (Medrano, 2012:192).

Μία από τις πιο σημαντικές πτυχές της μείωσης της δημόσιας στήριξης προς την ΕΕ είναι πως είναι ιδιαίτερα αισθητή μεταξύ των τριών ηγετικών κρατών μελών, δηλαδή της Γαλλίας, Γερμανίας και Μ. Βρετανίας. Στη Γαλλία τα ποσοστά των πολιτών που θεωρούν πως η συμμετοχή στην ΕΕ είναι καλή μειώνονται από τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Τα ίδια ποσοστά στη Γερμανία σημείωσαν τα χαμηλότερα επίπεδα στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1990. Το 2010 η Μ. Βρετανία ήταν η μοναδική χώρα στην ΕΕ όπου η καθαρή υποστήριξη ήταν αρνητική (Medrano, 2012:192).

Κανένα μέλος της ΕΕ δεν υποστήριξε με σοβαρότητα, από τη συνθήκη του Μάστριχτ, τη δημιουργία των Ηνωμένων Εθνών της Ευρώπης. Οι πληθυσμοί και οι ελίτ δεν θέλουν να μεταφέρουν στην ΕΕ πολιτικές κράτους πρόνοιας, εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (Medrano, 2012:198). Είναι μικρότερο το πρόβλημα των αντίθετων οραμάτων για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση από το πρόβλημα της σύγκρουσης των εθνικών συμφερόντων σε συνδυασμό με τις αντίθετες απόψεις σχετικά με τα αποτελέσματα διαφορετικών οικονομιών και νομισματικών πολιτικών (Medrano, 2012:202).

Η φιλελεύθερη διακυβερνητική υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση κατευθύνεται από τα μέλη της ΕΕ, κυρίως από εκείνα που είναι λιγότερο εξαρτημένα από άλλες οικονομίες εντός της ΕΕ και για αυτό έχουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη. Ακόμη και σήμερα, όπως όταν υιοθετήθηκε η συνθήκη του Μάστριχτ, οι όροι της συζήτησης και οι μηχανισμοί που υιοθετούνται αντανakλούν τις προτιμήσεις της Γερμανίας, αποφάσεις με αυστηρότερη εφαρμογή των κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων (Vilpisauskas, 2013:368).

Η ελίτ διαπραγματεύεται τις αποφάσεις στην ΕΕ μέσω της διεθνούς κοινωνίας και των υπερεθνικών θεσμών. Ωστόσο η κοινή γνώμη καθίσταται τόσο σημαντική όσο δεν ήταν ποτέ

στο παρελθόν στις πολιτικές συζητήσεις για την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση (Vilpisauskas, 2013:370).

Σύμφωνα με τους οικονομολόγους έχουν πραγματοποιηθεί τρεις σημαντικές πολιτικές καινοτομίες στην ΕΕ. Αρχικά η ενιαία αγορά που σχεδιάστηκε στα μέσα της δεκαετίας του '80 και ξεκίνησε το 1992. Μετέπειτα και με στόχο την εξασφάλιση της επιτυχίας της ενιαίας αγοράς είναι η πολιτική συνοχής που πλήρως επανασχεδιάστηκε και επεκτάθηκε πολύ μετά το 1989. Τέλος το ενιαίο νόμισμα που υιοθετήθηκε από τα περισσότερα κράτη μέλη το 1999 (Bradley et, 2011:2).

Οι γειτονικές περιφερειακές διοικήσεις μερικές φορές αρνούνται να συνεργαστούν σε πολιτικές που απαιτούν συγκέντρωση πόρων, συντονισμένο σχέδιο και κοινή εφαρμογή. Συνεπώς, οι δράσεις προτεραιότητας της πολιτικής συνοχής χαρακτηρίζονται από έλλειψη ορθολογικής ολοκλήρωσης με άλλες εθνικές δημόσιες πολιτικές, περιφερειακή στρατηγική και με άλλες γενικά εθνικές και ευρωπαϊκές επιχειρηματικές στρατηγικές.

Η Στρατηγική της Λισσαβόνας έχει την προέλευσή της στα τέλη της δεκαετίας του '90 στο φόβο ότι ακόμη τα προηγμένα ευρωπαϊκά κράτη θα προσκολλούσαν με τις ΗΠΑ και την Ιαπωνία λόγω της ικανότητάς τους να καινοτομούν καθώς νέα κύματα τεχνολογίας και παγκοσμιοποίησης έγιναν σημαντικά. Ωστόσο έγινε μία μη επαρκής κατανόηση των διαφορετικών αναγκών των πιο προηγμένων "δωρητών" κρατών και των λιγότερο προηγμένων "παραληπτών" κρατών. Οι ανάγκες επενδύσεων των τελευταίων ήταν πιο βασικές και βασίστηκαν στην ανάγκη να εξελίξουν τις φυσικές υποδομές, να αυξήσουν το αποδοτικό ανθρώπινο δυναμικό και να δημιουργήσουν ένα δυναμικό επιχειρηματικό περιβάλλον, την ίδια στιγμή όπου οι διοικητικοί θεσμοί υποβάλλονταν σε δραματική αλλαγή. Μπορούμε ακόμη να ισχυριστούμε πως η 'Λισσαβόνα' έστρεψε την προσοχή μακριά από την ανάγκη για αναβάθμιση και εξέλιξη των "παραδοσιακών" επιχειρηματικών τομέων προς υπερβολική συγκέντρωση στους "νέους" υψηλής τεχνολογίας επιχειρηματικούς τομείς (Bradley et, 2011:10).

2.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020»

Η στρατηγική «**Ευρώπη 2020**» αποτελεί το θεματολόγιο της ΕΕ για την ανάπτυξη και την απασχόληση για την τρέχουσα δεκαετία. **Οι στόχοι της στρατηγικής αφορούν την απασχόληση** (να απασχολείται το 75% των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών), την E&A (να επενδύεται το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ στην E&A), την κλιματική αλλαγή και ενέργεια (να μειωθούν οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με τα επίπεδα του 1990, το 20% της ενέργειας να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές, να αυξηθεί η ενεργειακή απόδοση

κατά 20%), την εκπαίδευση (να μειωθεί κάτω από 10% το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, τουλάχιστον το 40% των ατόμων ηλικίας 30-34 να έχουν ολοκληρώσει την ανώτατη εκπαίδευση) και την φτώχεια (να μειωθεί κατά τουλάχιστον 20 εκατομμύρια ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν να βρεθούν ή βρίσκονται σε συνθήκες φτώχειας). Οι στόχοι δεν συνεπάγονται καταμερισμό των υποχρεώσεων, καθώς είναι κοινοί στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν από όλες τις χώρες με συνδυασμό ευρωπαϊκών και εθνικών μέτρων. Η στρατηγική «Ευρώπη 2020» χρησιμεύει ως πλαίσιο αναφοράς για δραστηριότητες που αναλαμβάνονται σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Οι χώρες της ΕΕ έχουν θέσει εθνικούς στόχους για να συμβάλουν στην επίτευξη των γενικότερων στόχων της ΕΕ (https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_el).

Ακόμη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεχίζει να επιμένει πως κάθε δημοσιονομική περίοδος της ΕΕ πρέπει να αξιολογείται μεμονωμένα, παρόλο που υπάρχει σημαντική συνέχεια καθώς το ένα πρόγραμμα οδηγεί στο επόμενο. Αυτό μπορεί να έχει νόημα σε στενούς λογιστικούς όρους. Δεν έχει νόημα από οικονομική άποψη (Bradley et, 2011:13).

2.3 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ

Η περιφερειακή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η κύρια επενδυτική πολιτική της Ευρώπης για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Η περιφερειακή πολιτική συνιστά επίσης έκφραση αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης διατίθεται στις λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες της ΕΕ. Από το 1989 έως το 2013, διατέθηκαν πάνω από 800 δις € από τον προϋπολογισμό της ΕΕ για τη συγχρηματοδότηση έργων που στηρίζουν την περιφερειακή ανάπτυξη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014:3).

Όσον αφορά την εξέλιξη της περιφερειακής πολιτικής. Το 1958 δημιουργήθηκε το **Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο**. Το 1975 δημιουργήθηκε το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης**. Μετά την ένταξη της Ελλάδας (1981), της Ισπανίας και της Πορτογαλίας (1986), τα διαρθρωτικά ταμεία εντάχθηκαν στο πλαίσιο της ευρύτερης «πολιτικής για τη συνοχή». Το 1993 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ καθιερώθηκαν το **Ταμείο Συνοχής** και η **Επιτροπή των Περιφερειών**. Το 1994 – 1999 διπλασιάστηκαν οι πόροι των περιφερειακών ταμείων. Το 2014 – 2020 ο προϋπολογισμός ανέρχεται στα 351,8 δις € με

έμφαση στην έρευνα και καινοτομία, στο ψηφιακό θεματολόγιο, στη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και στην οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα.

Η περιφερειακή πολιτική χαρακτηρίζεται από υψηλό βαθμό συμπληρωματικότητας προς άλλες πολιτικές σε τομείς όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, η ενέργεια, το περιβάλλον, η ενιαία αγορά, η έρευνα και η καινοτομία. Η περιφερειακή πολιτική είναι γνωστή και ως «πολιτική συνοχής» καθώς απώτερος στόχος της είναι η ενίσχυση της «οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014:5).

Παρακάτω αναφέρονται τα περιφερειακά ταμεία συνοπτικά. Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) σκοπός τους είναι να γεφυρωθεί το αναπτυξιακό χάσμα ανάμεσα στις ευρωπαϊκές περιφέρειες όσον αφορά π.χ. τις υποδομές ή την απασχόληση. Μαζί με το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (ΕΤΘΑ), συναποτελούν τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία**.

Το ΕΤΠΑ έχει στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας σε όλες τις περιφέρειες και τις πόλεις της ΕΕ. Ποσοστό άνω του 50% των επενδύσεων μεταξύ των ετών 2014 – 2020 αναμένεται να διοχετευθεί σε αστικές περιοχές. Το ΕΤΠΑ λαμβάνει σοβαρά υπόψη τις εδαφικές ιδιαιτερότητες (π.χ. ακριτικές, ορεινές περιφέρειες) όπου οι συγκεκριμένες περιφέρειες λαμβάνουν ειδική βοήθεια ώστε να αντιμετωπίσουν πιθανά μειονεκτήματα λόγω της απόστασης. Το ΕΚΤ βοηθά τους ανέργους, τους ήδη εργαζομένους να επανακαταρτιστούν και συμβάλει στην κοινωνική ένταξη των περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων. Το Ταμείο Συνοχής επενδύει στο δίκτυο μεταφορών και σε περιβαλλοντικά έργα, το ΕΓΤΑΑ παρέχει στήριξη στις αγροτικές περιοχές, ενώ το ΕΤΘΑ προάγει τη βιώσιμη και ανταγωνιστική αλιεία και ιχθυοκαλλιέργεια σε ολόκληρη την ΕΕ. Ένα ακόμη σημαντικό ταμείο το οποίο διαχειρίζεται η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το **Ταμείο Αλληλεγγύης** το οποίο αποτελεί έκφραση της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης προς τις περιοχές της Ευρώπης που πλήττονται από θεομηνίες και από μεγάλες φυσικές καταστροφές (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014:6).

Σε αντίθεση με τους ετήσιους εθνικούς προϋπολογισμούς, ο προϋπολογισμός της περιφερειακής πολιτικής καταρτίζεται με ορίζοντα επταετίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν επιλέγει ούτε διαχειρίζεται τα έργα, αλλά εγκρίνει τα συνολικά προγράμματα, τα οποία περιλαμβάνουν ένα φάσμα πιθανών έργων. Στην ουσία, η περιφερειακή πολιτική της ΕΕ είναι το κύριο επενδυτικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων της Ευρώπης δηλαδή δημιουργία ανάπτυξης και απασχόλησης. Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι η ραχοκοκαλιά της ευρωπαϊκής οικονομίας. Στην ΕΕ λειτουργούν περίπου 20 εκατομμύρια μικρομεσαίες

επιχειρήσεις, οι οποίες αντιστοιχούν στο 99% του συνόλου των επιχειρήσεων και αποτελούν βασικό μοχλό ανάπτυξης και απασχόλησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014:13). Δικαιούχοι για χρηματοδότηση από τα περιφερειακά ταμεία είναι οι δημόσιοι φορείς, ορισμένοι οργανισμοί του ιδιωτικού τομέα (ιδίως μικρές επιχειρήσεις), πανεπιστήμια, σύλλογοι, ΜΚΟ και εθελοντικές οργανώσεις.

Οι πιθανοί δικαιούχοι πρέπει να πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις ώστε να διασφαλίζεται ότι οι επενδύσεις της ΕΕ είναι στο σύνολο τους στοχευμένες και αποδοτικές. Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι εξής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014:11):

- Η ανάπτυξη στρατηγικών «**έξυπνης εξειδίκευσης**». Οι περιφέρειες πρέπει να ειδικεύονται σε τομείς στους οποίους έχουν τις μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης και στην ανάπτυξη καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών
- Στρατηγικές για την μείωση της ανεργίας των νέων
- Συμμόρφωση προς τη περιβαλλοντική νομοθεσία
- Μεταρρυθμίσεις για τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος ευνοϊκού για τις επιχειρήσεις
- Μέτρα για τη βελτίωση των συστημάτων δημόσιων προμηθειών

Στόχοι της κοινής περιφερειακής πολιτικής σύμφωνα με τα άρθρα 174-178 της ΣΛΕΕ (Παπαθανασίου, 2015:27) είναι η ενίσχυση της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής της ΕΕ. Ο συντονισμός των εθνικών περιφερειακών πολιτικών. Η μεταβίβαση πόρων από τις πιο εύπορες περιοχές. Οι περιφερειακές ενισχύσεις για συνεχή και ισόρροπη πρόοδο της ΕΕ. Η καλύτερη χρησιμοποίηση των μηχανισμών της αγοράς & η ισόρροπη ανάπτυξη μέσα στην κοινή αγορά.

2.4 ΕΣΠΑ 2014 – 2020

Στις 23/05/2014 εγκρίθηκε το **νέο ΕΣΠΑ 2014 – 2020** συνολικού προϋπολογισμού για την Ελλάδα **27 δις €** (20% Εθνικοί πόροι, 80% Πόροι Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων της ΕΕ). Το Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020 είναι το σημαντικότερο εργαλείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση της ανάπτυξης και την προώθηση της σύγκλισης μεταξύ των Κρατών – Μελών στο πλαίσιο της πολιτικής Συνοχής και της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Η Ελλάδα ενεργοποίησε τα προγράμματα της νέα περιόδου πριν από κάθε άλλη χώρα της ΕΕ σε ποσοστό που ξεπερνά το 67% (https://www.espa.gr/Style%20Library/Banners/ESPA-Factsheet-A4_%CE%91_FINAL_low.pdf). Πιο συγκεκριμένα:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία (4,7 δις €)
- ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Δια Βίου Μάθηση (2,7 δις€)
- Πρόγραμμα Αγροτικής ανάπτυξης (6 δις €)
- ΕΠ Αλιείας & Θάλασσας (0,5 δις €)
- ΕΠ Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον & Αειφόρος ανάπτυξη (5,2 δις €)
- ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα (0,5 δις €)
- ΕΠ Τεχνική Βοήθεια (0,4 δις €)
- 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, ένα για κάθε μία από τις 13 διοικητικές Περιφέρειες της χώρας (5,8 δις €)
- Ρήτρα αναθεώρησης (1 δις €)

Παρατηρούμε πως τα τρία πρώτα Επιχειρησιακά Προγράμματα αφορούν την επιχειρηματικότητα και πως χρειάζονται περισσότεροι πόροι στον αγροτικό τομέα και στις υποδομές μεταφορών.

Ακολουθεί η κατανομή των εγκεκριμένων έργων του ΕΣΠΑ 2014 – 2020 στην Ελλάδα (<http://anaptyxi.gov.gr/>):

Θεματικοί στόχοι	Προϋπολογισμός (€)
Έρευνα – Τεχνολογία και Καινοτομία	117.679.486
Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών	222.145.696
Ανταγωνιστικότητα Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων	542.669.233
Οικονομία Χαμηλών Ρύπων	2.353.768.984
Κλιματική αλλαγή – Πρόληψη	143.716.370
Προστασία Περιβάλλοντος	1.875.062.207
Βιώσιμες Μεταφορές	1.575.428.820
Απασχόληση	1.185.993.455
Κοινωνική Ένταξη	671.362.145
Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση	1.194.123.388
Μεταρρύθμιση Δημόσιας Διοίκησης	174.155.483

2.5 ΕΣΠΑ 2007-2013

Παρακάτω περιγράφονται τα βασικά αποτελέσματα της πολιτικής συνοχής της ΕΕ της περιόδου 2007 – 2013. Καταρχάς επενδύθηκαν 346,5 δις € την περίοδο 2007 – 2013. Η πολιτική συνοχής απέφερε αποτελέσματα σε κάθε περιφέρεια και σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Οι επενδύσεις βελτίωσαν σημαντικά την κατάσταση κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης όταν υπήρχε περιορισμός στη δημόσια χρηματοδότηση ακόμα και για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις όταν ήταν δύσκολη η εύρεση ιδιωτικής χρηματοδότησης. Σε μακροοικονομικό επίπεδο το 1€ επένδυσης της πολιτικής συνοχής κατά την περίοδο 2007 – 2013 θα παράγει 2,74€ επιπρόσθετου ΑΕΠ έως το 2023(ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/.../expost_eval_2007_2013_el.ppt: διαφ.4). Επομένως 346,5 δις € που επενδύθηκαν την περίοδο 2007 – 2013 εκτιμάται πως θα αποδώσουν σχεδόν 1 τρις € επιπρόσθετου ΑΕΠ έως το 2023. Αξίζει να σημειωθεί πως δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη 1 εκατομμύριο θέσεις εργασίας. Η πολιτική συνοχής παρείχε δημόσια επενδυτικά κεφάλαια κατά ποσοστό έως και 57% σε ορισμένες χώρες, στην Ελλάδα το ποσοστό ήταν 18,9%. Βοήθησε πολλές μικρές επιχειρήσεις να επιβιώσουν από την οικονομική κρίση παρέχοντας στήριξη σε 121.400 νεοσύστατες εταιρείες και σε 400.000 μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/.../expost_eval_2007_2013_el.ppt: διαφ.6).Βελτιώθηκε η ζωή 6 εκατομμυρίων ατόμων καθώς έχουν πλέον πρόσβαση σε νέο/βελτιωμένο σύστημα προμήθειας καθαρού πόσιμου νερού και 7 εκατομμύρια άτομα απέκτησαν σύνδεση με νέες ή αναβαθμισμένες μονάδες επεξεργασίας λυμάτων. Ωστόσο σίγουρα πρέπει να υπάρξουν βελτιώσεις π.χ. ορισμένα προγράμματα δεν επικεντρώθηκαν αρκετά στα αποτελέσματα που έπρεπε να επιτευχθούν. Τα προγράμματα για την περίοδο 2014 – 2020 είναι περισσότερο επικεντρωμένα στα αποτελέσματα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι τα χρήματα των φορολογούμενων δαπανώνται αποδοτικά. Επίσης όσον αφορά τα έργα για τα οποία υποβάλλεται αίτηση για χρηματοδότηση από την ΕΕ, πρέπει να επεξηγείται με σαφήνεια, εκ των προτέρων, με ποιον τρόπο προτίθενται να επιτύχουν τους στόχους τους (ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/.../expost_eval_2007_2013_el.ppt: διαφ.9).

Το **Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007 – 2013** στην Ελλάδα αποτέλεσε το έγγραφο αναφοράς για τον προγραμματισμό των Ταμείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο για την περίοδο 2007 – 2013. Για τη διαμόρφωση του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 ως εγγράφου προγραμματισμού, αξιοποιήθηκαν εισροές από ένα σημαντικό αριθμό προτάσεων που

υπεβλήθησαν στο Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, κατευθύνσεων – πολιτικών επιλογών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο και ποσοτικών δεδομένων και μελετών. Η διατύπωση της πρότασης του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 – 2013 και ο συντονισμός των διαδικασιών εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Οικονομίας & Οικονομικών. Το ΕΣΠΑ διαμορφώθηκε σε συνεργασία με τα καθ' ύλην αρμόδια Υπουργεία, τις Περιφερειακές και Τοπικές Αρχές και σε διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (<https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticNationalDevelopmentPlanning.aspx>). Το νέο σχήμα χαρακτηρίστηκε από μικρότερο πλήθος Επιχειρησιακών Προγραμμάτων σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο 2000 – 2006, και οδήγησε σε πιο ευέλικτο σχήμα διαχείρισης: ο στρατηγικός σχεδιασμός της χώρας για την περίοδο 2007 – 2013 υλοποιήθηκε μέσα από 8 Τομεακά ΕΠ, 5 Περιφερειακά ΕΠ και 14 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας.

Τα ακόλουθα προγράμματα αποτελούν τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα της προγραμματικής περιόδου 2007 – 2013.

(<https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticSectoralOP.aspx>)

- ΕΠ Περιβάλλον – Αειφόρος Ανάπτυξης
- ΕΠ Ενίσχυση της Προσπελασιμότητας
- ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα
- ΕΠ Ψηφιακή Σύγκλιση
- ΕΠ Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού
- ΕΠ Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση
- ΕΠ Διοικητική Μεταρρύθμιση
- ΕΠ Τεχνική Υποστήριξης Εφαρμογής
- ΕΠ Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων

Για την υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού της χώρας κατά την περίοδο 2007 – 2013, η Ελλάδα χωρίστηκε σε πέντε χωρικές ενότητες, στις οποίες αντιστοιχούν πέντε Περιφερειακά Επιχειρησιακά (ΠΕΠ), ως εξής:

(<https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticRegionalOP.aspx>)

- ΠΕΠ Μακεδονίας – Θράκης
- ΠΕΠ Δυτικής Ελλάδας – Πελοποννήσου – Ιονίων Νήσων
- ΠΕΠ Κρήτης και Νήσων Αιγαίου
- ΠΕΠ Θεσσαλίας – Στερεάς Ελλάδας – Ηπείρου
- ΠΕΠ Αττικής

Τα ΠΕΠ στόχευσαν να συμβάλουν στην κάλυψη των εθνικών στρατηγικών στόχων συμπληρωματικά με τα τομεακά προγράμματα, με έμφαση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες κάθε περιφέρειας. Σε κάθε περίπτωση τα ΠΕΠ για όλες τις Περιφέρειες κάλυψαν ένα κοινό κορμό παρεμβάσεων ως εξής:

- ✓ Κοινωνικές υποδομές
- ✓ Υγεία και κοινωνική αλληλεγγύη
- ✓ Πολιτισμός
- ✓ Έργα προσπελασιμότητας και περιβάλλοντος
- ✓ Πολιτικές βιώσιμης αστικής ανάπτυξης
- ✓ Πολιτικές ενίσχυσης ορεινών, μειονεκτικών, νησιωτικών περιοχών

Τα Προγράμματα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας αντικαταστάθηκαν από τα Προγράμματα του Στόχου III «Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία». Ο συνολικός προϋπολογισμός των προγραμμάτων του στόχου III ανήλθε στα 8,7 δις €, εκ των οποίων 210 εκατ. € ΕΤΠΑ αντιστοιχίσαν στην Ελλάδα. Συμπεριλαμβανομένης και της εθνικής συμμετοχής, σχεδόν 300 εκατ. € κοινοτικών και εθνικών πόρων δόθηκαν στα Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας. Όσον αφορά στα Προγράμματα Διασυνοριακής Συνεργασίας η Ελλάδα συμμετείχε στα εξής προγράμματα:

(<https://2007–2013.espa.gr/el/Pages/staticEuropeanTerritorialCooperationProgrammes.aspx>)

- Πρόγραμμα «Ελλάδα – Βουλγαρία»
- Πρόγραμμα «Ελλάδα – Ιταλία»
- Πρόγραμμα «Ελλάδα – Κύπρος»
- Πρόγραμμα «Ελλάδα – Αλβανία»
- Πρόγραμμα «Ελλάδα – ΠΓΔΜ»

Η Ελλάδα συμμετείχε και σε τρία Προγράμματα πολυμερούς διασυνοριακής συνεργασίας:

- Πρόγραμμα Αδριατικής
- Πρόγραμμα Θαλάσσια Λεκάνη της Μεσογείου
- Πρόγραμμα Μαύρη Θάλασσα

Η Ελλάδα συμμετείχε σε δύο διακρατικά προγράμματα:

- Πρόγραμμα Μεσογειακός Χώρος
- Πρόγραμμα Χώρος Νοτιοανατολικής Ευρώπης

Η Ελλάδα συμμετείχε στο διαπεριφερειακό πρόγραμμα **INTERREG IV C**, στο οποίο συμμετείχαν όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ –πλην της Γερμανίας–, καθώς και η Νορβηγία και η Ελβετία. Επίσης συμμετείχε και στα δίκτυα INTERACT, ESPON και URBACT.

2.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ, ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ & ΗΠΕΙΡΟΥ» 2007 – 2013

Όσον αφορά τη Θεσσαλία το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου είναι ένα από τα 5 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα τα οποία μαζί με τα 8 Τομεακά και τα 12 Προγράμματα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας συγκρότησαν το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) για την περίοδο 2007 – 2013. Η χωρική αυτή ενότητα, στην κεντρική ζώνη του ηπειρωτικού τμήματος της Ελλάδας, περιλαμβάνει 3 Περιφέρειες: Θεσσαλίας, Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου. Το **ΠΕΠ Θεσσαλίας Στερεάς Ελλάδας και Ηπείρου 2007 – 2013** κάλυπτε τους εξής γενικούς στόχους:

(<https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticOPThesallyMainlandGreeceEpirus.aspx>)

- ✓ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, της εξωστρέφειας, της ποιότητας και της καινοτομικής ικανότητας των επιχειρήσεων
- ✓ Βελτίωση της προσπελασιμότητας μέσω της δημιουργίας και αναβάθμισης υποδομών και ενδο-περιφερειακών και δια-περιφερειακών μεταφορικών δικτύων
- ✓ Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού
- ✓ Αειφορική διαχείριση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων
- ✓ Ενίσχυση της ενδοπεριφερειακής οικονομικής και κοινωνικής συνοχής
- ✓ Ενίσχυση της διαπεριφερειακής συνεργασίας
- ✓ Αξιοποίηση του τουρισμού και του πολιτισμού για τη βιώσιμη ανάπτυξη
- ✓ Προώθηση της ψηφιακής σύγκλισης

Η χρηματοδότηση ανήλθε σε 1,8 δις € (ποσό συνολικής δημόσιας δαπάνης) εκ του οποίου τα 1,1 δις € είναι η Κοινοτική Συμμετοχή.

Οι στόχοι είχαν σκοπό να επιτευχθούν με την δυναμική αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Χωρικής Ενότητας σε ένα νέο περιβάλλον όπου διαχρονικά αυξανόμενο ρόλο διαδραματίζει η επένδυση στη γνώση, την ποιότητα, την καινοτομία και τα δίκτυα. Στόχος ήταν τα αστικά κέντρα να αποτελέσουν τα δυναμικά σημεία στα οποία θα στηριζόταν η συνολική αναπτυξιακή προσπάθεια (<http://www.thessalia-stereaellada-hpeiros.gr/el/Pages/OPObjectives.aspx>).

Η συνολική Δημόσια Δαπάνη του Προγράμματος ανήλθε σε 1,823 δις € και κατανεμήθηκε ανά διοικητική Περιφέρεια ως εξής:

(<http://www.thessalia-stereaellada-hpeiros.gr/el/Pages/OPFunding.aspx>)

Θεσσαλία: 604.285.714 € ή το 33,1% του συνόλου

Στερεά Ελλάδα: 734.000.000 € ή το 40,2% του συνόλου

Ήπειρος: 485.000.000 € ή το 26,6% του συνόλου

2.7 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ» 2007 – 2013

Ένα ακόμη σημαντικό πρόγραμμα για την Ελλάδα την περίοδο **2007 – 2013** ήταν το Τομεακό **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα»** ο συνολικός συγχρηματοδοτούμενος προϋπολογισμός από την ΕΕ ανήλθε σε 1.519.000.000 €, εκ των οποίων 1.291.000.000 € Κοινοτική Συμμετοχή και 228.000.000 € Εθνική Συμμετοχή. Οι παρεμβάσεις του ΕΠ υποστήριζαν τους ακόλουθους τομείς:

(https://2007-2013.espa.gr/elibrary/Perilipsi_EP_Antagonistikotita-Epixeirimatikotita.pdf)

- Την έρευνα, τεχνολογία και καινοτομία
- Τη μεταποίηση – υπηρεσίες – εμπόριο, με τη μορφή κυρίως κρατικών ενισχύσεων
- Την προστασία του καταναλωτή
- Την ενέργεια και την προώθηση των ανανεώσιμων μορφών της
- Τον τουρισμό, τον πολιτισμό και τον τομέα της υγείας

Ο κεντρικός αναπτυξιακός στόχος για την περίοδο 2007 – 2013 ήταν «η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και του παραγωγικού συστήματος της χώρας, με έμφαση στη διάσταση της καινοτομικότητας».

Ουσιαστικά οι στόχοι του προγράμματος έδωσαν έμφαση στη μετατόπιση της δημόσιας ενίσχυσης προς παρεμβάσεις και τομείς υψηλότερης προστιθέμενης αξίας, στη δυνατότητα ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών και στην προσαρμογή των παραγόμενων καινοτομιών στο ελληνικό παραγωγικό σύστημα, καθώς και στη βελτίωση της εξωστρέφειας της χώρας μέσω της διασύνδεσης με διεθνή ολοκληρωμένα συστήματα παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών, της ενίσχυσης των διεθνών συνεργασιών φορέων και επιχειρήσεων, όπως και της αύξησης των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών.

2.8 ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ» 2014 – 2020

Το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ)** αποτελεί ένα από τα πέντε τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ και για την περίοδο **2014 – 2020**. Το ΕΠΑνΕΚ καλύπτει γεωγραφικά το σύνολο της χώρας και διαθέτει προϋπολογισμό 4,67 δις € δημόσιας δαπάνης. Κατέχει κεντρική θέση στην

προσπάθεια της χώρας για τη δημιουργία και στήριξη ενός νέου παραγωγικού μοντέλου που θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, με τη μόχλευση ιδιωτικών πόρων.

Το νέο μοντέλο αναδεικνύει σε κεντρικό ρόλο παραγωγικούς, ανταγωνιστικούς και εξωστρεφείς τομείς της οικονομίας όπως τουρισμό, ενέργεια, αγροδιατροφή, περιβάλλον, εφοδιαστική αλυσίδα, τεχνολογίες πληροφορικής & επικοινωνιών, υγεία και φαρμακευτική βιομηχανία, δημιουργικές και πολιτιστικές βιομηχανίες, υλικά – κατασκευές (<http://www.antagonistikotita.gr/epanek/secretariat1.asp>).

Μέσω του ΕΠΑνΕΚ και σε συνεργασία με τα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα υλοποιείται η στρατηγική της Έξυπνης Εξειδίκευσης με στόχο τη σύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με την επιχειρηματικότητα και την ενίσχυση των υφιστάμενων και νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων της χώρας και των περιφερειών της.

2.9 ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ Ν. 4399/2016

Ο νέος **Αναπτυξιακός Νόμος Ν.4399/2016** αποτελεί το θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Οι βασικές επιδιώξεις του νόμου σχετίζονται με:

(<https://www.espa.gr/el/Pages/InvestmentLaw.aspx>)

- Τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας με έμφαση στην απασχόληση εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού
- Την προώθηση της ισόρροπης και βιώσιμης ανάπτυξης με έμφαση στην περιφερειακή σύγκλιση
- Την υποστήριξη περιοχών με μειωμένη αναπτυξιακή δυναμική και τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων
- Την επανεκβιομηχάνιση της χώρας
- Την αύξηση της εξωστρέφειας και της καινοτομικότητας των επιχειρήσεων
- Την υψηλή προστιθέμενη αξία
- Τη βελτίωση του τεχνολογικού επιπέδου και της ανταγωνιστικότητας
- Την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων
- Την ανάπτυξη δικτύων, συνεργειών, συνεταιριστικών πρωτοβουλιών
- Τη στήριξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας

- Τη διαμόρφωση μίας νέας εξωστρεφούς εθνικής ταυτότητας (branding)
- Την ενίσχυση της υγιούς και στοχευμένης επιχειρηματικότητας
- Την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων
- Την εξασφάλιση καλύτερης θέσης της χώρας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας

Το περιεχόμενο του επενδυτικού σχεδίου – της αρχικής επένδυσης είναι το εξής (Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, 2016:2):

- ✓ Δημιουργία νέας μονάδας
- ✓ Επέκταση της δυναμικότητας υφιστάμενης μονάδας
- ✓ Διαφοροποίηση της παραγωγής μίας μονάδας
- ✓ Θεμελιώδη αλλαγή του συνόλου της παραγωγικής διαδικασίας υφιστάμενης μονάδας
- ✓ Απόκτηση του συνόλου στοιχείων ενεργητικού μονάδας που έχει κλείσει

Ελάχιστο ύψος επενδυτικών σχεδίων (Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, 2016:2):

- Μεγάλες επιχειρήσεις: 500.000€
- Μεσαίες επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί και cluster: 250.000€
- Μικρές επιχειρήσεις: 150.000€
- Πολύ μικρές επιχειρήσεις: 100.000€
- Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις: 50.000€

Η συμμετοχή του φορέα στο κόστος του επενδυτικού σχεδίου μπορεί να γίνει είτε μέσω ιδίων κεφαλαίων είτε με εξωτερική χρηματοδότηση, με την προϋπόθεση ότι το 25% του συνολικού επενδυτικού κόστους δεν περιέχει καμία κρατική ενίσχυση, δημόσια στήριξη ή παροχή.

Δικαιούχοι των ενισχύσεων των καθεστώτων είναι οι επιχειρήσεις που είναι εγκατεστημένες ή έχουν υποκατάστημα στην ελληνική επικράτεια κατά τη χρονική στιγμή έναρξης εργασιών του επενδυτικού σχεδίου και έχουν μία από τις ακόλουθες μορφές:

- ✓ Ατομική επιχείρηση
- ✓ Εμπορική εταιρεία
- ✓ Συνεταιρισμός
- ✓ Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις
- ✓ Υπό ίδρυση ή υπό συγχώνευση εταιρείες

- ✓ Επιχειρήσεις με τη μορφή κοινοπραξίας
- ✓ Δημόσιες και δημοτικές επιχειρήσεις

Τα είδη των ενισχύσεων είναι τα εξής (Υπουργείο Οικονομίας, Ανάπτυξης & Τουρισμού, 2016:4):

- Φορολογική απαλλαγή
- Επιχορήγηση
- Επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης
- Επιδότηση του κόστους της δημιουργούμενης απασχόλησης
- Χρηματοδοτικά εργαλεία (κεφαλαιουχική συμμετοχή, δάνειο)
- Σταθεροποίηση συντελεστή φορολογίας εισοδήματος
- Ταχεία αδειοδότηση

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

3.1 ΑΓΚΥΛΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Στην Ελλάδα το ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης κατευθύνθηκε σε συντριπτικό βαθμό στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας. Η βιομηχανική δραστηριότητα κατανεμήθηκε ανομοιόμορφα κατά την περίοδο μετά τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο και συγκεντρώθηκε κυρίως στους νομούς των Αθηνών, του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης. Τα κίνητρα περιφερειακής ανάπτυξης έγιναν ύψιστης σημασίας κυρίως μετά τις αρχές της δεκαετίας του '70 (Λαμπριανίδης,2004:245).

Σε χώρες όπως η Ελλάδα είναι δύσκολο να φανταστούμε την ανάπτυξη της υπαίθρου χωρίς τον κυρίαρχο ρόλο της γεωργίας, εκτός ίσως από μερικές περιοχές όπου κυριαρχεί ο τουρισμός. Μέχρι σήμερα, υπο τη σκέπη της «παραγωγικής λογικής», η γεωργία σε ημιορεινές περιοχές, όπου επικρατούν τα μικρά και τεμαχισμένα κτήματα, έχει χαρακτηριστεί ως προβληματική. Αυτό το μειονέκτημα μπορεί με μία βοήθεια από τις δημόσιες αρχές να αντιστραφεί σε σημαντικό πλεονέκτημα, αν η παραγωγή μετατραπεί σε οργανική γεωργία (Λαμπριανίδης,2004:290).

Οι αγρότες δεν έχουν «μοντέλα ρόλων» να ακολουθήσουν στη δική τους περιοχή, όπως είχαν μέχρι τα τέλη του '60, όταν «αντέγραφαν» τους γεωπόνους κτηματίες στους οποίους είχε διανεμηθεί δημόσια γη για να την καλλιεργούν. Επιπλέον δεν υπάρχει αποτελεσματική έρευνα σχετικά με νέα είδη παραγωγής και οι αγρότες έχουν περιορισμένη γνώση της ελληνικής αγοράς και ακόμη μικρότερη των ξένων αγορών. Επομένως για να αποφασίσουν τι θα παράγουν, ακολουθούν απλώς επιτυχημένα παραδείγματα από την προηγούμενη χρονιά.

Μία βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της υπαίθρου είναι η συγκράτηση της νεότερης γενιάς. Είναι αρκετά σημαντικό επίσης να προωθηθεί η γνωστική υποδομή της οικονομίας της υπαίθρου, που αποτελεί απαραίτητη συνθήκη για μία μετακίνηση προς ανώτερης ποιότητας προϊόντα και υπηρεσίες. Επιπλέον η παρουσία προσωπικοτήτων ικανών στον ρόλο των ηγετών είναι εξαιρετικά σημαντική για την εξέλιξη μίας περιφέρειας. Επομένως τα τοπικά προϊόντα μπορούν να είναι ένα κατάλληλο μέσο για την ανάπτυξη των ελληνικών περιοχών της υπαίθρου και ιδίως των περιφερειακών περιοχών. Ωστόσο το κοινωνικό περιβάλλον είναι καθοριστικό για την ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στην περιοχή. Η έλλειψη εμπιστοσύνης οδηγεί τους ιδιοκτήτες επιχειρήσεων στο να μη συνεργάζονται μεταξύ τους ακόμη και σε περιπτώσεις συνύπαρξης επιχειρήσεων που ανήκουν στον ίδιο τομέα (Λαμπριανίδης,2004:293).

Βέβαια στην Ελλάδα επικρατεί η αντίληψη ότι η επιχειρηματικότητα και η επιχειρηματική δραστηριότητα είναι κάτι το οποίο γίνεται όταν έχουμε εξαντλήσει όλες τις άλλες δυνατότητες. Δηλαδή γίνομαι επιχειρηματίας επειδή δεν μπορώ να κάνω τίποτα άλλο, ή δεν έχω εναλλακτική λύση. Άλλος ένας σοβαρός παράγοντας που συντελεί στο να μη θεωρείται η χώρα «επιχειρηματική» είναι και ο ρόλος των τραπεζών στη δημιουργία και την ανάπτυξη της επιχείρησης. Στην Ελλάδα οι τράπεζες δεν «επιχειρούν» μαζί με τον επιχειρηματία, όπως γίνεται σε άλλες χώρες, οπότε δεν προωθούνται νέες καινοτομίες, ενδιαφέρουσες εφευρέσεις και νέοι επιχειρηματίες. Αν δούμε τι γίνεται στην Ιαπωνία, θα καταλάβουμε ότι οι τράπεζες «επιχειρούν» μαζί με τον επιχειρηματία και προσπαθούν να συμμετάσχουν στο 20% των πετυχημένων επενδύσεων ενώ από αυτές που παρουσιάζουν υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο να καλύψουν το 100% αυτών (Κοτρώνη, 2007:17).

Όσον αφορά τη παραγωγική διάθρηση στην Θεσσαλία ως ιδιαίτερο πρόβλημα στον δευτερογενή τομέα αναγνωρίζεται η συνεχιζόμενη μείωση της βιομηχανικής απασχόλησης στον άξονα Βόλου – Λάρισας. Η γενικότερη αποβιομηχάνιση που κατά την τελευταία 25ετία έπληξε ολόκληρη τη χώρα έχει γίνει ιδιαίτερα αισθητή και στην Περιφέρεια Θεσσαλίας ιδιαίτερα δε στους δύο πιο ανεπτυγμένους Νομούς της. Η βιομηχανική βάση της Περιφέρειας περιλαμβάνει επιχειρήσεις που αφορούν σε μονάδες που είτε είναι εγκατεστημένες στην Περιφέρεια λόγω γειτνίασης με τις πρώτες ύλες, είτε εγκαταστάθηκαν στη Περιφέρεια λόγω γεωγραφικών ή άλλων πλεονεκτημάτων (λιμάνι Βόλου, εργατικό δυναμικό, κεντροβαρής θέση της περιφέρειας), αλλά δεν έχουν σχέση με τις τοπικές αγορές πρώτων υλών ή τελικών προϊόντων (Κοτρώνη, 2007:106). Η μεταποιητική δραστηριότητα στην Θεσσαλία (ιδιαίτερα τις μεγάλες μονάδες) αναπτύχθηκε κατά κύριο λόγο στις περιοχές της Μαγνησίας και της Λάρισας. Οι μικρές παραγωγικές μονάδες όμως και κυρίως οι οικογενειακές που λειτούργησαν σε παραδοσιακούς κλάδους ήταν διάσπαρτες σε όλη τη Θεσσαλία και κυρίως στις μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις και στους οδικούς άξονες. Τέλος στον τριτογενή τομέα ο τομέας των υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις δεν είναι ανεπτυγμένος σε σημαντικό βαθμό. Σημαντικές είναι επίσης οι ελλείψεις στον τομέα των συμβούλων τεχνολογίας (Κοτρώνη, 2007:107).

Η ανάπτυξη του Κράτους Πρόνοιας στην Ελλάδα δεν έφτασε ποτέ στα επίπεδα εκείνα των άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Πολλές από τις ανάγκες που σε άλλες χώρες αντιμετωπίστηκαν στο Πλαίσιο του Κράτους Πρόνοιας, στην Ελλάδα είτε δε καλύφθηκαν με κανένα τρόπο είτε καλύφθηκαν από τα άτυπα δίκτυα της οικογένειας, και εν μέρει από ορισμένους εθελοντικούς και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Η ελληνική οικογένεια σαν βασική μορφή κοινωνικής αλληλεγγύης, επέτρεπε και μέχρι σήμερα επιτρέπει τη διατήρηση ενός ελάχιστου συστήματος άτυπης κοινωνικής φροντίδας για τα μέλη της.

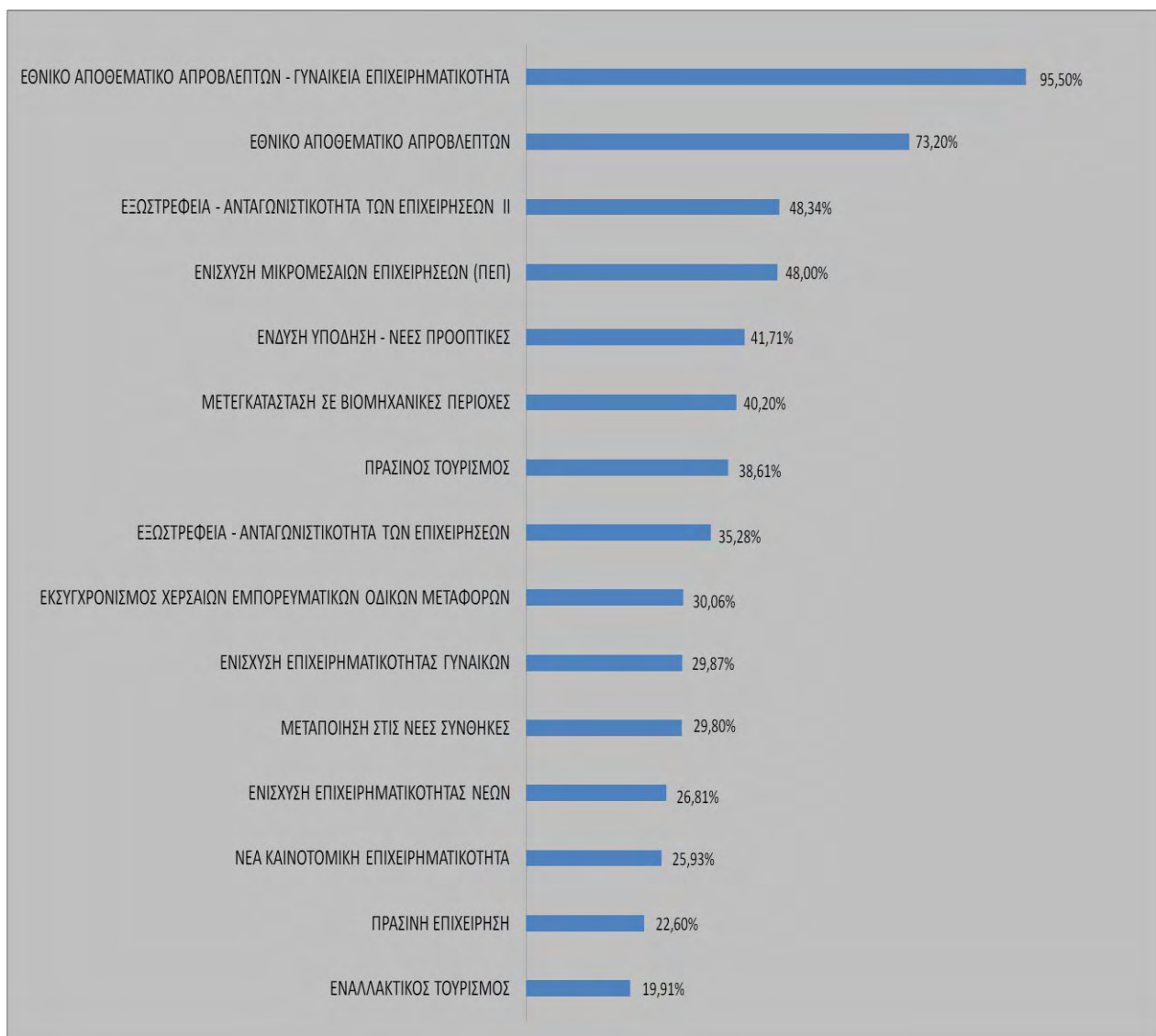
Η προώθηση της Κοινωνικής Οικονομίας σήμερα στην Ελλάδα εγγράφεται κυρίως στις πολιτικές και τα προγράμματα για την Απασχόληση και την Τοπική Ανάπτυξη. Φορείς της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελούν οι συνεταιρισμοί, τα ιδρύματα, τα μη συνδικαλιστικά σωματεία, οι οργανώσεις που καλύπτουν το χώρο της κοινωνικής ασφάλισης και δεν ανήκουν στο δημόσιο τομέα (αυτοδιαχειριζόμενα αλληλοβοηθητικά ταμεία), σύλλογοι και εθελοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε κλάδους που συμβάλουν στην αναβάθμιση και στη βελτίωση των συνθηκών της ζωής των πολιτών (Μαρκογιαννόπουλος, 2003:38).

Σαφώς υπάρχουν εμπόδια στην ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας. Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής είναι η σοβαρή έλλειψη ενημέρωσης που υπάρχει για τον τομέα και η απουσία κατάλληλων στατιστικών στοιχείων (Μαρκογιαννόπουλος, 2003:43).

3.2 ΠΕΠ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ & ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ 2007 - 2013

Ακολουθεί περιγραφή του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας και του Τομεακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας στα πλαίσια της Θεσσαλίας του ΕΣΠΑ 2007 – 2013. Τα γραφήματα με τα χρηματικά ποσά εγκρίσεων και υλοποιήσεων των δράσεων στους τέσσερις νομούς της Θεσσαλίας βρίσκονται στα παραρτήματα (Γραφήματα 3.1-3.18).

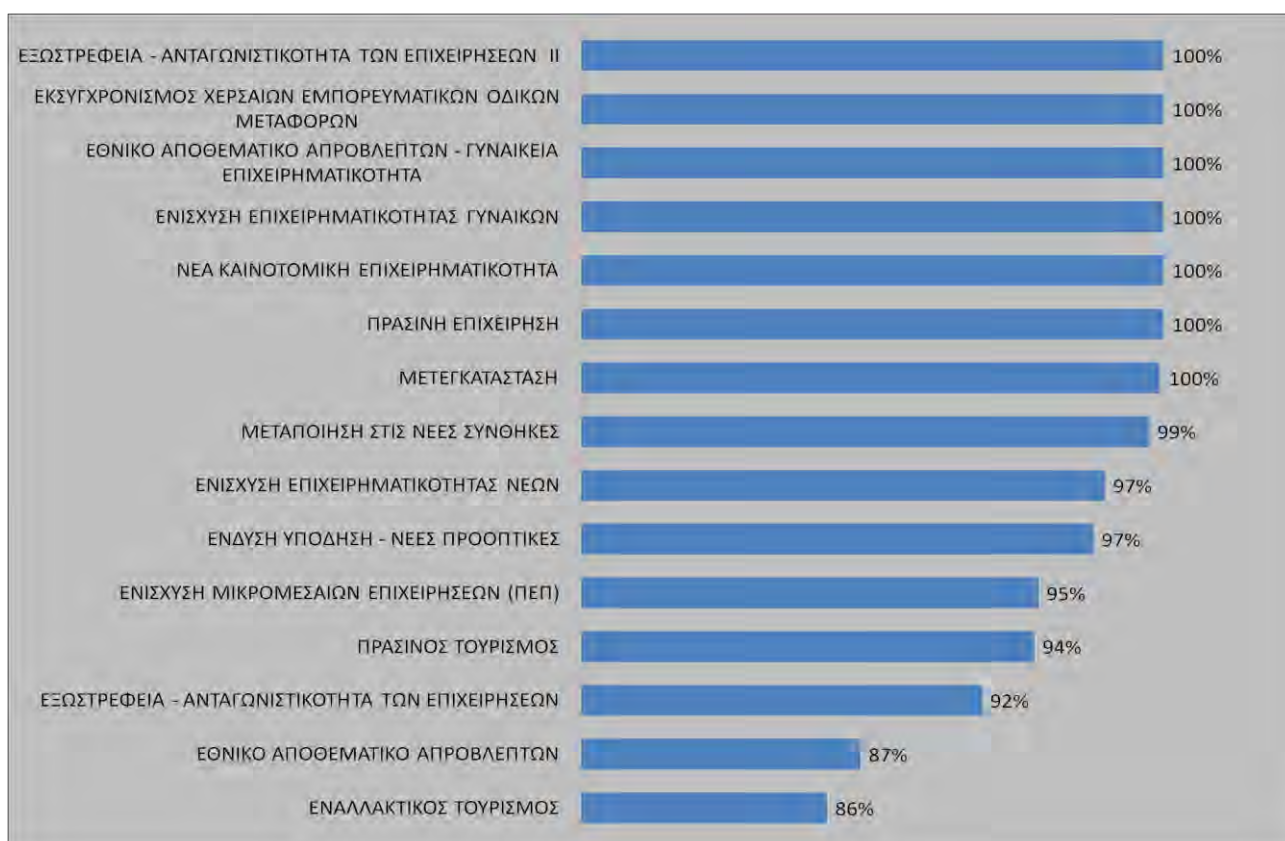
Πίνακας (3.1): Συνολική υλοποίηση προγραμμάτων Θεσσαλίας βάσει αρχικών εντάξεων (εκτός δημοσιονομικών διορθώσεων)

Παρατηρούμε πως η επιχειρηματικότητα των νέων (η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση της νεανικής - ανδρικής επιχειρηματικότητας) και η καινοτομική επιχειρηματικότητα δεν ενισχύθηκαν αρκετά κατά την υλοποίησή τους ενώ θα έπρεπε. Αν λάβουμε υπόψιν τα υψηλά ποσοστά ανεργίας τα τελευταία 7 χρόνια, η ώθηση στη καινοτομία θα ήταν μία εναλλακτική λύση και η ώθηση των νέων θα συνέειφερε στο σύνολο της οικονομίας. Ωστόσο είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ενισχύθηκε η γυναικεία επιχειρηματικότητα και υλοποιήθηκαν οι δράσεις σε αυτή σε τόσο μεγάλο βαθμό. Επιπλέον η εξωστρέφεια – ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων έχει περιθώρια να ενισχυθεί ακόμη. Επιχειρήσεις με καινοτομικά προϊόντα (π.χ.

τεχνολογικά) και εξωστρέφεια στο εξωτερικό θα ήταν ο ιδανικός συνδυασμός για την ενίσχυση της οικονομίας στη χώρα. Χαρακτηριστικό είναι πως η Πράσινη Επιχείρηση και ο Πράσινος Τουρισμός υλοποιήθηκαν μόνο στη Μαγνησία η οποία έχει το προβάδισμα και στον Εναλλακτικό Τουρισμό.

Πίνακας (3.2): Συνολική υλοποίηση προγραμμάτων Θεσσαλίας βάσει τρεχουσών εντάξεων (εκτός δημοσιονομικών διορθώσεων)

Όσο αφορά το ΠΕΠ Θεσσαλίας 2007-2013 με την «**Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων στους Τομείς Μεταποίησης, Τουρισμού, Εμπορίου κ Υπηρεσιών**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.2) σκοπός ήταν η ενίσχυση επιχειρήσεων για την υλοποίηση επιχειρηματικών σχεδίων – επενδύσεων προσανατολισμένων στην καινοτομία, το περιβάλλον και τις τεχνολογίες πληροφορικής και η απευθείας τόνωση του επιχειρείν σε συνθήκες κρίσης. Επιπλέον με τη συγκεκριμένη χρηματοδότηση επιδιώχθηκε εκτός άλλων και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, καθώς η ενίσχυση κατευθύνθηκε και σε υπό σύσταση επιχειρήσεις.

Παρατηρούμε πως ενώ εγκρίθηκαν μεγαλύτερα χρηματικά ποσά σε όλους τους νομούς, υλοποιήθηκαν σχεδόν τα μισά, με τη Μαγνησία να προηγείται και να ακολουθούν οι νομοί Λάρισας, Τρικάλων και Καρδίτσας. Πιο συγκεκριμένα το έργο υλοποιήθηκε στις 3 θεματικές ενότητες ως εξής:

- Τουρισμός 17.969.094 €
- Μεταποίηση 17.643.625 €
- Εμπόριο/Υπηρεσίες 13.201.581€

Σχετικά με το **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα & Επιχειρηματικότητα 2007 – 2013** παρατηρούμε τα εξής. Αρχικά στη δράση «**Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.4) η οποία αποσκοπούσε στον μετασχηματισμό της μεταποιητικής παραγωγικής βάσης της Ελληνικής Οικονομίας προς νέα ή διαφοροποιημένα προϊόντα και μεταποιητικές υπηρεσίες καθώς και την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας, προηγείται στην υλοποίηση της χρηματοδότησης ο νομός Καρδίτσας με τους νομούς Λάρισας, Τρικάλων, Μαγνησίας να ακολουθούν. Ωστόσο τα περισσότερα χρήματα εγκρίθηκαν για τον νομό Λάρισας.

Η δράση «**Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.5) αποσκοπούσε στην δημιουργία, ενθάρρυνση και ενίσχυση της καινοτομικής επιχειρηματικότητας ως ισχυρής και ικανής συνθήκης για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ενσωμάτωση γνώσης, ποιότητα και περιβαλλοντική ευαισθησία. Εδώ διαπιστώνουμε πως δεν υλοποιήθηκε το πρόγραμμα για τους νομούς Καρδίτσας και Τρικάλων. Ενώ στη Μαγνησία και στο νομό Λάρισας υλοποιήθηκε η δράση, αν και τα χρήματα ήταν αρκετά λιγότερα από όσα εγκρίθηκαν, με την Μαγνησία να προηγείται.

Επίσης προκηρύχθηκε η δράση «**Εκσυγχρονισμός Χερσαίων Εμπορευματικών Οδικών Μεταφορών Μετακινούμε την Ελλάδα με Ασφάλεια και Σεβασμό στο Περιβάλλον**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.6) η οποία αποσκοπούσε να ενισχύσει στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, τις μεταφορικές επιχειρήσεις. Εδώ εγκρίθηκε η δράση και για τους τέσσερις νομούς, ενώ υλοποιήθηκε μόνο στο νομό Λάρισας και Καρδίτσας, με το νομό Λάρισας να προηγείται με το μεγαλύτερο χρηματικό ποσό, στον οποίο εγκρίθηκαν αρχικά και τα περισσότερα χρήματα.

Μία ακόμη δράση ήταν η «**Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Γυναικών**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.7) του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ) και των ΠΕΠ των 5 Περιφερειών Μεταβατικής Στήριξης του ΕΣΠΑ, η οποία είχε στόχο την ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως

ενώ εγκρίθηκαν χρήματα για όλους τους νομούς, υλοποιήθηκε η δράση μόνο στο νομό Μαγνησίας.

Η ενότητα «**Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων**» (ΑΕΔΕΠ,2017:Γράφημα 3.8) του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ) και των ΠΕΠ των 5 Περιφερειών Μεταβατικής Στήριξης του ΕΣΠΑ, η οποία στόχευε στην ενίσχυση της νεανικής - ανδρικής επιχειρηματικότητας. Σε ολόκληρη τη Θεσσαλία υλοποιήθηκε η ενότητα με τον νομό Λάρισας να προηγείται και να ακολουθούν ο νομός Μαγνησίας, Καρδίτσας, Τρικάλων. Αν και εγκρίθηκαν τα περισσότερα χρήματα για τον νομό Μαγνησίας με μεγάλη διαφορά από τους υπόλοιπους. Ωστόσο τα χρήματα για την υλοποίηση του προγράμματος, σε ολόκληρη τη Θεσσαλία, ήταν αρκετά λιγότερα από όσα εγκρίθηκαν.

Ακολούθησαν και άλλες πράξεις όπως «**Ένδυση – Υπόδηση: Νέες Προοπτικές**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.9) του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΠΑΝ ΙΙ) και των ΠΕΠ των 5 Περιφερειών Μεταβατικής Στήριξης του ΕΣΠΑ, η οποία στόχευε στην ενίσχυση επιχειρήσεων στον κλάδο της ένδυσης – υπόδησης. Παρατηρούμε πως εγκρίθηκαν χρήματα μόνο για τους νομούς Καρδίτσας και Λάρισας. Ενώ υλοποιήθηκαν μόνο στο νομό Καρδίτσας.

Ακόμη μία δράση που προκηρύχθηκε ήταν η εξής «**Ολοκληρωμένο Σχέδιο Παρέμβασης για την Στήριξη της Επιχειρηματικότητας των Επιχειρήσεων και των Εργαζομένων τους, μέσω Δράσεων Συμβουλευτικής και Κατάρτισης καθώς και Στήριξης της Απασχόλησης σε Περιοχές που Υφίστανται τις Συνέπειες της Οικονομικής Κρίσης**» (ΑΕΔΕΠ,2017:Γράφημα 3.10) με στόχο την μείωση της ανεργίας και την υποστήριξη των νέων επιχειρήσεων. Υλοποιήθηκε η δράση σε όλη τη Θεσσαλία με το νομό Λάρισας να προηγείται κ έπειτα το νομό Μαγνησίας.

Με υπουργική απόφαση προκηρύχθηκε ακόμη μία δράση, «**Ολοκληρωμένη Παρέμβαση για τη Στήριξη της Γυναικείας Απασχόλησης μέσω Ενίσχυσης της Επιχειρηματικότητας**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.11). Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων» (ΕΠΑΑ), με στόχο την τόνωση της απασχόλησης μέσω της δημιουργίας πρόσθετων δυνατοτήτων πρόσβασης στην αγορά εργασίας άνεργων, απολυμένων και απειλούμενων από ανεργία γυναικών. Υλοποιήθηκε σε ολόκληρη τη Θεσσαλία με τον νομό Μαγνησίας να προηγείται και να ακολουθούν οι νομοί Λάρισας, Καρδίτσας, Τρικάλων.

Μία ακόμη σημαντική δράση ήταν «**Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων**» (ΑΕΔΕΠ,2017:Γράφημα 3.12) με σκοπό τη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας των μικρομεσαίων και υπό προϋποθέσεις των μεγάλων επιχειρήσεων, σαν βασική επιλογή για την αναβάθμιση της

παραγωγικής βάσης της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας. Εγκρίθηκαν χρήματα για τους νομούς Λάρισας, Μαγνησίας και Καρδίτσας με σημαντική διαφορά των δύο πρώτων νομών με τον τελευταίο. Ωστόσο υλοποιήθηκε η δράση σε μεγάλο βαθμό στο νομό Λάρισας, στη Μαγνησία υλοποιήθηκαν πολύ λίγα χρήματα σε σχέση με όσα εγκρίθηκαν, ενώ στο νομό Καρδίτσας δεν υπήρξε υλοποίηση του προγράμματος.

Άλλη μία δράση «**Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων II**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.13) η οποία αποσκοπούσε στη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας. Όπου δεν εγκρίθηκαν χρήματα για τον νομό Τρικάλων. Αλλά υλοποιήθηκε η δράση στους νομούς Λάρισας και Μαγνησίας, με τον πρώτο να προηγείται.

«**Πράσινη Επιχείρηση 2010**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.14) ήταν ακόμη μία δράση που προκηρύχθηκε. Η οποία στόχευε στη δημιουργία των προϋποθέσεων ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στη λειτουργία των επιχειρήσεων προκειμένου να υπάρξουν παρεμβάσεις στη διαδικασία της παραγωγικής αλυσίδας. Εγκρίθηκαν χρήματα μόνο για τους νομούς Λάρισας και Μαγνησίας, ενώ υλοποιήθηκε η δράση μόνο στη Μαγνησία.

Επιπλέον προκηρύχθηκε ο «**Πράσινος Τουρισμός**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.15) όπου αποσκοπούσε στη βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας των κτιριακών εγκαταστάσεων των επιχειρήσεων, στην εξοικονόμηση ενέργειας, στη σωστή και υπεύθυνη διαχείριση του ύδατος και των απορριμμάτων, καθώς και στην υλοποίηση διαδικασιών που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον. Εγκρίθηκαν χρήματα και για τους 4 νομούς αλλά υλοποιήθηκε το πρόγραμμα μόνο στη Μαγνησία.

Ο «**Εναλλακτικός Τουρισμός**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.16) στόχευε στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος μέσω της αξιοποίησης των εναλλακτικών ή και ειδικών μορφών τουρισμού. Υλοποιήθηκε η δράση σε όλους τους νομούς με την Μαγνησία να έχουν χρησιμοποιηθεί τα περισσότερα χρήματα και τα λιγότερα στους νομούς Τρικάλων και Λάρισας.

Τέλος στη «**Μετεγκατάσταση Επιχειρήσεων σε Βιομηχανικές Περιοχές & Επιχειρηματικά Πάρκα**» (ΑΕΔΕΠ, 2017: Γράφημα 3.17) με στόχο στην ενίσχυση των επιχειρήσεων για τη μετεγκατάσταση των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων σε ΒΠΠΕ, ΒΠΠΑ, ΒΙΟΠΑ, Τεχνοπόλεις ή άλλες μορφές ΒΕΠΕ που έχουν θεσμοθετηθεί καθώς και σε Επιχειρηματικά Πάρκα που έχουν θεσμοθετηθεί. Εγκρίθηκε η δράση για τη Μαγνησία όπου και υλοποιήθηκε.

3.3 Η ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2005 – 2017

Στα παραρτήματα αναφέρονται σε πίνακες και γραφήματα στοιχεία της συνολικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα και των ξένων άμεσων επενδύσεων, με σκοπό να φανεί η επιρροή της οικονομικής κρίσης, σε ποιο βαθμό επηρεάστηκαν οι κλάδοι της οικονομίας και ποιος ήταν ο ρόλος των ξένων άμεσων επενδύσεων. Ωστόσο στοιχεία της συνολικής οικονομίας παρουσιάζονται από το 2005 μέχρι και σήμερα.

Στις χερσαίες μεταφορές & μεταφορές μέσω αγωγών (Πίνακας 3.3) παρατηρούμε από το 2010 μία σταδιακή μείωση όπως και στις πλωτές μεταφορές αλλά πιο έντονη στις πλωτές. Στις αεροπορικές μεταφορές (Πίνακας 3.4) πολύ μικρή μείωση το 2011 και 2012 και έπειτα συνεχόμενη αύξηση. Στην αποθήκευση και στις υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες (Πίνακας 3.4) βλέπουμε μείωση από το 2011 αλλά ανάκαμψη το 2016.

Στα ταξιδιωτικά πρακτορεία & συναφή δραστηριότητες (Πίνακας 3.5) υπάρχει μεγάλη μείωση τα έτη 2010, 2011, 2012 έως και 35%. Μικρή ανάκαμψη το 2013, 2014 έως 11% και ξανά μείωση έως 4%.

Στην παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο & τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεων & μουσικών εκδόσεων (Πίνακας 3.6) υπάρχει μεγάλη μείωση το 2011 έως 28% και έπειτα συνεχόμενη μείωση μέχρι σήμερα με σημαντική μείωση ξανά το 2015. Όσο αφορά τις δραστηριότητες προγραμματισμού & ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών (Πίνακας 3.6) παρατηρούμε την ίδια και μεγαλύτερη μείωση από τον προηγούμενο κλάδο. Μόνο το 2014 σημειώθηκε αύξηση 12,6% και μετέπειτα πάλι μείωση έως 22% στον ετήσιο μέσο.

Στις υπηρεσίες παροχής καταλύματος & εστίασης (Πίνακας 3.7) βλέπουμε μεγάλη μείωση το διάστημα 2010-2012 έως 17,2% στον ετήσιο μέσο. Ενώ από το 2013 μέχρι σήμερα αύξηση έως 11,8% (ετήσιος μέσος).

Στην επισκευή αυτοκινήτων μοτοσυκλετών (Πίνακας 3.8) παρατηρείται συνεχόμενη μείωση με ανάκαμψη από το 2014 και σημεία ανάκαμψης και μείωσης από το 2015 έως και σήμερα. Στο εμπόριο αυτοκινήτων δε, υπάρχει η μείωση από το 2010-2013 ενώ από το 2014-2017 αυξητικά στοιχεία με μικρές εξαιρέσεις τριών τριμήνων.

Στον κλάδο της βιομηχανίας ο γενικός δείκτης για το έτος 2017 (Πίνακας 3.9) παρουσιάζει αυξητικές τάσεις ανά μήνα με μικρές διακυμάνσεις. Στα παραρτήματα παρουσιάζονται αναλυτικά όλες οι κατηγορίες του κλάδου με τους αντίστοιχους δείκτες (Πίνακες 3.10-3.12).

Στα παραρτήματα αναλύονται και όλες οι παροχές υπηρεσιών (Πίνακες 3.13-3.16). Και εδώ παρατηρούμε αρνητική μεταβολή έως 35%. Σπάνιες ανοδικές τάσεις. Με εξαίρεση τις "δραστηριότητες επεξεργασίας δεδομένων & παροχής πληροφόρησης" με 46,5% αύξηση το

2015. Και τις "υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου & υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις" με αύξηση 75,4% το 2015.

Στο λιανικό εμπόριο (Πίνακες 3.17-3.18) το 2010-2013 παρατηρούμε μεγάλη μείωση. Από το 2014-2016 συγκρατημένη μείωση. Τους μήνες του 2017 βλέπουμε δύσκολη με διακυμάνσεις αλλά μικρή ανάκαμψη. Στα παραρτήματα υπάρχει αναλυτική απεικόνιση.

Και στο χονδρικό εμπόριο (Πίνακας 3.19) υπάρχει πτωτική πορεία με τη μεγαλύτερη διαφορά το τελευταίο τρίμηνο του 2011 έως -20,5% ετήσια μεταβολή.

Αναφορικά με τις εισαγωγές εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών (χρονικό διάστημα 2005-2016) παρατηρούμε τα εξής (Πίνακας 3.20). Στις εισαγωγές υπάρχει ανοδική τάση από το 2005 μέχρι το 2008. Το 2009 σημειώνεται η πρώτη μεγάλη μείωση μέχρι το 2016 όπου είναι καθοδική η πορεία. Στις εξαγωγές ανοδική τάση το διάστημα 2005-2008. Το 2009 υπάρχει μεγάλη μείωση, ενώ το διάστημα 2010-2014 προσπάθεια ανάκαμψης με συνεχιζόμενη ανοδική πορεία, αν και τα έτη 2015-2016 σημειώθηκε καθοδική πορεία. Γενικά όλα τα έτη υπερέχει ο αριθμός των εισαγωγών εκτός από το 2015 όπου ήταν συγκριτικά μεγαλύτερος ο αριθμός των εξαγωγών από τον αριθμό των εισαγωγών.

Ο συνολικός πληθυσμός της χώρας παρουσιάζει από το 2005-2010 συνεχόμενη αύξηση (Πίνακας 3.21). Από το 2011-2016 συνεχόμενη μείωση. Το ΑΕΠ από το 2005-2008 συνεχόμενη αύξηση ενώ από το 2009-2016 αντίστοιχη μείωση. Στα παραρτήματα ακολουθεί παρουσίαση της συνολικής οικονομίας (Πίνακας 3.22) από το 2005-2016 με τους πόρους, τις χρήσεις κ.α..

3.4 ΞΕΝΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2005 - 2016

Όσο αφορά τις επενδύσεις, εντυπωσιακές ήταν το 2016 οι επιδόσεις της χώρας στη προσέλκυση ξένων επενδύσεων, παρά την οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα από το 2010. Οι συνολικές (ακαθάριστες) εισροές κεφαλαίων στη χώρα ανήλθαν σε σχεδόν 3,5 δις ευρώ, αυξημένες κατά 82% σε σχέση με το 2015 και 14% σε σχέση με το 2014 (Γράφημα 3.19). Οι καθαρές εισροές έφθασαν τα 2,8 δις ευρώ, το μεγαλύτερο ποσό που έχει καταγραφεί από το 2008 (<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>).

Η επενδυτική δραστηριότητα στη χώρα κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας προέρχεται κατά κύριο λόγο από εταιρείες σημαντικών αγορών όπως της ΕΕ, με τη Γερμανία να αποτελεί τη πρώτη χώρα προέλευσης επενδυτικών κεφαλαίων (κυρίως λόγω της επένδυσης της Deutsche Telecom στον ΟΤΕ) και τη Γαλλία (οι επενδύσεις επικεντρώθηκαν περισσότερο

στην εξαγορά ελληνικών τραπεζών από γαλλικές κατά την περίοδο πριν την έναρξη της κρίσης), το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Κύπρο και την Ολλανδία να ακολουθούν. Στην πρώτη δεκάδα των χωρών που επενδύουν στην Ελλάδα ανήκουν επίσης οι ΗΠΑ και ο Καναδάς (Γράφημα 3.20).

Οι εισροές ξένων άμεσων επενδύσεων κατά τομέα οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα επικεντρώνονται τα τελευταία έτη κατά κύριο λόγο στον τριτογενή τομέα και ακολουθεί με σημαντική διαφορά ο δευτερογενής τομέας. Αντίστοιχη διάρθρωση ΞΑΕ εμφανίζει η πλειοψηφία των ανεπτυγμένων χωρών (<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>) (Γράφημα 3.21).

Στους κλάδους της μεταποίησης με σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον κατά τη περίοδο 2005-2015 συγκαταλέγονται τα χημικά (με ποσοστό 50%), τα τρόφιμα & ποτά και τα μηχανήματα (Γράφημα 3.22). Δεδομένου ότι τα χημικά δεν περιλαμβάνουν στην ανάλυση αυτή τα πλαστικά και τα πετρελαιοειδή, το μεγάλο αυτό ποσοστό μπορεί να αποδοθεί στην ανάπτυξη του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία. Η συγκέντρωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας στους τομείς της μεταποίησης (όπως αναλύονται στα παραρτήματα) ευνοεί τόσο την εγκατάσταση νέων επιχειρήσεων στην Ελλάδα όσο και την επενδυτική συνεργασία ξένων με ελληνικές επιχειρήσεις για την παραγωγή τελικών προϊόντων που θα καλύπτουν τις ανάγκες της εσωτερικής και της διεθνούς αγοράς.

Στους κλάδους των υπηρεσιών με σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον το διάστημα 2005-2015 συγκαταλέγονται οι τηλεπικοινωνίες, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η διαχείριση ακινήτων και το εμπόριο (Γράφημα 3.23). Οι κλάδοι των τηλεπικοινωνιών και των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων συγκεντρώνουν τη μεγάλη πλειοψηφία των επενδυτικών κεφαλαίων που κατευθύνθηκαν στις υπηρεσίες, κυρίως κατά τη περίοδο πριν την έναρξη της κρίσης, με τις εξαγορές ελληνικών τραπεζών από γαλλικές, αλλά και του ΟΤΕ από την Deutsche Telecom. Τα τελευταία έτη ωστόσο παρατηρείται σημαντική αύξηση στον κλάδο της διαχείρισης ακινήτων, γεγονός που εξηγείται από τη μεγάλη πτώση των τιμών των ακινήτων εξαιτίας της κρίσης, η οποία και δημιούργησε μεγάλες επενδυτικές ευκαιρίες στον κλάδο αυτό (<http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>).

4. Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

4.1 ΤΟΠΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

Δεν είναι τυχαίο ότι η ιδέα του "δικτύου" και της "δικτύωσης" ξεκίνησε (και) από την ανάγκη υπέρβασης της κρίσης των επιχειρήσεων με την εγκατάλειψη του ξεπερασμένου για την εποχή μας ταιωλορικού μοντέλου καταμερισμού της εργασίας που αντιστοιχούσε σ' ένα πιο άκαμπτο σύστημα οργάνωσης της οικονομικής διαδικασίας. Οι νέες συνθήκες και ανάγκες απαιτούν πλέον υψηλό βαθμό ευελιξίας, προσαρμοστικότητας και καινοτομίας (Οικονόμου κ.α., 1999:530). Οι πόλεις, θεωρούμενες ταυτόχρονα ως οντότητες γεωγραφικές, πολιτικές, διοικητικές και οικονομικές, συνιστούν εταίρους ικανούς να συγκροτήσουν και να αναπτύξουν δίκτυα συνεργασίας με σκοπό να λύσουν κοινά προβλήματα της κοινωνικής και οικονομικής τους ανάπτυξης. Για τις πόλεις και τις διοικήσεις τους, η συμβολή των δικτύων ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας είναι σημαντική, για το λόγο ότι τα δίκτυα διεθνούς συνεργασίας μπορεί να γίνουν πραγματικά "εργαλεία" τοπικής ανάπτυξης εμπλέκοντας πολλούς τοπικούς παράγοντες όπως π.χ. επιχειρήσεις, πανεπιστήμια κλπ (Οικονόμου κ.α., 1999:533). Οι πόλεις προσανατολίζονται σε συγκεκριμένους τομείς παραγωγικών δραστηριοτήτων επομένως θα μπορούσαν να λειτουργήσουν σε συμπληρωματικό τρόπο με άλλες παρόμοιες πόλεις. Αρα θα μπορούσαν να αναπτυχθούν συμπληρωματικές σχέσεις, δηλαδή διαπραγμάτευση των πλεονεκτημάτων τους, με συνεργάτες σε διεθνές επίπεδο (Παπαθανασίου, 1999:8).

4.2 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΟΙΝΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Όσο αφορά την Θεσσαλία ένα Στρατηγικό Μοντέλο Κοινής Ανάπτυξης θα μπορούσε να εφαρμοστεί με Κύριες Δυναμικές τα εξής χαρακτηριστικά της Περιφέρειας (Μεταξάς,2014:διαφ.8):

- Κεντροβαρής Γεωγραφική Θέση (μοντέλο πόλεων Γερμανίας)
- Μεγάλο πληθυσμιακό μέγεθος (σχεδόν 400.000)
- Μεγάλο μέγεθος τοπικής / περιφερειακής αγοράς
- Αλληλοσυμπληρωματικές παραγωγικές Δραστηριότητες – εξειδικεύσεις
- Υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ
- Αστικές Υποδομές
- Υποδομές Υγείας / Εκπαίδευσης
- Υψηλό ποσοστό ποιότητας ζωής (περιβάλλον, ψυχαγωγία, διασκέδαση)

- Κεντρικές διοικήσεις (Περιφέρεια, Πανεπιστήμιο, ΑΤΑ, 1^η Στρατιά, ΣΒΘΚΕ, ΣΘΕΒ)
- Πολιτισμός / Τουρισμός

Ωστόσο η συνεργασία μεταξύ Λάρισας και Βόλου θα διαμόρφωνε ισχυρή εικόνα με ένα δυναμικό διοικητικό και επιχειρησιακό δίπολο σε πλήρως ανταγωνιστική θέση με την Αθήνα – Θεσσαλονίκη (Μεταξάς,2014:διαφ.9).

Βασικά χαρακτηριστικά της πόλης του Βόλου:

- Αθλητικές Υποδομές
- Τουρισμός
- Γεωγραφική Θέση
- Λιμάνι
- Βιομηχανία
- Μέγεθος Αγοράς
- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Ποιότητα Ζωής
- Αεροδρόμιο

Βασικά χαρακτηριστικά της Λάρισας:

- Γεωγραφική Θέση
- Πρωτογενής Τομέας
- Ισχυρό Διοικητικό Κέντρο
- Δευτερογενής Τομέας
- Επιχειρησιακό Κέντρο
- Αστικές Υποδομές
- Ποιότητα Ζωής
- Υποδομές Υγείας – Εκπαίδευσης
- Μέγεθος Αγοράς

Ουσιαστικά η συνεργασία των δύο πόλεων θα συνέδεε τους εξής κλάδους Βιομηχανία - Τουρισμός – Πρωτογενής Τομέας. Γίνεται αντιληπτό πως οι πόλεις και γενικότερα οι νομοί πρέπει να συνεργάζονται ώστε να αναδεικνύονται τα βασικά χαρακτηριστικά τους με άμεσα οικονομικά αποτελέσματα.

4.3 ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Είναι σημαντικό να τονιστούν και οι επιπτώσεις του τουρισμού στην οικονομία, που θα απέφερε σημαντικά οικονομικά αποτελέσματα στη Περιφέρεια Θεσσαλίας. Οι κυριότερες επιπτώσεις αφορούν τα εξής ζητήματα (Γιβροπούλου, 2007:81):

- *Απασχόληση*
- *Περιφερειακή ανάπτυξη*: Με τον τουρισμό αναπτύσσονται κυρίως περιφέρειες γεωγραφικά απομονωμένες, ορεινές και μειονεκτικές ή με υποβαθμισμένο αγροτικό τομέα.
- *Πολλαπλασιαστικές δράσεις στην τοπική οικονομία*: Ανάπτυξη σε πολλούς κλάδους της οικονομίας που σχετίζονται με τον τουρισμό.
- *Φορολογικά έσοδα για το κράτος*: π.χ. Λόγω επενδύσεων στον τουριστικό τομέα
- *Ισοζύγιο Πληρωμών*: Οι επιδράσεις μπορούν να είναι είτε θετικές (λόγω συναλλαγματικών εισροών από τον τουρισμό) είτε αρνητικές (λόγω της απαραίτητης εισαγωγής ειδών και προϊόντων για τη λειτουργία του τουριστικού τομέα)
- *Πληθωρισμός και αύξηση των τιμών της γης σε τοπικό επίπεδο*
- *Αύξηση των χρηματοδοτήσεων για τις προστατευόμενες περιοχές και τις τοπικές κοινότητες*
Βέβαια το επίπεδο ανάπτυξης μίας περιοχής (ύπαρξη υποδομών, υπηρεσιών, άλλων δραστηριοτήτων) είναι αυτό που θα καθορίσει το πόσο επικερδή θα είναι η ανάπτυξη του τουρισμού. Ακολουθεί αναφορά στις προστατευόμενες και υπό προστασία περιοχές της Περιφέρειας.

Ευρύτερες Περιοχές Προστασίας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας (Γιβροπούλου, 2007:90)

1. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΖΙΑΚΑ – ΑΣΠΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

- ✓ Ασπροπόταμος
- ✓ Κερκέτιο Όρος (Κόζιακας)
- ✓ Κορυφές Όρους Κόζιακα
- ✓ Αθαμάνια Όρη (Νεραίδα)
- ✓ Όρος Λάκμος (Περιστέρι)

2. ΠΕΡΙΟΧΗ ΛΙΜΝΗΣ ΠΛΑΣΤΗΡΑ

- ✓ Περιοχή λίμνης Ταυρωπού
- ✓ Άγραφα

3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΠΗΛΙΟΥ

- ✓ Όρος Πήλιο και παράκτια θαλάσσια ζώνη
- ✓ Κάρλα-Μαυροβούνι-Κεφαλόβρυσο Βελεστίνου-Νεοχώρι

- ✓ Όρος Μαυροβούνι
- 4. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΟΙΛΑΔΑΣ ΤΕΜΠΩΝ – ΚΑΤΩ ΟΛΥΜΠΟΥ – ΑΙΣΘΗΤΙΚΟΥ ΔΑΣΟΥΣ ΟΣΣΑΣ
  - ✓ Κάτω Όλυμπος – Καλλιπεύκη
  - ✓ Αισθητικό δάσος Όσσας
  - ✓ Αισθητικό δάσος Κοιλιάδας Τεμπών
  - ✓ Όρος Όσσα
  - ✓ Κάτω Όλυμπος, Όρος Γοδαμάνι και Κοιλιάδα Ροδιάς
- 5. ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΕΩΡΩΝ – ΑΝΤΙΧΑΣΙΩΝ – ΠΗΝΕΙΟΥ
  - ✓ Αντιχάσια Όρη – Μετέωρα
  - ✓ Ποταμός Πηνειός – Αντιχάσια Όρη
- 6. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΛΑΜΑΚΙΟΥ
  - ✓ Στενά Καλαμακίου και Όρη Ζάρκου
  - ✓ Στενά Καλαμακίου
- 7. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΛΜΥΡΟΥ
  - ✓ Κουρί Αλμυρού – Άγιος Σεραφείμ
- 8. ΠΕΡΙΟΧΗ Β. ΣΠΟΡΑΔΩΝ
  - ✓ Σκιάθος: Κουκουναριές και ευρύτερη θαλάσσια περιοχή
  - ✓ Εθνικό θαλάσσιο πάρκο Αλοννήσου – Β. Σποράδων ανατολικής Σκοπέλου
- 9. ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΧΕΛΩΟΥ
  - ✓ Κοιλιάδα Αχελώου
- 10. ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΙΤΑΡΟΥ
  - ✓ Όρος Τίταρος
- 11. ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΤΣΟΒΟΥ
  - ✓ Περιοχή Μετσόβου (Ανήλιο-Κατάρα)
- 12. ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΛΥΜΠΟΥ
  - ✓ Εθνικός Δρυμός Ολύμπου

4.4 SWOT ANALYSIS ΤΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Στόχος της ακόλουθης αναφοράς είναι η διαμόρφωση ολοκληρωμένης εικόνας για το παραγωγικό δυναμικό της Περιφέρειας της Θεσσαλίας και τις προοπτικές του. Ο παραγωγικός ιστός της Περιφέρειας της Θεσσαλίας βασίζεται σε παραδοσιακούς κλάδους της Ελληνικής

οικονομίας και φαινομενικά ώριμους τεχνολογικά μεταποιητικούς κλάδους. Ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να παράγει σημαντικό μέρος του Περιφερειακού Ακαθάριστου Προϊόντος. Ακολουθεί ανάλυση των ισχυρών, αδύνατων σημείων, ευκαιριών και απειλών για την Θεσσαλία (SWOT Analysis).

Πίνακας (4.1): Ισχυρά σημεία του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος της Θεσσαλίας

ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ
1) Ευνοϊκές συνθήκες ζήτησης (γεωργία, τρόφιμα-ποτά, τουρισμός-κυρίως εναλλακτικός, ξύλο-έπιπλο, μεταλλουργία, κατασκευές)
2) Δυναμικοί κλάδοι (με ελάχιστες εξαιρέσεις: ξύλο-έπιπλο)
3) Συμπληρωματικοί κλάδοι (ιδιαίτερα μεταξύ του πρωτογενούς τομέα και ορισμένων μεταποιητικών κλάδων: γεωργοκτηνοτροφικός τομέας, τρόφιμα-ποτά, ξύλο-έπιπλο)
4) Κατανόηση και ανταπόκριση σε μέτρα σύγχρονης οργανωτικής και παραγωγικής αλλαγής και εκμετάλλευση των κινήτρων από επενδυτικά προγράμματα (Τομεακά και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα)
5) Ύπαρξη E&T υποδομών και υπηρεσιών

Πηγή: Κοτρώνη, 2007: 116

Πίνακας (4.2): Αδυναμίες του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
1) Χρηματοοικονομικές συνθήκες (το τελικό κόστος του χρήματος είναι υψηλό, αδυναμίες σχεδιασμού και αξιολόγησης επενδύσεων, δυσκολία εξεύρεσης πόρων)
2) Δυσκολία στην συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων (με την εξαίρεση του πρωτογενούς τομέα δεν έχουν αναπτυχθεί συνεταιριστικές δομές ή κοινές επενδύσεις)
3) Πληροφόρηση και αξιοποίηση της υποδομής E&T (ενώ συσσωρεύεται τεχνογνωσία κοντά στην αιχμή της διεθνούς εξέλιξης για την πλειοψηφία των κλάδων υπάρχει λανθασμένη στρατηγική των ΜΜΕ, απουσία συνεργατικής κουλτούρας και συλλογικής συνείδησης)

- 4) Περιορισμένη αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και καινοτομίας (η διαφοροποίηση ή η ανανέωση των προϊόντων είναι περιορισμένη και οι αλλαγές στην παραγωγή στηρίζονται κατά το μάλλον σε αγορά εξοπλισμού)
- 5) Επιχειρηματικές ικανότητες και στελεχικό δυναμικό (απαιτείται οραματισμός, εφευρετικότητα και καινοτομία στην οργάνωση και τη διοίκηση της επιχειρησιακής λειτουργίας)

Πηγή: Κοτρώνη, 2007:119

Πίνακας (4.3): Ευκαιρίες για ανάπτυξη του Περιφερειακού Παραγωγικού Συστήματος

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ
1) Η διαμόρφωση νέων προτύπων κατανάλωσης και ζήτησης προϊόντων με νέα χαρακτηριστικά
2) Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών (στους παραδοσιακούς κλάδους όπως αυτοί που ηγεμονεύουν στη Θεσσαλία προσφέρονται ευκαιρίες εξοικονόμησης πόρων, επιτάχυνσης, αύξησης της ευελιξίας και αναβάθμισης και διαφοροποίησης του προϊόντος)
3) Ανάπτυξη και αξιοποίηση των υποδομών (οι υπηρεσίες των φορέων E&T θα έχουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα όταν υπάρξει προβολή, τόσο των υπηρεσιών όσο και των επιτευγμάτων)
4) Προοπτικές για συνεργασίες (η οριζόντια συνεργασία προσφέρει ευκαιρίες για ανάπτυξη συμπληρωματικότητας και ενίσχυση της βαρύτητας των ΜΜΕ)
5) Ανάπτυξη επιχειρηματικότητας, διάχυση καινοτόμων πρακτικών διοίκησης (η εκμετάλλευση των ευκαιριών που προσφέρει τόσο η τεχνολογία όσο και η αγορά εξαρτάται από την διορατικότητα των επιχειρήσεων)

Πηγή: Κοτρώνη, 2007:124

Πίνακας (4.4): Απειλές για το Περιφερειακό Παραγωγικό Σύστημα

ΑΠΕΙΛΕΣ
1) Ανταγωνιστικές πιέσεις (από χώρες με χαμηλότερο κόστος παραγωγής, ανταγωνιστές που προσφέρουν ανώτερα ποιοτικά προϊόντα ή αναπτύσσουν και επενδύουν στη προώθηση και τη διανομή)

Πηγή: Κοτρώνη, 2007:123

Ουσιαστικά στη Περιφέρεια πρέπει να αναπτυχθούν τα τοπικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και να ενισχυθεί η έννοια της συνεργασίας. Επιπλέον οι πόροι και οι προτεραιότητες του ΕΣΠΑ 2014-2020 αποτελούν σημαντική ευκαιρία, όπου η διάσταση της καινοτομίας θα πρέπει να εστιάζει όλο και περισσότερο στις ανάγκες των ΜΜΕ και τη διάχυση της τεχνογνωσίας.

4.5 SWOT ANALYSIS ΤΩΝ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΚΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ακολουθεί αξιολόγηση των Καινοτομικών Χαρακτηριστικών της Θεσσαλίας (SWOT Analysis)

Πίνακας (4.5): Ισχυρά καινοτομικά σημεία της Θεσσαλίας

ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ
1) Ύπαρξη σημαντικών ερευνητικών φορέων και υποδομών τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας
2) Ύπαρξη φορέων κατάρτισης και πληροφόρησης
3) Ύπαρξη ενδιάμεσων οργανισμών και φορέων υποστήριξης δράσεων E&A
4) Ύπαρξη παραγωγικής βάσης στην οποία είναι εφικτή και αναγκαία η ανάπτυξη της καινοτομίας
5) Η αναμενόμενη αύξηση των δαπανών της Πολιτείας και της Περιφέρειας σε δαπάνες E&A και καινοτομίας και ο προσανατολισμός του ΕΠ Θεσσαλίας σε δραστηριότητες έντασης γνώσης
6) Σημαντικό ενδιαφέρον των επιχειρήσεων να ανταγωνιστούν με βάση την ποιότητα των προϊόντων τους

Πηγή: Πετράκος,2009: 318

Πίνακας (4.6): Αδύνατα καινοτομικά σημεία της Θεσσαλίας

ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ
1) Χαμηλό επίπεδο δημόσιων και ιδιωτικών δαπανών για Έρευνα και Τεχνολογική Ανάπτυξη στη Θεσσαλία
2) Ανεπιτυχής αξιοποίηση της ερευνητικής υποδομής και απουσία συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών φορέων και τοπικών επιχειρήσεων
3) Έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού στους ενδιάμεσους φορείς μεταφοράς τεχνολογίας & έρευνας

- 4) Χαμηλός δείκτης καινοτομίας της Θεσσαλίας σε σχέση με τον εθνικό και Ευρωπαϊκό μέσο όρο
- 5) Περιορισμένη αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και καινοτομίας
- 6) Έλλειψη εμπειρίας στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή πολιτικών καινοτομίας, έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης στη περιφέρεια
- 7) Βραδύς ρυθμός εξέλιξης των ιδιωτικών επενδύσεων σε προϊόντα έντασης γνώσης και τεχνολογίας και περιορισμένες καινοτόμες επενδύσεις
- 8) Ελλείψεις υποστηρικτικών επιχειρηματικών υπηρεσιών και πολύ περιορισμένη ανάπτυξη καινοτομικών υπηρεσιών
- 9) Έλλειψη πληροφορικής κουλτούρας σε όλο τον περιφερειακό ιστό

Πηγή: Πετράκος, 2009: 324

Πίνακας (4.7): Ευκαιρίες για την καινοτομία στη Θεσσαλία

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ
1) Η υλοποίηση του Στρατηγικού Σχεδίου για την Ανάπτυξη της Καινοτομίας στη Θεσσαλία
2) Η περαιτέρω ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, ερευνητικών και επιχειρηματικών υποδομών
3) Αξιοποίηση των υφιστάμενων υποδομών Έρευνας & Τεχνολογίας
4) Ανεύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης με βάση τις πολιτικές για την καινοτομία
5) Ενίσχυση μηχανισμών συνεργασίας μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων
6) Προώθηση καινοτόμων δράσεων επιχειρηματικότητας
7) Ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο
8) Ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για τους παραδοσιακούς κλάδους της περιφέρειας

Πηγή: Πετράκος, 2009:329

Πίνακας (4.8): Απειλές για την Καινοτομία στη Θεσσαλία

ΑΠΕΙΛΕΣ
1) Ύπαρξη ισχυρών ανταγωνιστικών πιέσεων για την περιφέρεια
2) Αρνητική στάση των τραπεζών για χρηματοδότηση της καινοτομίας
3) Αδυναμία εφαρμογής κατάλληλης περιφερειακής διοίκησης και πολιτικής
4) Μείωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της περιφέρειας

- 5) Αδυναμία παρακολούθησης και αξιοποίησης της τεχνολογικής εξέλιξης και της ανάπτυξης της καινοτομίας
- 6) Μη έγκαιρη αντιμετώπιση του διαδεδομένου ψηφιακού και τεχνολογικού «αναλφαριθμητισμού»
- 7) Αδυναμία ανάπτυξης των ερευνητικών και εκπαιδευτικών υποδομών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και του ΚΕΤΕΑΘ
- 8) Αδυναμίες προσαρμογής επιχειρήσεων και εργαζομένων στις τεχνολογικές εξελίξεις

Πηγή: Πετράκος, 2009: 334

Συμπερασματικά παρατηρείται πως ενώ η περιφέρεια διαθέτει αξιόλογο ερευνητικό δυναμικό ωστόσο δεν παρουσιάζει την αναμενόμενη καινοτομικότητα. Βασικοί παράγοντες που συμβάλλουν σε αυτή την υστέρηση είναι η απουσία θεσμοθετημένων πηγών χρηματοδότησης για E&T, η απουσία συνεργασίας μεταξύ ερευνητικών φορέων και τοπικών ΜΜΕ καθώς και η έλλειψη καινοτομικού προσανατολισμού που παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις της περιφέρειας.

4.6 ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΥΠΝΗ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ RIS3 ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Η έξυπνη εξειδίκευση είναι μια στρατηγική προσέγγιση της οικονομικής ανάπτυξης που βασίζεται στη στοχοθετημένη υποστήριξη της έρευνας και της καινοτομίας. Για την περίοδο 2014-2020 "προβλέπεται η εκπόνηση στρατηγικών RIS3 για την ενεργοποίηση των επενδύσεων στην έρευνα, την καινοτομία και την ψηφιακή σύγκλιση από τα διαρθρωτικά ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης" (Κομνηνός κ.α, 2014: 477). Το RIS3 έχει σχεδιαστεί για όλες τις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κάτω από την ίδια θεωρητική ορολογία της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης και των κοινών προτύπων.

Για την αποτελεσματική υλοποίηση της περιφερειακής στρατηγικής για την έξυπνη εξειδίκευση στη Θεσσαλία έχει συσταθεί Περιφερειακή Υπηρεσία Καινοτομίας Θεσσαλίας, η οποία είναι εταιρεία περιφερειακής κλίμακας για την προώθηση της καινοτομίας στη Θεσσαλία και αποτελεί το διοικητικό και εκτελεστικό όργανο του κυβερνητικού συστήματος.

Το όραμα του RIS3 για τη Θεσσαλία 2020 αποτελείται από τους ακόλουθους στόχους. Πρώτον, αύξηση 20% στα γεωργικά είδη διατροφής. Δεύτερον, αύξηση κατά 20% στις εξαγωγές μεταλλικών δομικών υλικών, που είναι ο δεύτερος σημαντικότερος τομέας της περιφερειακής οικονομίας. Τρίτον, η αύξηση κατά 20% είναι αφιερωμένη στον τουρισμό και

στην ανάγκη κατοχής περισσότερων αλλοδαπών στη Θεσσαλία. Αύξηση κατά 200% στις επιχειρηματικές δαπάνες E&A ανά κάτοικο, "δείχνει την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει η Θεσσαλία, ώστε να επιτευχθεί η στρατηγική της σταδιακής σύγκλισης όσον αφορά την έξυπνη ανάπτυξη με ευρωπαϊκά πρότυπα: ασχολείται με το προφανώς ασθενέστερο σημείο του περιφερειακού συστήματος καινοτομίας" (Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης ΕΠ Θεσσαλίας, 2015: 56). Το τελευταίο επίτευγμα θα είναι η βάση του μετασχηματισμού της οικονομίας.

Η περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας που βασίζεται στην έξυπνη εξειδίκευση δεν είναι ένα πρόγραμμα και ως εκ τούτου δεν διαθέτει δικό της προϋπολογισμό. Οι δράσεις που θα προσδιοριστούν θα χρηματοδοτηθούν με απόλυτη προτεραιότητα από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ), τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα για την έρευνα, την καινοτομία, την επιχειρηματικότητα, την ανταγωνιστικότητα, την αγροτική ανάπτυξη, τις τεχνολογίες πληροφόρησης και επικοινωνίας και τους ανθρώπινους πόρους, αμιγώς ευρωπαϊκά έργα στους ίδιους τομείς και τέλος, από ιδιωτικές επενδύσεις. Το RIS3 στη Θεσσαλία θα εκτελεσθεί σε δύο κύκλους, από το 2015 έως το 2017 και από το 2018 έως το 2020 (Παπαθανασίου, 2015: 31).

Χαρακτηριστική είναι η σύγκριση της Ελλάδας με την Φιλανδία η οποία τις τελευταίες δεκαετίες σημείωσε πολύ σημαντική πρόοδο στην περιφερειακή πολιτική καινοτομίας που άσκησε. Η Ελλάδα δεν καινοτόμησε στην περιφερειακή πολιτική της και βρίσκεται ακόμη και σήμερα στο στάδιο που βρισκόταν η Φιλανδία από τον 2^ο παγκόσμιο πόλεμο μέχρι τη δεκαετία του 1970 όπου χαρακτηριζόταν από τον ισχυρό ρόλο του κράτους αλλά πολλές πόλεις είχαν ενεργό ρόλο στη γεωγραφική εξάπλωση του δικτύου των Πανεπιστημίων (Kautonen, 2012:1930). Από τότε η Φιλανδία έκανε πολλά βήματα και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 2000 χαρακτηριζόταν από την συνεργασία μεταξύ των περιφερειών η οποία υποστήριξε τη διεθνοποίηση των περιφερειακών επιχειρήσεων.

4.7 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΡΩΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ Ν. ΤΡΙΚΑΛΩΝ – Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ – ΔΗΜΟ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ – Ν. ΛΑΡΙΣΗΣ

Σκοπός της ακόλουθης ενότητας είναι να διεξαχθεί ένα συμπέρασμα σχετικά με το πώς η οικονομική κρίση επηρέασε τους κλάδους των επιχειρήσεων και σε ποια έτη οι επιπτώσεις ήταν έντονες ή ήπιες. Τα στοιχεία που παρατίθενται στα παραρτήματα (Πίνακες 4.9 - 4.13) αφορούν τα έτη 2000-2017 εκτός της Μαγνησίας όπου συμπεριλαμβάνεται και το έτος 1999 και του δήμου Καρδίτσας όπου έχουμε από το 2008-2016.

Στο **Ν. Τρικάλων** (Πίνακας 4.9) παρατηρούμε (Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Τρικάλων) το έτος 2017 στις ενεργές επιχειρήσεις να προηγείται ο κλάδος των υπηρεσιών με την μεταποίηση, το εμπορικό τμήμα, το αγροτικό και το τουριστικό να ακολουθούν ανάλογα. Αισθητή μείωση παρατηρούμε το διάστημα 2014-2017 στις υπηρεσίες, μεταποίηση και εμπορικό. Το 2006-2009 στη μεταποίηση και το εμπορικό παρουσιάστηκε σημαντική αύξηση εγγραφών νέων επιχειρήσεων. Στο αγροτικό τμήμα μείωση στις νέες εγγραφές επιχειρήσεων τα έτη 2009, 2010 με κατευθείαν ανάκαμψη μέχρι σήμερα. Το τουριστικό τμήμα βρισκόταν ανέκαθεν σε χαμηλά επίπεδα.

Στο **Ν. Μαγνησίας** (Πίνακας 4.10) από το 1999-2017 όλες τις χρονιές προηγούταν ο κλάδος των υπηρεσιών με το εμπορικό τμήμα, το μεταποιητικό και το τουριστικό να ακολουθούν σε σειρά προτεραιότητας. Η οικονομική κρίση φαίνεται να επηρέασε τις υπηρεσίες, το εμπόριο και τη μεταποίηση πιο έντονα το 2014-2017 (Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Μαγνησίας). Ωστόσο το τουριστικό τμήμα επηρεάστηκε μία χρονιά αργότερα δηλαδή το 2015-2017 ηπιότερα, ελεγχόμενα και συγκρατημένα. Το δε βιομηχανικό τμήμα εντάσσεται στο τμήμα της μεταποίησης.

Στο **Δήμο Καρδίτσας** (Πίνακες 4.11, 4.12) σε κάθε έτος από το 2008-2016 οι διαγραφές των επιχειρήσεων είναι συντριπτικά περισσότερες από τις εγγραφές. Ειδικότερα το 2014 έχουμε τον μεγαλύτερο αριθμό λήξης λειτουργίας επιχειρήσεων, έτος κατά το οποίο πλέον οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης είναι έντονες και ξεκάθαρες. Το 2010 συναντάται ο μεγαλύτερος αριθμός έναρξης λειτουργίας επιχειρήσεων καθώς ακόμα τα σημάδια της κρίσης δεν έχουν φανερωθεί σε μεγάλο βαθμό. Γενικά από σχεδόν όλες τις επιχειρήσεις ακολουθείται η ίδια τάση διαχρονικής μείωσης (Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας). Αξίζει να σημειωθεί πως σύμφωνα με τις εγγραφές των νέων επιχειρήσεων ανά έτος από το 2008-2016 προηγείται το εμπορικό τμήμα, με τις υπηρεσίες, τη μεταποίηση και το αγροτικό να ακολουθούν.

Στο **Ν. Λαρίσης** για το έτος 2017 (Πίνακας 4.13) οι ενεργές επιχειρήσεις του τμήματος υπηρεσιών προηγούνται, με τα τμήματα εμπορικό και μεταποίηση να ακολουθούν ανάλογα. Αυτή η εικόνα παρουσιάζεται και στις εγγραφές επιχειρήσεων 2002-2017 πλην τριών ετών (Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Λαρίσης). Το τουριστικό τμήμα συμπεριλαμβάνεται στο τμήμα υπηρεσιών. Την χρονική περίοδο 2002-2017, σύμφωνα με τις εγγραφές νέων επιχειρήσεων στο επιμελητήριο, το εμπορικό τμήμα επηρεάστηκε αρνητικά το διάστημα 2015-2017, η μεταποίηση τα έτη 2015, 2016 ενώ στο τμήμα υπηρεσιών οι εγγραφές μειώθηκαν τα έτη 2014 και 2017.

5. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

5.1 ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΠΟΛΥΕΘΝΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Τη δεκαετία του 1990 σημειώθηκε μεγάλη ανάπτυξη πολυεθνικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση η οποία ήταν ο μεγαλύτερος αποδέκτης ξένων άμεσων επενδύσεων ολόκληρη τη δεκαετία. Στην παρακάτω ανάλυση παρέχονται πληροφορίες για την επιλογή τοποθεσίας θυγατρικών εταιριών, την περίοδο 1991 – 1999, σε 8 χώρες της ΕΕ (Γαλλία, Γερμανία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Σουηδία, Ηνωμένο Βασίλειο). Οι μητρικές εταιρείες είναι διαφορετικών εθνικοτήτων. Οι Ηνωμένες Πολιτείες επένδυσαν κατά 25% ενώ η πλειοψηφία των επενδυτών προέρχεται από ευρωπαϊκές χώρες κατά 60% (Basile et, 2007:332).

Το περιφερειακό ΑΕΠ μπορεί να κάνει την επιλογή τοποθεσίας πιο κερδοφόρα. Καθώς και το κατά κεφαλήν ΑΕΠ χρησιμοποιείται για την ανάδειξη της αγοραστικής δύναμης στη περιοχή. Η συσσώρευση των οικονομιών έχει αποδειχθεί καθοριστικός παράγοντας τοποθεσίας, οι επιχειρήσεις τείνουν να εγκαθίστανται όπου άλλες επιχειρήσεις του ίδιου κλάδου υπάρχουν. Οι αιτίες είναι οι ακόλουθες, η συσσώρευση καθορίζει τεχνολογικούς και χρηματικούς εξωτερικούς παράγοντες, όπως πρόσβαση σε πιο σταθερή αγορά εργασίας, διαθεσιμότητα ενδιάμεσων προϊόντων, υπηρεσίες παραγωγής, εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, διάδοση γνώσεων μεταξύ γειτονικών επιχειρήσεων. Οι ξένοι επενδυτές μπορεί να έχουν αρχικά λιγότερη γνώση για τα περιφερειακά χαρακτηριστικά σε σχέση με τις εγχώριες επιχειρήσεις και ερμηνεύουν τη παρουσία και άλλων ξένων επιχειρήσεων σε μία περιοχή σαν σημάδι κερδοφορίας.

Στην πραγματικότητα χαμηλότεροι μισθοί προσελκύουν επιχειρήσεις που αναζητούν χαμηλότερα εργατικά κόστη, ενώ υψηλοί μισθοί μπορεί να είναι σημάδι υψηλά εκπαιδευμένου ανθρώπινου δυναμικού που στη συνέχεια θα προσελκύει στη τοποθεσία δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας. Η ανεργία ερμηνεύεται από τις επιχειρήσεις και ως μεγάλη προσφορά εργατικού δυναμικού που επομένως τις προσελκύει αλλά και ως δείκτης σχετικά άκαμπτης αγοράς όπου τις αποθαρρύνει. Η πυκνότητα του πληθυσμού έχει ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση των καταναλωτών όπου και αυξάνει την ελκυστικότητα (Basile et, 2007:333).

Οι δαπάνες για Έρευνα & Ανάπτυξη στο ΑΕΠ μίας περιφέρειας εισάγονται για να ληφθούν υπόψιν οι τεχνολογικές γνώσεις που παράγονται στη περιοχή. Περιοχές με καλύτερες υποδομές και υψηλότερες δαπάνες στην Ε&Α είναι πιο ελκυστικές στους ξένους επενδυτές.

Η δημοσιονομική πολιτική μπορεί να είναι μη αποδοτική στη παρουσία των συσσωρευμένων οικονομικών και επιχειρήσεων όπου θα τις υποχρεώσει με υψηλότερους φόρους σε αντάλλαγμα για περισσότερα δημόσια αγαθά.

Όσο αφορά τη Πολιτική Συνοχής στην ΕΕ, η ΕΕ δε διαθέτει κάποια συγκεκριμένη πολιτική για την προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων, ώστε οι ξένες επιχειρήσεις να ωφελούνται από γενικά δημόσια κίνητρα, όπως εκείνα που συγχρηματοδοτούνται ως τμήμα της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ (Basile et, 2007:334).

Ουσιαστικά η πιθανότητα εγκατάστασης μίας θυγατρικής σε μία περιοχή εξαρτάται από το μέγεθος της συσσώρευσης των οικονομικών, από την ένταση στην Ε&Α και από την χαμηλότερη φορολόγηση στην εργασία.

Σημαντικές διαφορές υπάρχουν ανάμεσα στους Ευρωπαίους και μη Ευρωπαίους επενδυτές. Η υψηλή ανεργία προσελκύει τους Ευρωπαίους επενδυτές, ενώ οι μη Ευρωπαίοι προσελκύονται από υψηλούς μισθούς που ερμηνεύεται ως αναζήτηση για περισσότερο ειδικευμένους εργαζόμενους. Ουσιαστικά οι Ευρωπαίοι επενδυτές αποζητούν ένα συνδυασμό με σχετικά χαμηλά κόστη παραγωγής και καλή πρόσβαση στην αγορά. Οι μη Ευρωπαίοι αποζητούν πλούσιες αγορές και ενδεχομένως ειδικευμένους εργαζόμενους.

Γενικά οι περιφέρειες που λαμβάνουν μεγαλύτερα συνολικά ποσά από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και εκείνες που ανήκουν σε χώρες επιλέξιμες για το Ταμείο Συνοχής έχουν υπάρξει πιο ελκυστικές στους ξένους επενδυτές (Basile et, 2007:337).

5.2 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014 – 2020

Αυτό που χρειαζόμαστε για την περίοδο 2014 – 2020 σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η επείγουσα ανάγκη να αντιστραφεί το πλήθος των πολιτικών της Πολιτικής Συνοχής που είναι ασυνάρτητες μεταξύ τους (Bradley et, 2011:14). Ουσιαστικά η ΕΕ χρειάζεται μια συνεκτική Πολιτική Συνοχής ακόμη και αν είναι μικρότερος ο προϋπολογισμός.

Σε εθνικό επίπεδο είναι επείγουσα η ανάγκη να ενσωματωθεί η Πολιτική Συνοχής πιο στενά στο σύνολο των δράσεων της εσωτερικής πολιτικής, εθνικής και περιφερειακής, που ενδέχεται να επηρεάσουν την οικονομική ανάπτυξη (Bradley et, 2011:14).

Σε περιφερειακό επίπεδο είναι αναγκαίο να αναγνωριστεί με πολιτικούς και κοινωνικούς αποδεκτά τρόπους ότι κάποιες περιοχές ενδεχομένως να αναπτυχθούν νωρίτερα από κάποιες άλλες (Bradley et, 2011:15). Οι κυβερνήσεις που μοχλεύουν την εθνική ανάπτυξη αρχικά αξιοποιώντας τη πιθανή ανάπτυξη των πιο ευνοημένων περιοχών (π.χ. πόλεις με εξελιγμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα, με επιτυχημένες συσσωρεύσεις επιχειρήσεων, περιοχές με καλές

επικοινωνιακές συνδέσεις σε εξωτερικές αγορές κ.α.) γρήγορα θα είναι ικανές να παράγουν τους απαραίτητους πόρους και δεξιότητες ώστε να ευθυγραμμιστούν αναπτυξιακά οι λιγότερο ευνοημένες περιοχές τους. Ουσιαστικά βάσει τοποθεσίας και με ανθρωποκεντρικές πολιτικές πρέπει να δράσουν από κοινού ώστε να αποκτηθεί αυτή η κρίσιμη ισορροπία που θα αποφέρει συνέργειες που θα προωθήσουν καλύτερα το επίτευγμα του στόχου της συνοχής της ΕΕ.

5.3 ΕΣΠΑ 2014 - 2020

Στο ΕΣΠΑ 2007 – 2013 η Ελλάδα κατέκτησε την 1^η θέση μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ στην απορρόφηση των κονδυλίων. Στο ΕΣΠΑ 2014 – 2020 η Ελλάδα ήταν πρώτη στην ενεργοποίηση προγραμμάτων και στην απορρόφηση κονδυλίων.

Το **ΕΣΠΑ (Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης) 2014 – 2020** αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα **Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία** της Ευρωπαϊκής Ένωσης (<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>).

Μέσω της υλοποίησης του ΕΣΠΑ επιδιώκεται η αντιμετώπιση των διαρθρωτικών αδυναμιών της χώρας που συντέλεσαν στην εμφάνιση της οικονομικής κρίσης αλλά και των προβλημάτων, οικονομικών και κοινωνικών, που αυτή δημιούργησε. Επίσης το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 καλείται να συνδράμει στην επίτευξη των εθνικών στόχων έναντι της **Στρατηγικής «Ευρώπη 2020»**. Στόχος της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» είναι η προαγωγή μίας ανάπτυξης:

- Έξυπνης, με αποτελεσματικότερες επενδύσεις στην εκπαίδευση, την έρευνα και την καινοτομία
- Βιώσιμης, χάρη στην αποφασιστική μετάβαση σε μία οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα
- Χωρίς αποκλεισμούς, με ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία θέσεων εργασίας και στη μείωση της φτώχειας

Καθοριστικό στοιχείο στον αναπτυξιακό σχεδιασμό της περιόδου 2014 – 2020 αποτέλεσε η εκπόνηση της εθνικής και των περιφερειακών **Στρατηγικών Έρευνας και Καινοτομίας για την Έξυπνη Εξειδίκευση**. Στο πλαίσιο των στρατηγικών αυτών η χώρα και οι Περιφέρειές της καλούνται να εντοπίσουν τις δραστηριότητες εκείνες στις οποίες παρουσιάζουν ή είναι σε θέση να οικοδομήσουν ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα. Σε εθνικό επίπεδο έχουν προσδιοριστεί οκτώ κλάδοι στους οποίους θα δοθεί προτεραιότητα και αναμένεται να έχουν μεγαλύτερη συμμετοχή στην οικονομική μεγέθυνση (<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>). Οι κλάδοι αυτοί είναι οι εξής:

- Αγρο-διατροφή
- Υγεία – φάρμακα
- Τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών
- Ενέργεια
- Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη
- Μεταφορές
- Υλικά – κατασκευές
- Τουρισμός, πολιτισμός, δημιουργικές βιομηχανίες

Το ΕΣΠΑ 2014 – 2020 αποτελείται από 20 Προγράμματα, από τα οποία τα 7 είναι Τομεακά και τα 13 Περιφερειακά. Τα Τομεακά Προγράμματα αφορούν ένα ή περισσότερους τομείς και έχουν ως γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής όλη τη χώρα. Τα 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε μία από τις ελληνικές Περιφέρειες, περιλαμβάνουν δράσεις περιφερειακής εμβέλειας .

Τα **Τομεακά ΕΠ** (<https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>) που αφορούν την επιχειρηματικότητα είναι τα εξής:

- ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία»
- ΕΠ «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη»
- ΕΠ «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού – Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση»
- ΕΠ «Αγροτική Ανάπτυξη»
- ΕΠ «Αλιείας και Θάλασσας»

Στο πλαίσιο της Πολιτικής της Συνοχής, η **Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία** αποτελεί βασικό εργαλείο για την ενδυνάμωση των χωρικών συνεργασιών στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, αλλά και με τρίτες χώρες και συνιστά μία από τις κύριες επιλογές για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020. Η ευρωπαϊκή εδαφική συνεργασία σε επίπεδο κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης υλοποιείται μέσω προγραμμάτων διασυνοριακής, διακρατικής και διαπεριφερειακής συνεργασίας.

5.4 ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ακολουθούν τα κυριότερα αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Θεσσαλίας. Τόσο τα γεωγραφικά όσο και τα γεωφυσικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας, με ορεινούς όγκους και μεγάλες πεδινές εκτάσεις, καθώς και με ακτές και μικρό νησιωτικό σύμπλεγμα, αποτελούν σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για την εσωτερική χωρική και κοινωνικό – οικονομική

συνοχή και χωροταξική ολοκλήρωσή της. Η περιφέρεια Θεσσαλίας περιλαμβάνει και αγροτικές και δασικές εκτάσεις, με την πεδιάδα της Θεσσαλίας να είναι μία από τις σημαντικότερες γεωργικές περιοχές της χώρας (Manakos et, 2017:2). Ωστόσο η αυξημένη εκβιομηχάνιση σε συνδυασμό με την αύξηση του πληθυσμού συνδέεται στενά με περιβαλλοντικά προβλήματα (Moustris et, 2015:2).

Σύμφωνα με την απογραφή του 2011 ο συνολικός πληθυσμός είναι 732.762 άτομα, αποτελώντας το 6,78% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Μεταξύ 2008 και 2013 υπάρχει σημαντική υποχώρηση στις νεότερες ηλικιακά ομάδες του πληθυσμού, ενώ ενισχύονται οι ηλικίες άνω των 40 ετών. Σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της χώρας, η βελτίωση του εκπαιδευτικού επιπέδου του πληθυσμού της περιφέρειας Θεσσαλίας εξελίσσεται ταχύτερα, συγκλίνοντας με τα αντίστοιχα επίπεδα της χώρας (http://www.thessalia-espa.gr/images/files/2014-2020/4_Parartima_Anartyxiaka.pdf).

Η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από το διαχρονικά σχετικά χαμηλό ποσοστό συμμετοχής του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας, έναντι του αντίστοιχου της χώρας και πολύ χαμηλότερο της ΕΕ27. Οι μεγαλύτερες απώλειες θέσεων απασχόλησης παρατηρούνται στη μεταποίηση, στις κατασκευές, στο εμπόριο, στα ξενοδοχεία/εστίαση, στην εκπαίδευση και στη δημόσια διοίκηση. Παράλληλα μειώνονται οι θέσεις απασχόλησης και σε άλλους κλάδους, ενώ σε λίγους κλάδους δημιουργούνται θέσεις εργασίας όπως στα ορυχεία, στην ενημέρωση/επικοινωνία, στην υγεία και στις οικιακές υπηρεσίες.

Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Θεσσαλίας αυξανόταν διαχρονικά, σε τρέχουσες τιμές, από το 2000 μέχρι και το 2004, με ρυθμό μεγαλύτερο από εκείνον της χώρας και της ΕΕ. Μετά το 2005, όπου υπήρξε μία ισχυρή πτώση, της τάξης του 12% έναντι του προηγούμενου έτους, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Θεσσαλίας άρχισε να ανακάμπτει σταδιακά μέχρι και το 2008, μη φθάνοντας όμως στα επίπεδα του 2004. Από το 2009, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ άρχισε πάλι να υποχωρεί ραγδαία με εντονότερους ρυθμούς από τους αντίστοιχους της χώρας.

Στο πλαίσιο της περιφερειακής στρατηγικής έξυπνης εξειδίκευσης (http://www.thessalia-espa.gr/images/files/2014-2020/4_Parartima_Anartyxiaka.pdf), κυρίαρχη επιχειρηματική δραστηριότητα, με ιδιαίτερη δυναμική, αναπτύσσεται στο αγροδιατροφικό σύμπλεγμα παραγωγής και εμπορίας, καθώς και σε ορισμένους κλάδους της μεταποιητικής δραστηριότητας. Υστέρηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, παρά τις δυνατότητες που υπάρχουν για την Περιφέρεια Θεσσαλίας, παρουσιάζει η αλυσίδα αξίας δασοκομίας – ξύλου – επίπλου, οι τομείς του περιβάλλοντος και ενέργειας, καθώς και η τουριστική δραστηριότητα.

Πάντα σύμφωνα με την ανάλυση της έξυπνης εξειδίκευσης στην Περιφέρεια Θεσσαλίας, με βάση τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η αξία του συνόλου των εξαγωγών της Θεσσαλίας κινήθηκε

αυξητικά από € 833 εκατ. το 2008 σε € 1.086 εκατ. το 2012, παρουσιάζοντας μέση ετήσια αύξηση 6,8%. Οι κυριότερες εξαγωγικές αγορές της Θεσσαλίας είναι οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (http://www.thessalia-espa.gr/images/files/2014-2020/4_Parartima_Anartyxiaka.pdf). Ο κλάδος των τροφίμων διατηρεί την πρώτη θέση διαχρονικά. Τα βασικά προϊόντα που εξάγει ο κλάδος είναι τα παρασκευασμένα λαχανικά & φρούτα, γαλακτοκομικά και τα δημητριακά. Το βαμβάκι είναι το δεύτερο πιο εξαγώγιμο προϊόν της Θεσσαλίας. Στον κλάδο του μετάλλου το μεγαλύτερο μερίδιο της αξίας εξαγωγών κατευθύνθηκε εκτός ΕΕ-28. Για τον τομέα του τουρισμού ως εξαγωγές θεωρούνται τα αποτελέσματα της προβολής της εικόνας της πολιτιστικής Θεσσαλίας και προσέλκυσης επισκεπτών. Από αυτή την άποψη, χωρίς να έχει πραγματοποιήσει άλματα στον τομέα αυτό, η Θεσσαλία, γνωρίζει μία σταθερή μικρή ανοδική πορεία. Ως βασικές αγορές του θεσσαλικού τουρισμού παραμένουν οι βορειο-ευρωπαϊκές, ενώ γίνονται κάποια ανοίγματα προς τις ανατολικο-ευρωπαϊκές.

Το ερευνητικό δυναμικό της Θεσσαλίας είναι συγκεντρωμένο στα δύο Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης (Πανεπιστήμιο και ΑΤΕΙ Θεσσαλίας). Επίσης στο ερευνητικό δυναμικό της Περιφέρειας περιλαμβάνονται το Ινστιτούτο Έρευνας & Τεχνολογίας Θεσσαλίας (ΙΕΤΕΘ), τα Ινστιτούτα Κτηνοτροφικών Φυτών & Βοσκών Λάρισας, Χαρτογράφησης & Ταξ/σης Εδαφών Λάρισας και Προστασίας Φυτών Βόλου (http://www.thessalia-espa.gr/images/files/2014-2020/4_Parartima_Anartyxiaka.pdf).

Παρόλο αυτά αξίζει να γίνει σύγκριση στο βαθμό κοινωνικής ευημερίας ανάμεσα στις ελληνικές περιφέρειες. Ακολουθούν οι περιφέρειες με σειρά προτεραιότητας σύμφωνα με το βαθμό που η επίπτωση της κρίσης είναι σοβαρότερη (Artelaris, 2017:64):

- 1) Κρήτη
- 2) Θεσσαλία
- 3) Αττική
- 4) Κεντρική Μακεδονία
- 5) Δυτική Πελοπόννησος
- 6) Στερεά Ελλάδα (εκτός Αττικής)
- 7) Δυτική Μακεδονία
- 8) Νότιο Αιγαίο
- 9) Ανατολική Μακεδονία και Θράκη
- 10) Ήπειρος
- 11) Πελοπόννησος (εκτός δυτικού τμήματος)
- 12) Βόρειο Αιγαίο
- 13) Νησιά του Ιονίου

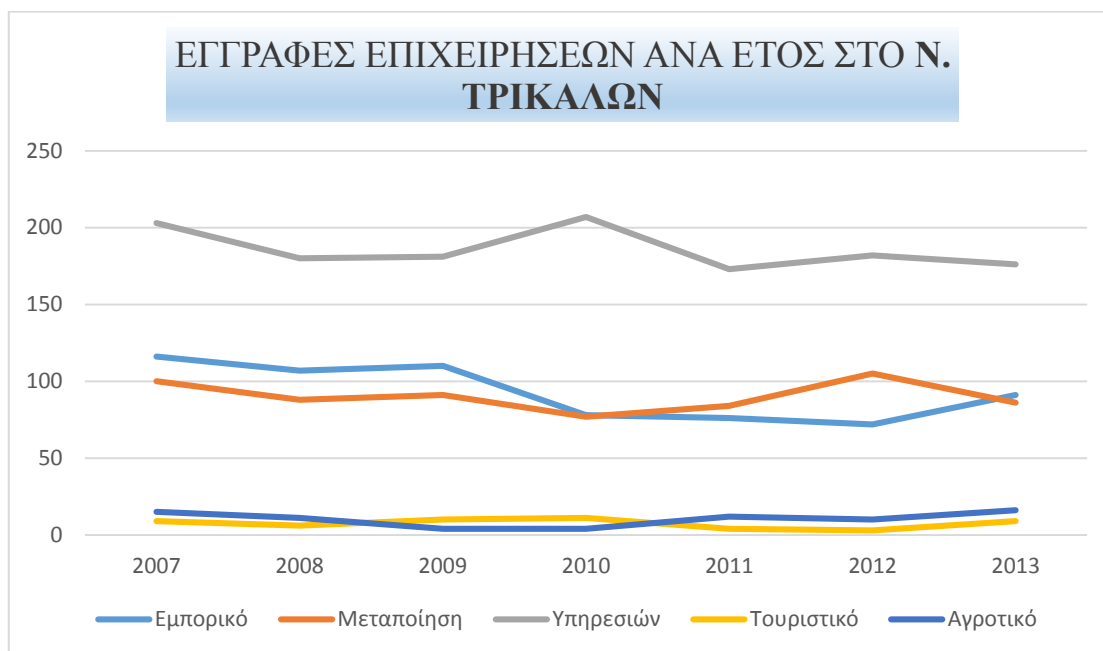
Σύμφωνα με έρευνα που διεξήλθε στη περιφέρεια Θεσσαλίας σε 932 νοικοκυριά (Duquenne et, 2013:890) με τη καταναλωτική συμπεριφορά να συγκεντρώνεται σε 20 βασικά προϊόντα διατροφής. Εφαρμόστηκε μία ανάλυση διερευνητικού παράγοντα, ακολουθούμενη από μια ιεραρχική ταξινόμηση των νοικοκυριών. Διαπιστώθηκε πως το μεγαλύτερο μέρος των νοικοκυριών έχουν τροποποιήσει τις διατροφικές τους συνήθειες μειώνοντας τις ποσότητες που καταναλώνουν και / ή αναζητούν λιγότερο ακριβές μάρκες. Μόνο το 15% των νοικοκυριών φαίνεται να μην επηρεάζεται από την κρίση και την πολιτική λιτότητας. Η έρευνα υποδηλώνει ότι τα νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος στις αστικές περιοχές, όπου ζει η πλειοψηφία του πληθυσμού, πλήττονται βαθιά από την κρίση, με αυτά τα ποσοστά να είναι ακόμη υψηλότερα στις ημιαστικές και αγροτικές περιοχές. Επομένως υπάρχει ανάγκη για ανάπτυξη τοπικών προϊόντων.

5.5 Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007 -2013 ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Σε αυτό το σημείο αξίζει να γίνει σύγκριση των στοιχείων (εγγραφές – διαγραφές επιχειρήσεων) των εμπορικών επιμελητηρίων της Θεσσαλίας με τα αποτελέσματα του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 για τη Θεσσαλία, ώστε να διαπιστώσουμε σε πιο βαθμό τα ευρωπαϊκά προγράμματα κατάφεραν να ωθήσουν και να συγκρατήσουν την ελληνική οικονομία, το διάστημα 2007 – 2013, κυρίως κατά την περίοδο της κρίσης.

Αξίζει να σημειωθεί, σύμφωνα με τους πίνακες στα παραρτήματα, πως στα περισσότερα προγράμματα του ΕΣΠΑ 2007-2013 στην Θεσσαλία, από τα χρηματικά ποσά που εγκρίθηκαν υλοποιήθηκαν τα προγράμματα είτε σε μηδενικό βαθμό είτε στο 50% των χρημάτων που εγκρίθηκαν. Μοναδική εξαίρεση αποτελεί το πρόγραμμα «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων – Γυναικεία Επιχειρηματικότητα» όπου απορροφήθηκαν σε όλους τους νομούς σχεδόν ολόκληρα τα ποσά που εγκρίθηκαν.

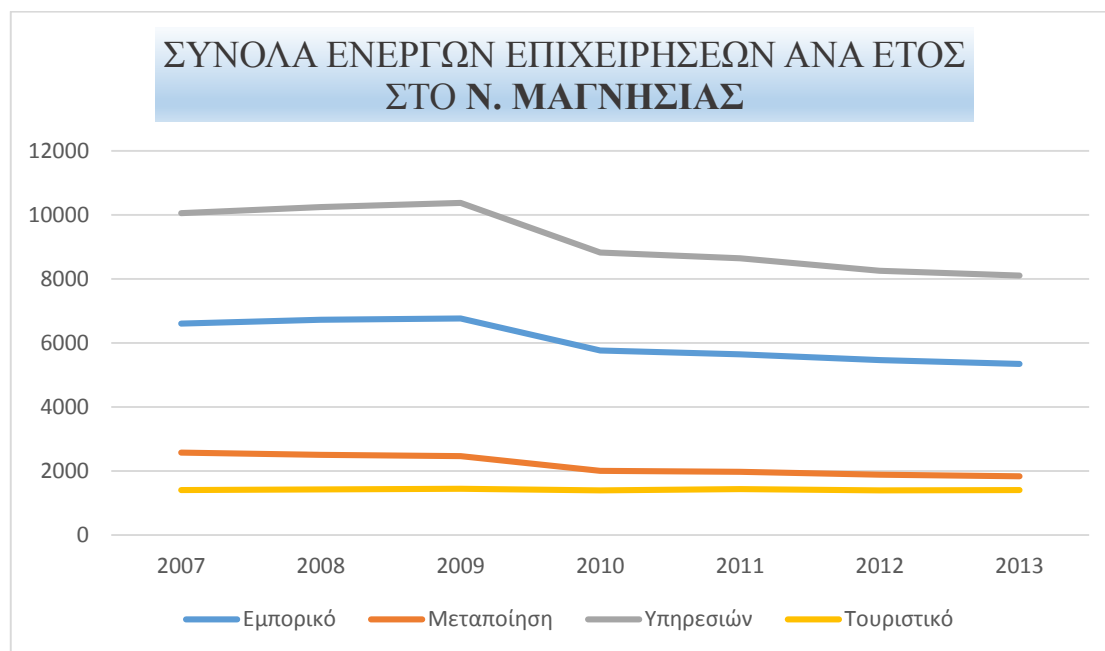
Γράφημα (5.1)

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Τρικάλων

Ο Ν. Τρικάλων στον κλάδο της μεταποίησης αν και κατέχει την τρίτη θέση στο πρόγραμμα «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες» παρατηρούμε ότι είχε πτωτική πορεία μέχρι το 2010, μικρή άνοδο από το 2011-2012 και ξανά την ίδια καθοδική εξέλιξη. Στον τουρισμό υπάρχει μια σταθερή κατάσταση, με χαμηλές επιδόσεις το 2011 και 2012. Αν και υπήρξε ενίσχυση από το πρόγραμμα «Εναλλακτικός Τουρισμός» παρόλο αυτά δεν υπήρχε θετική εξέλιξη. Ουσιαστικά παρατηρούμε βάσει των εγγραφών πως ενώ ο νομός Τρικάλων υλοποίησε και προγράμματα όπως «Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων» και «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων – Γυναικεία Επιχειρηματικότητα» δεν υπάρχει από την πρώτη στιγμή στην οικονομία εξέλιξη.

Γράφημα (5.2)

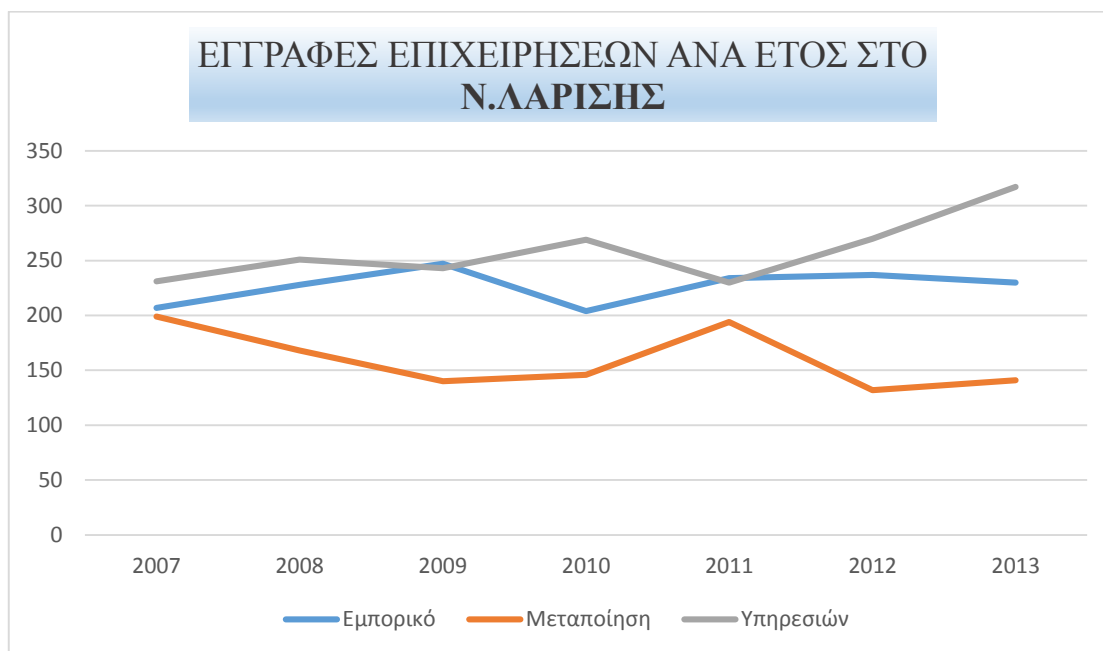

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Μαγνησίας

Ο Ν. Μαγνησίας παρουσιάζει στον τουρισμό μία σταθερή πορεία παρόλο που υλοποιήθηκαν προγράμματα όπως «Πράσινος Τουρισμός» και «Εναλλακτικός Τουρισμός» από το ΕΣΠΑ 2007-2013. Στις υπηρεσίες και στον εμπορικό κλάδο υπάρχει μικρή άνοδος το 2007, 2008 και από το 2009 συνεχιζόμενη πτώση. Στην μεταποίηση παρατηρούμε σταθερή κατάσταση μέχρι και το 2008 και από το 2009 καθοδική πορεία αλλά μικρότερη σε σχέση με τους δύο προηγούμενους κλάδους. Στον κλάδο της μεταποίησης υλοποιήθηκε πρόγραμμα ΕΣΠΑ «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες». Το βιομηχανικό τμήμα εντάσσεται στη μεταποίηση. Γενικότερα υλοποιήθηκαν προγράμματα στο νομό όπως «Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα», «Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Γυναικών», «Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων – Γυναικεία Επιχειρηματικότητα», «Εξωστρέφεια-Ανταγωνιστικότητα Επιχειρήσεων», «Πράσινη Επιχείρηση 2010» και «Μετεγκατάσταση Επιχειρήσεων σε Βιομηχανικές περιοχές και Επιχειρηματικά πάρκα». Η Μαγνησία υλοποίησε όλα τα προγράμματα ΕΣΠΑ πλην δύο προγραμμάτων.

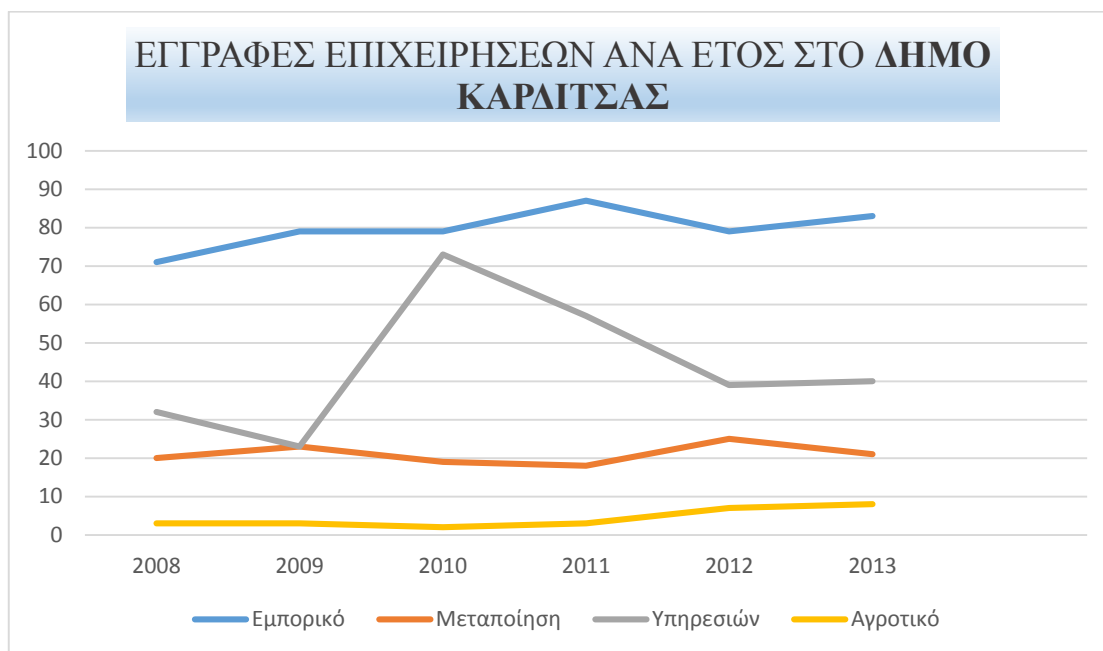
Γράφημα (5.3)

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Λαρίσης

Στο Ν. Λαρίσης στις υπηρεσίες όπου συμπεριλαμβάνεται το τουριστικό τμήμα βλέπουμε σχετική σταθερότητα το 2007-2009, το 2009 άνοδο, το 2010 καθοδική πορεία και από το 2011 συνεχιζόμενη άνοδο. Στη μεταποίηση διαπιστώνουμε συνεχιζόμενη μείωση με άνοδο το 2010 και πτωτική πορεία από το 2011. Παρόλο που ενισχύθηκε ο νομός από το πρόγραμμα «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες». Στον εμπορικό κλάδο υπάρχει μικρή άνοδος μέχρι το 2009, μείωση μέχρι το 2011 και σταθερή πορεία στη συνέχεια. Ωστόσο υλοποιήθηκαν προγράμματα από το ΕΣΠΑ όπως «Νέα Καινοτομική Επιχειρηματικότητα», «Εκσυγχρονισμός Χερσαίων Εμπορευματικών Οδικών Μεταφορών», «Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων-Γυναικεία Επιχειρηματικότητα» και «Εξωστρέφεια-Ανταγωνιστικότητα Επιχειρήσεων».

Γράφημα (5.4)

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας

Στον εμπορικό κλάδο βλέπουμε μία συγκρατημένη ανοδική πορεία. Στη μεταποίηση υπάρχει μία σταθερότητα, παρόλο την υλοποίηση του προγράμματος «Μεταποίηση στις Νέες Συνθήκες». Στον αγροτικό τομέα παρατηρούμε σχετική σταθερότητα και μικρή άνοδο. Στις υπηρεσίες μέχρι το 2009 υπάρχει μείωση και στη συνέχεια έντονη άνοδος μέχρι το 2010. Έπειτα μέχρι το 2012 βλέπουμε σημαντική μείωση και ακολουθεί σταθερή πορεία όπου ο αριθμός των εγγραφών είναι μεγαλύτερος από το 2008 αλλά όχι με σημαντικές διαφορές. Ο νομός Καρδίτσας συμμετείχε στα εξής προγράμματα ΕΣΠΑ 2007-2013 «Εκσυγχρονισμός Χερσαίων Εμπορευματικών Οδικών Μεταφορών», «Ενίσχυση Επιχειρηματικότητας Νέων», «Ένδυση – Υπόδηση», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων», «Εθνικό Αποθεματικό Απροβλέπτων – Γυναικεία Επιχειρηματικότητα» και «Εναλλακτικός Τουρισμός».

Στην ουσία το πρόγραμμα ΕΣΠΑ 2007-2013 προσέφερε μία μέτρια ώθηση στην ανάπτυξη των κλάδων της Θεσσαλίας δηλαδή συγκρατημένη άνοδο και συγκρατημένη καθοδική πορεία στους κλάδους των επιχειρήσεων.

5.6 ΟΡΑΜΑ RIS3 ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ 2020

Το όραμα του RIS3 για τη Θεσσαλία 2020 αποτελείται από τους ακόλουθους στόχους. Αύξηση κατά 200% στις επιχειρηματικές δαπάνες E&A ανά κάτοικο. Αύξηση κατά 20% στον τουρισμό και στην ανάγκη κατοχής περισσότερων αλλοδαπών στη Θεσσαλία. Αύξηση 20% στα γεωργικά είδη διατροφής. Αύξηση κατά 20% στις εξαγωγές μεταλλικών δομικών υλικών, που είναι ο δεύτερος σημαντικότερος τομέας της περιφερειακής οικονομίας. Οι τρεις τελευταίοι στόχοι μπορούν να επιτευχθούν με τους ακόλουθους τρόπους.

5.6.1 ΚΑΙΝΟΤΟΜΟ CLUSTER ΑΓΡΟΔΙΑΤΡΟΦΗΣ

Ο Αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 25% του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών (ΕΥ, 6.8%). Ωστόσο είναι ένας τομέας υπό πίεση καθώς παρουσιάζει τα εξής προβλήματα (ΕΚΕΤΑ, ΙΕΤΕΘ, 2015:8):

- ✓ Ισχυρός ανταγωνισμός με γειτονικές αναδυόμενες οικονομίες (Βαλκανικές χώρες, Τουρκία).
- ✓ Οικονομική κρίση, αστάθεια των αγορών
- ✓ Υψηλότερες απαιτήσεις καταναλωτών, αυστηροποίηση σχετικών πρωτοκόλλων πιστοποίησης
- ✓ Σημαντική μείωση των τιμών αγροτικών προϊόντων, αδυναμία δανεισμού
- ✓ Υψηλή εξάρτηση από επιδοτήσεις
- ✓ Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, απροθυμία νέων να ασχοληθούν με τον πρωτογενή τομέα

Η λύση που προτείνεται είναι η δημιουργία **καινοτόμου cluster αγροδιατροφής** για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη στην Περιφέρεια Θεσσαλίας ώστε (ΕΚΕΤΑ, ΙΕΤΕΘ, 2015:13):

- Να δοθεί έμφαση στα παραδοσιακά προϊόντα αγροδιατροφής της Θεσσαλίας, με εισαγωγή νέων τεχνολογιών σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας (ελιά, ελαιόλαδο, γαλακτοκομικά, οίνος, λαχανικά)
- Εξειδίκευση σε προϊόντα με μεγάλη ζήτηση διεθνώς (τρόφιμα – φάρμακα, υπερτροφές, λειτουργικά τρόφιμα), μέσω της συνεργασίας των επιχειρήσεων με ερευνητικούς φορείς (ΙΕΤΕΘ, Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ)
- Εφαρμογή φιλικών προς το περιβάλλον τεχνολογιών στη διαδικασία παραγωγής, καθώς και καινοτόμων μεθόδων ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης
- Εκπαίδευση του προσωπικού των επιχειρήσεων και των φορέων που υποστηρίζουν τις επιχειρήσεις (σύνδεσμοι, επιμελητήρια, συμβουλευτικές)

- Σύνδεση του Cluster αγροδιατροφής Θεσσαλίας με αντίστοιχα cluster του Ευρωπαϊκού χώρου

Το περιβάλλον καινοτόμου επιχειρηματικότητας στον αγροδιατροφικό τομέα στην Περιφέρεια Θεσσαλίας με Στρατηγικό Σχεδιασμό Επιχειρήσεων θα οδηγούσε σε (ΕΚΕΤΑ, ΙΕΤΕΘ, 2015:18):

- Μείωση του κόστους παραγωγής
- Βελτίωση προϊόντων
- Νέα προϊόντα
- Νέα παραγωγική διαδικασία
- Νέες αγορές
- Ειδικ. Στόχευση αγοράς

Τα κίνητρα για τη συμμετοχή σε ομάδα παραγωγών είναι (ΕΚΕΤΑ, ΙΕΤΕΘ, 2015:19):

- Χρήση από κοινού μηχανολογικού εξοπλισμού
- Καλύτερη διαπραγματευτική ικανότητα στην αγορά / πώληση προϊόντων
- Ευκολότερη διάθεση προϊόντων

5.6.2 CLUSTER ΤΟΥ ΜΕΤΑΛΛΟΥ

Η αύξηση στις εξαγωγές μεταλλικών δομικών υλικών κατά 20% (στόχος του RIS3 για τη Θεσσαλία 2020) μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία **cluster του μετάλλου**. Καταρχάς στον κλάδο Μεταλλικά Προϊόντα και Κατασκευές από το σύνολο των 269 εταιρειών στη χώρα, οι 135 βρίσκονται στην Θεσσαλία (Φράγκου,2015:5). Η πλειονότητα των επιχειρήσεων αυτών βρίσκεται στους νομούς Μαγνησίας και Λάρισας. Σύμφωνα με το έγγραφο Smart Specialisation in Europe: European specialisation data by region-2011, της ΕΕ, ο κλάδος του μετάλλου κατέχει την 1^η θέση στην περιφερειακή εξειδίκευση στη Θεσσαλία, καθώς και την 1^η θέση, μεταξύ των περιφερειών της ΕΕ λαμβάνοντας την υψηλότερη εξειδίκευση (Φράγκου,2015:6).

Η κρίση ανέδειξε στην Ευρώπη την πολύ μεγάλη σημασία της βιομηχανίας για το σύνολο της ευρωπαϊκής οικονομίας. Η ΕΕ στοχεύει να ανεβάσει τη βιομηχανία από 15% του ΑΕΠ στο 20% ως το 2020. Οι επιχειρήσεις της Θεσσαλίας πρέπει να αξιοποιήσουν την εμπειρία που έχουν συσσωρεύσει από ανάληψη έργων κατά τη διάρκεια προηγούμενων ετών. Η τεχνογνωσία αποτελεί σοβαρό πλεονέκτημα στον ανταγωνισμό. Η εφαρμογή της πολιτικής της ΕΕ για ενεργειακή εξοικονόμηση σύμφωνα με το Στόχο 20-20-20 θα δώσει νέα ώθηση για καινοτομία, προωθώντας την εφεύρεση-κατασκευή νέων υλικών που θα εξοικονομούν ενέργεια. Η αλλαγή

των καθεστώτων στις αραβικές χώρες και η κυρίαρχη θέση των ελληνικών επιχειρήσεων του τομέα στις Βαλκανικές χώρες, παρέχει τη δυνατότητα υλοποίησης στρατηγικών συμμαχιών και ανάπτυξης κοινών δικτύων διανομής (Φράγκου,2015:18).

Περιοχή εξαιρετικού ενδιαφέροντος είναι αυτή της **τεχνολογίας ανάπτυξης προϊόντων για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές**. Η τεχνολογία του τομέα είναι ώριμη και η χώρα χαρακτηρίζεται από πλούτο εναλλακτικών πηγών. (Φράγκου,2015:19). Ενδεικτικά προτεινόμενα έργα είναι:

- **Η περιοχή των ανεμογεννητριών**
- **Των φωτοβολταϊκών**
- **Των μικρών υδροηλεκτρικών εργοστασίων**
- **Μεταλλικές κατασκευές στον χώρο της ενέργειας (ενεργειακές υποδομές) και στον χώρο των παραδοσιακών μεταλλικών κατασκευών (κτηριακά έργα και γέφυρες)**

Δυνητικοί τομείς δραστηριοποίησης βιομηχανιών μετάλλου (Φράγκου,2015:20):

- **Ο τομέας της αμυντικής βιομηχανίας**
  - Σημαντικές μονάδες που ασχολούνται με θέματα προμηθειών της αμυντικής βιομηχανίας βρίσκονται εγκατεστημένες στην περιφέρεια Θεσσαλίας.
- **Ο τομέας της ενέργειας**
  - Εξελίξεις στο διεθνή ενεργειακό χάρτη και ειδικότερα στην ανατολική Μεσόγειο.
  - Αύξηση της διείσδυσης του φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή οικονομία. **Αναβάθμιση της θέσης της χώρας στον παγκόσμιο ενεργειακό χάρτη διπλά είτε ως μεταφορέας είτε ως παραγωγός ενέργειας.**
  - Προοπτικές για εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, στο χώρο του Ιονίου και της Κρήτης. Προϋποθέτουν την εγκατάσταση **μεταλλικών πλατφορμών εξόρυξης.**
  - **Αγωγοί Μεταφοράς Φυσικού Αερίου – Αγωγός Αδριατικής.** Η κατασκευή των μεταλλικών αγωγών φυσικού αερίου και η συντήρησή τους προβάλλει σημαντικές προοπτικές απασχόλησης.

5.6.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Η αύξηση κατά 20% στον τουρισμό και στην ανάγκη κατοχής περισσότερων αλλοδαπών στη Θεσσαλία (στόχος του RIS3 για τη Θεσσαλία 2020) μπορεί να επιτευχθεί με την ανάπτυξη του **δημιουργικού τουρισμού**, μία εναλλακτική μορφή τουρισμού, που προσφέρει μία άλλη οπτική και συνδέει τη τουριστική με την τοπική οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη. Δηλαδή ο τουρισμός που προσφέρει στους επισκέπτες τη δυνατότητα να

αναπτύσσουν τις δημιουργικές τους ικανότητες μέσα από τη διαδραστική συμμετοχή τους σε μαθήματα και εμπειρίες μάθησης που είναι χαρακτηριστικά του προορισμού που διάλεξαν για τις διακοπές τους (Μεταξάς:διαφ.9). Για παράδειγμα, αντί να πάρουν μαζί τους στη χώρα προέλευσης ένα αντίγραφο αρχαίου σκεύους της Θεσσαλίας, οι τουρίστες έχουν τη δυνατότητα να γραφτούν σε μαθήματα κατασκευής τέτοιων αντικειμένων.

Η Θεσσαλία διαθέτει μουσική, χορό, χειροτεχνία, φαγητό, αθλητισμό, τραγούδι, τέχνη, φύση, ιστορία. Ωστόσο πρέπει να διερευνηθεί πόσο σημαντική είναι η ιδιαιτερότητα της Θεσσαλίας και να αναζητηθεί στους εξής τομείς: στη γεωγραφική θέση, στην πολιτιστική κληρονομιά, στο τουριστικό απόθεμα, στα τοπικά προϊόντα, στην ύπαρξη Πανεπιστημίου, στους νέους ανθρώπους. Να αξιολογηθεί τι από τα παραπάνω είναι μοναδικό και αν μπορεί να δημιουργήσει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα (Μεταξάς:διαφ.14). Δηλαδή μπορεί να δημιουργήσει νέα επιχειρηματικότητα; Επομένως να δοθεί το κατάλληλο brand name.

Άρα οι βασικοί στόχοι για τη Θεσσαλία πρέπει να είναι τα εξειδικευμένα πακέτα, οι συμμετοχικές δράσεις, το κοινό όραμα, η ανάδειξη του ιδιαίτερου, η ενίσχυση του τοπικού, η υποκίνηση της συμμετοχής, η υποστήριξη της εμπειρίας, ο προγραμματισμός και η διάρκεια.

Ωστόσο για να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι πρέπει να συμμετέχουν στο σχεδιασμό τοπικοί φορείς, τουριστικοί πράκτορες, πολιτιστικοί φορείς, ξενοδόχοι, περιβαλλοντικές οργανώσεις, τοπικοί παραγωγοί, καλλιτέχνες-δημιουργοί, παραδοσιακοί επαγγελματίες, σχεδιαστές, διαφημιστές, εκπαιδευτικοί-ερευνητές. Με σκοπό την τοπική οικονομική ανάπτυξη.

Απώτερος στόχος στον τουρισμό είναι η επιχειρηματικότητα νέας προοπτικής με εξωστρέφεια, δυνατότητα δημιουργίας, εκμετάλλευση ευκαιρίας, μακροπρόθεσμο χαρακτήρα και στρατηγικό σχεδιασμό.

Η Θεσσαλία μπορεί να καινοτομήσει στον τουρισμό συνδυάζοντας τη γνώση – τη δημιουργία – την συνεργασία (Μεταξάς:διαφ.21). Πχ. Πακέτο: Θεσσαλικά Χριστούγεννα. Με τις εξής προϋποθέσεις:

- Κύριες εκδηλώσεις σε κάθε πρωτεύουσα (όχι ανταγωνιστικές μεταξύ τους)
- Παράλληλες υποστηρικτικές εκδηλώσεις
- Δράσεις συμμετοχής των επισκεπτών
- Ξεναγήσεις
- Υποστηρικτικό υλικό
- Διαμόρφωση και προώθηση ειδικού πακέτου
- Συνεργασία μεταξύ φορέων

Ουσιαστικά ο δημιουργικός τουρισμός μπορεί να προσφέρει κατανόηση των προσφερόμενων δυναμικών, επένδυση στην τοπική ιδιαιτερότητα, τεχνογνωσία και εξειδίκευση, συνθετική προσέγγιση, συνεργατική στρατηγική, στρατηγικό σχεδιασμό και προγραμματισμό σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Επομένως θα μπορούσε να βοηθήσει τη περιφέρεια Θεσσαλίας στην αύξηση του τουρισμού.

5.7 ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΩΝ ΜΙΚΡΟΜΕΣΑΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ

Ωστόσο οι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες της Θεσσαλίας θεωρούν πως οι ακόλουθες προτάσεις θα διευκόλυναν τη λειτουργία των επιχειρήσεών τους (Επιτροπή Ερευνών, 2016:9):

- Ανάγκη μείωσης του κόστους ασφάλισης
- Ευκολότερη πρόσβαση σε δάνεια
- Σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας
- Βελτίωση της ψυχολογίας των καταναλωτών
- Ενεργή δράση του επιμελητηρίου
- Ενσωμάτωση στοιχείων επιχειρηματικότητας από το σχολείο ακόμη στην εκπαίδευση
- Εξωστρέφεια
- Ενημέρωση για τις νέες τεχνολογίες
- Έμφαση στη καινοτομία
- Δημιουργία ή συμμετοχή σε δίκτυα συνεργασίας

6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά προκύπτει πως στη Περιφέρεια Θεσσαλίας συγκρατήθηκε η οικονομία από την υλοποίηση των προγραμμάτων ΕΣΠΑ 2007-2013, δεν υπήρξε απότομη καθοδική τάση στους κλάδους των επιχειρήσεων με την έναρξη της κρίσης, λαμβάνοντας υπόψιν πως τα προγράμματα ενεργοποιήθηκαν έπειτα από δύο χρόνια δηλαδή το 2009, χωρίς όμως να επιταχυνθεί η ανάπτυξη της οικονομίας. Άρα είναι αναγκαίο ένα κράτος όπως η Ελλάδα να συμμετέχει σε μία νομισματική ένωση κρατών στο πλαίσιο της παγκοσμιοποιημένης εποχής και των έντονων οικονομικών συσχετισμών.

Παράγοντες που μπορούν να επιταχύνουν την αναπτυξιακή διαδικασία στην Ελλάδα είναι οι εξής. Εκσυγχρονισμός και αναμόρφωση του θεσμικού πλαισίου. Σύγχρονο αναπτυξιακό και φορολογικό πλαίσιο. Ολοκλήρωση όλων των παγίων υποδομών για την άρση της απομόνωσης όλων των περιοχών της χώρας. Ανάπτυξη και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας σε σύγχρονους και δυναμικούς κλάδους. Ενίσχυση της παραγωγικότητας και στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα, με προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης. Σύγχρονο θεσμικό πλαίσιο στην αγορά εργασίας, για την εξάλειψη των δυσκαμψιών της και την επίλυση των προβλημάτων της. Πληθυσμιακή ενίσχυση ορεινών, νησιωτικών και απομακρυσμένων περιοχών και αποσυμφόρηση κορεσμένων αστικών περιοχών.

Ωστόσο ο εντοπισμός σε τοπικό και εθνικό επίπεδο όλων των συγκριτικών πλεονεκτημάτων θα λάμβανε ως βάση του μία εθνική αναπτυξιακή στρατηγική, με γνώμονα τα εθνικά πλεονεκτήματα αλλά και μία τοπική ή περιφερειακή πολιτική που να λαμβάνει υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες, πλεονεκτήματα και προβλήματα. Σε αυτή τη διαδικασία θα ήταν αναγκαίο να λαμβάνονται υπόψη οι αναπτυξιακές στρατηγικές της ΕΕ μέσω προγραμμάτων ΕΣΠΑ και η χώρα να μην έχει απώλεια κοινοτικών πόρων. Μία τέτοια αναπτυξιακή στρατηγική θα ήταν ικανή να κινητοποιήσει την αναπτυξιακή διαδικασία σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, να αξιοποιήσει όλα τα πλεονεκτήματα της χώρας και να βγάλει και την οικονομία από τη βαθιά ύφεση στην οποία βρίσκεται τα τελευταία κυρίως χρόνια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πίνακας (3.3): Δείκτες Κύκλου Εργασιών στις χερσαίες μεταφορές & μεταφορές μέσω αγωγών (κλάδος 49 Nace rev.2) και Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις πλωτές μεταφορές (κλάδος 50 Nace rev.2)

Έτος Βάσης: 2010=100

Έτος	Τρίμηνο	Δείκτης (κλάδος 49)	Ετήσια Μεταβολή	Δείκτης (κλάδος 50)	Ετήσια Μεταβολή
2010	A	104,5	-12,0%	71,7	-2,7%
	B	99,3	-14,8%	104,8	-6,2%
	Γ	95,5	-8,8%	152,5	-12,6%
	Δ	100,7	-32,4%	71,0	-8,6%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>100,0</i>	<i>-18,2%</i>	<i>100,0</i>	<i>-8,6%</i>
2011	A	86,3	-17,4%	70,9	-1,1%
	B	100,8	1,5%	95,7	-8,7%
	Γ	109,0	14,1%	157,1	3,0%
	Δ	97,2	-3,5%	65,8	-7,3%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>98,3</i>	<i>-1,7%</i>	<i>97,4</i>	<i>-2,6%</i>
2012	A	87,3	1,2%	61,1	-13,8%
	B	104,3	3,5%	81,8	-14,5%
	Γ	96,2	-11,7%	124,9	-20,5%
	Δ	92,7	-4,6%	61,9	-5,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>95,1</i>	<i>-3,3%</i>	<i>82,4</i>	<i>-15,4%</i>
2013	A	83,2	-4,7%	54,8	-10,3%
	B	90,6	-13,1%	75,8	-7,3%
	Γ	91,5	-4,9%	117,5	-5,9%
	Δ	99,8	7,7%	57,2	-7,6%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>91,3</i>	<i>-4,0%</i>	<i>76,3</i>	<i>-7,4%</i>
2014	A	81,3	-2,3%	44,5	-18,8%
	B	88,9	-1,9%	67,4	-11,1%
	Γ	85,3	-6,8%	111,0	-5,5%

	Δ	93,5	-6,3%	57,6	0,7%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>87,3</i>	<i>-4,4%</i>	<i>70,1</i>	<i>-8,1%</i>
2015	A	78,1	-3,9%	42,3	-4,9%
	B	84,5	-4,9%	69,1	2,5%
	Γ	77,7	-8,9%	102,7	-7,5%
	Δ	88,0	-5,9%	51,3	-10,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>82,1</i>	<i>-6,0%</i>	<i>66,4</i>	<i>-5,3%</i>
2016	A	75,5	-3,3%	42,3	0,0%
	B	80,3	-5,0%	65,1	-5,8%
	Γ	79,8	2,7%	100,4	-2,2%
	Δ	85,9	-2,4%	45,4	-11,5%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>80,4</i>	<i>-2,1%</i>	<i>63,3</i>	<i>-4,6%</i>
2017	A	77,3*	2,4%	36,7	-13,2%
	B	88,9	10,7%	57,7	-11,4%

*Αναθεωρημένα στοιχεία

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.4): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις αεροπορικές μεταφορές (κλάδος 51 Nace rev.2) & Δείκτης Κύκλου Εργασιών στην αποθήκευση και στις υποστηρικτικές προς τη μεταφορά δραστηριότητες (κλάδος 52 Nace rev.2)

Έτος Βάσης: 2010=100

Έτος	Τρίμηνο	Δείκτης (κλάδος 51)	Ετήσια Μεταβολή	Δείκτης (κλάδος 52)	Ετήσια Μεταβολή
2010	A	79,3	-3,9%	96,8	-4,5%
	B	105,0	-9,7%	107,8	-6,5%
	Γ	131,9	-8,7%	93,5	-16,7%
	Δ	83,8	-3,5%	101,9	-14,7%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>100,0</i>	<i>-7,0%</i>	<i>100,0</i>	<i>10,8%</i>
2011	A	69,4	-12,5%	85,7	-11,5%
	B	109,0	3,8%	92,7	-14,0%
	Γ	137,9	4,5%	97,1	3,9%
	Δ	80,0	-4,5%	92,9	-8,8%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>99,1</i>	<i>-0,9%</i>	<i>92,1</i>	<i>-7,9%</i>

2012	A	65,5	-5,6%	71,4	-16,7%
	B	99,4	-8,8%	93,9	1,3%
	Γ	139,5	1,2%	93,8	-3,4%
	Δ	87,5	9,4%	91,7	-1,3%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>98,0</i>	<i>-1,1%</i>	<i>87,7</i>	<i>-4,8%</i>
2013	A	64,8	-1,1%	70,0	-2,0%
	B	108,6	9,3%	84,8	-9,7%
	Γ	148,2	6,2%	86,0	-8,3%
	Δ	85,6	-2,2%	85,4	-6,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>101,8</i>	<i>3,9%</i>	<i>81,6</i>	<i>-7,0%</i>
2014	A	65,1	0,5%	74,2	6,0%
	B	122,4	12,7%	86,4	1,9%
	Γ	165,2	11,5%	89,1	3,6%
	Δ	83,5	-2,5%	94,3	10,4%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>109,1</i>	<i>7,2%</i>	<i>86,0</i>	<i>5,4%</i>
2015	A	67,1	3,1%	81,2	9,4%
	B	127,6	4,2%	90,4	4,6%
	Γ	184,7	11,8%	85,9	-3,6%
	Δ	90,7	8,6%	95,2	1,0%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>117,5</i>	<i>7,7%</i>	<i>88,2</i>	<i>2,6%</i>
2016	A	71,3	6,3%	86,5	6,5%
	B	123,2	-3,4%	96,8	7,1%
	Γ	198,4	7,4%	101,0	17,6%
	Δ	95,5	5,3%	95,5	0,3%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>122,1</i>	<i>3,9%</i>	<i>95,0</i>	<i>7,7%</i>
2017	A	73,8	3,5%	88,9*	2,8%
	B	123,1	-0,1%	106,5	10,0%

*Αναθεωρημένα στοιχεία

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.5): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, γραφείων, οργανωμένων ταξιδιών, υπηρεσιών κρατήσεων και συναφείς δραστηριότητες (κλάδος 79 Nace rev.2)

Έτος Βάσης: 2010=100

Έτος	Τρίμηνο	Δείκτης (κλάδος 79)	Ετήσια Μεταβολή
2010	A	57,1	-12,7%
	B	130,8	-4,5%
	Γ	135,0	-31,5%
	Δ	77,2	-40,8%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>100,0</i>	<i>-24,5%</i>
2011	A	32,7	-42,7%
	B	91,2	-30,3%
	Γ	89,8	-33,5%
	Δ	45,4	-41,2%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>64,8</i>	<i>-35,2%</i>
2012	A	20,3	-37,9%
	B	55,4	-39,3%
	Γ	77,7	-13,5%
	Δ	35,8	-21,1%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>47,3</i>	<i>-27,0%</i>
2013	A	19,5	-3,9%
	B	54,1	-2,3%
	Γ	89,7	15,4%
	Δ	47,2	31,8%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>52,6</i>	<i>11,2%</i>
2014	A	21,7	11,3%
	B	56,6	4,6%
	Γ	95,8	6,8%
	Δ	50,0	5,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>56,0</i>	<i>6,5%</i>
2015	A	26,9	24,0%
	B	61,3	8,3%
	Γ	85,3	-11,0%

	Δ	41,2	-17,6%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>53,7</i>	<i>-4,1%</i>
2016	A	23,4	-13,0%
	B	57,0	-7,0%
	Γ	86,5	1,4%
	Δ	39,2	-4,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>51,5</i>	<i>-4,0%</i>
2017	A	22,4	-4,3%
	B	62,0	8,8%

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/> (05/12/2017)

Πίνακας (3.6): Δείκτες Κύκλου Εργασιών στην Παραγωγή κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο & τηλεοπτικών προγραμμάτων, ηχογραφήσεων & μουσικών εκδόσεων (κλάδος 59 Nace rev.2) και Κύκλου Εργασιών στις Δραστηριότητες προγραμματισμού & ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών (κλάδος 60 Nace rev.2)

Έτος Βάσης: 2010=100

Έτος	Τρίμηνο	Δείκτης Κλάδου 59	Ετήσια Μεταβολή	Δείκτης Κλάδου 60	Ετήσια Μεταβολή
2010	A	102,0	-7,0%	96,5	6,9%
	B	108,6	18,6%	115,2	6,4%
	Γ	58,9	-22,5%	91,0	-3,5%
	Δ	130,6	-13,6%	97,4	-15,8%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>100,0</i>	<i>-6,6%</i>	<i>100,0</i>	<i>-2,1%</i>
2011	A	81,5	-20,1%	74,3	-23,0%
	B	75,9	-30,1%	85,4	-25,9%
	Γ	48,0	-18,5%	62,4	-31,4%
	Δ	80,9	-38,1%	69,7	-28,4%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>71,6</i>	<i>28,4%</i>	<i>73,0</i>	<i>27,0%</i>
2012	A	67,6	-17,1%	64,0	-13,9%
	B	80,6	6,2%	65,7	-23,1%
	Γ	45,6	-5,0%	53,8	-13,8%

	Δ	78,6	-2,8%	60,5	-13,2%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>68,1</i>	<i>-4,9%</i>	<i>61,0</i>	<i>-16,4%</i>
2013	A	56,3	-16,7%	48,3	-24,5%
	B	68,3	-15,3%	62,9	-4,3%
	Γ	40,4	-11,4%	47,0	-12,6%
	Δ	93,7	19,2%	66,5	9,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>64,7</i>	<i>-5,0%</i>	<i>56,2</i>	<i>-7,9%</i>
2014	A	66,9	18,8%	57,7	19,5%
	B	64,0	-6,3%	77,8	23,7%
	Γ	49,8	23,3%	46,6	-0,9%
	Δ	75,8	-19,1%	70,9	6,6%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>64,1</i>	<i>-0,9%</i>	<i>63,3</i>	<i>12,6%</i>
2015	A	67,6	1,0%	52,8	-8,5%
	B	46,5	-27,3%	64,4	-17,2%
	Γ	31,7	-36,3%	30,4	-34,8%
	Δ	48,4	-36,1%	49,0	-30,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>48,6</i>	<i>-24,2%</i>	<i>49,2</i>	<i>-22,3%</i>
2016	A	58,6	-13,3%	41,7	-21,0%
	B	42,4	-8,8%	49,3	-23,4%
	Γ	33,8	6,6%	32,8	7,9%
	Δ	59,5	22,9%	45,8	-6,5%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>48,6</i>	<i>0,0%</i>	<i>42,4</i>	<i>-13,8%</i>
2017	A	50,1	-14,5%	37,2	-10,8%
	B	44,4	4,7%	45,0	-8,7%

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SDD06/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.7): Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης

Έτος Βάσης: 2010=100,0

Έτος	Τρίμηνο	Δείκτης	Ετήσια Μεταβολή
2010	A	64,0	2,9%

	B	103,3	-10,2%
	Γ	166,6	-7,5%
	Δ	66,1	-15,8%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>100,0</i>	<i>-8,2%</i>
2011	A	50,8	-20,6%
	B	101,0	-2,2%
	Γ	164,7	-1,2%
	Δ	54,0	-18,2%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>92,6</i>	<i>-7,4%</i>
2012	A	38,6	-24,0%
	B	80,0	-20,8%
	Γ	145,7	-11,5%
	Δ	42,3	-21,7%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>76,7</i>	<i>-17,2%</i>
2013	A	32,1	-16,9%
	B	84,2	5,2%
	Γ	147,5	1,2%
	Δ	57,6	35,9%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>80,3</i>	<i>4,8%</i>
2014	A	46,5	44,9%
	B	89,8	6,7%
	Γ	158,8	7,6%

	Δ	64,1	11,3%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>89,8</i>	<i>11,8%</i>
2015	A	48,1	3,5%
	B	97,6	8,6%
	Γ	166,4	4,8%
	Δ	58,3	-9,1%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	<i>92,6</i>	<i>3,1%</i>
2016	A	42,8	-11,2%
	B	96,3	-1,3%
	Γ	171,3	2,9%

	Δ	60,6	4,1%
	<i>Ετήσιος Μέσος</i>	92,7	0,1%
2017	A*	43,2	0,9%
	B	103,4	7,3

*Αναθεωρημένα στοιχεία

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT51/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.8): Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Αυτοκινήτων

(2010=100,0)

<i>Εμπόριο, Συντήρηση & Επισκευή Αυτοκινήτων & Μοτοσυκλετών (κλάδος 45)</i>			<i>Εμπόριο Αυτοκινήτων (κλάδος 451)</i>	
Έτος-τρίμηνο	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)	Δείκτης	Ετήσια μεταβολή (%)
2010 1	129,9	-7,3	139,8	-8,4
2	114,7	-35,7	116,0	-41,1
3	77,7	-54,1	71,6	-60,5
4	77,6	-45,5	72,7	-50,5
2011 1	77,2	-40,5	76,0	-45,6
2	79,3	-30,9	75,2	-35,1
3	72,5	-6,7	66,9	-6,5
4	65,1	-16,2	63,9	-12,0
2012 1	49,4	-36,0	45,0	-40,8
2	53,9	-32,0	46,2	-38,6
3	52,6	-27,4	45,2	-32,4
4	52,0	-20,1	44,8	-29,9
2013 1	43,6	-11,7	37,7	-16,2
2	52,6	-2,3	45,9	-0,7
3	50,0	-5,0	42,9	-5,2
4	55,2	6,3	48,6	8,4
2014 1	51,6	18,3	46,3	22,9
2	65,3	24,1	61,6	34,2
3	57,8	15,6	51,4	19,8
4	64,3	16,5	57,9	19,1
2015 1	60,4	17,1	54,6	17,9
2	73,4	12,4	67,8	10,1
3	53,8	-6,9	46,4	-9,7
4	70,1	9,0	62,7	8,3
2016 1	59,2	-2,0	51,7	-5,3
2	84,7	15,4	80,9	19,3
3	63,8	18,6	54,4	17,2
4	68,6	-2,1	61,5	-1,9

Παπαθανασίου Μαρία Νικολέτα Η επιχειρηματικότητα τη περίοδο της κρίσης & οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

2017	1	68,8	0,3	63,3	2,9
	*2	79,5	15,6	73,4	16,0

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT45/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.9): Μηνιαία Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία (Σύνολο Αγοράς), Έτος 2017

(Έτος Βάσης 2010=100,0)

	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρίλ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.
Γενικός Δείκτης	82,75	87,49	107,02	95,25	105,18	97,83	100,24	89,32

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.10): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017

Κωδικός	Δείκτες Κατηγοριών	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρίλ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.
B	Ορυχεία	77,89	89,56	125,88	92,22	120,67	101,47	119,07	89,77
Γ	Μεταποιητικές Βιομηχανίες	82,83	87,46	106,71	95,3	104,92	97,76	99,92	89,31

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.11): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017

Κωδικός	Δείκτες Κύριων Ομάδων Βιομηχανικών Κλάδων	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρίλ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.
1	Ενέργεια	105,44	103,79	117,77	116,40	116,82	98,75	100,41	102,68
2	Ενδιάμεσα αγαθά	71,91	82,52	106,52	87,24	107,00	99,87	99,01	82,29
3	Κεφαλαιουχικά αγαθά	53,34	64,98	84,32	62,17	77,11	82,73	84,45	51,34

4	Διαρκή καταναλωτικά αγαθά	31,11	52,31	76,05	59,67	70,33	63,40	63,93	38,71
5	Μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά	75,59	79,34	100,21	86,49	95,78	98,72	105,89	90,24

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.12): Μηνιαία Εξέλιξη Δεικτών Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία, Έτος 2017

Κωδικός	Διψήφιοι Κλάδοι	Ιαν.	Φεβρ.	Μάρτ.	Απρίλ.	Μάιος	Ιούν.	Ιούλ.	Αύγ.
05	Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη	100,22	145,78	129,97	126,31	139,63	132,04	140,03	103,62
06	Αντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
07	Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	128,72	86,47	226,83	68,64	166,07	76,17	161,83	62,50
08	Άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες	71,65	94,35	114,03	103,93	120,17	114,78	118,86	103,80
10	Τρόφιμα	85,63	86,85	102,79	88,21	98,68	96,02	99,19	96,12
11	Ποτά	41,53	52,02	88,42	83,63	92,73	114,09	129,90	118,24
12	Καπνός	115,43	95,66	116,89	93,81	112,00	124,14	120,12	128,03
13	Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	64,11	64,38	84,51	71,32	81,07	85,15	80,17	45,84
14	Είδη ένδυσης	41,64	40,67	49,62	48,44	49,20	45,37	50,00	40,90
15	Δέρματα - είδη υπόδησης	15,44	34,89	58,11	46,92	41,68	32,83	33,53	21,85
16	Ξύλο και φελλός	42,25	44,31	52,65	39,28	49,35	47,21	42,70	30,26
17	Χαρτί και προϊόντα από χαρτί	84,36	83,71	101,59	80,03	97,66	105,99	101,77	92,21
18	Εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων	36,36	44,51	54,28	45,95	56,38	48,52	50,43	31,98
19	Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	105,81	104,02	118,14	116,76	117,15	98,99	100,64	103,03
20	Χημικά προϊόντα	74,92	93,53	125,21	104,39	111,16	107,02	112,07	82,56
21	Βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα	96,90	98,81	123,95	101,42	109,29	121,43	145,53	66,65
22	Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	84,44	100,67	128,86	100,70	124,35	119,39	110,40	79,64
23	Μη μεταλλικά ορυκτά	38,84	55,70	73,55	58,71	69,36	69,99	65,01	52,31
24	Βασικά μέταλλα	79,74	89,20	116,33	94,42	129,85	108,32	107,65	91,99

Παπαθανασίου Μαρία Νικολέτα Η επιχειρηματικότητα τη περίοδο της κρίσης & οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

25	Κατασκευή μεταλλικών προϊόντων	65,99	78,04	96,85	71,80	95,75	99,71	102,41	83,31
26	Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ηλεκτρονικά και οπτικά προϊόντα	111,11	141,02	198,35	122,42	169,80	130,57	155,47	98,85
27	Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	58,19	74,63	94,60	91,82	83,83	93,22	84,83	64,19
28	Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	51,98	69,43	93,83	83,62	90,95	93,23	91,04	57,19
29	Μηχανοκίνητα οχήματα, ρυμουλκούμενα, ημιρυμουλκούμενα	75,60	88,96	77,65	37,53	120,64	114,88	128,74	47,61
30	Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	68,24	56,89	84,22	90,32	72,69	92,52	78,01	58,78
31	Έπιπλα	24,45	38,26	57,55	51,08	60,83	62,11	54,53	34,53
32	Άλλες μεταποιητικές δραστηριότητες	61,41	71,08	106,79	93,15	103,71	106,23	113,07	76,15
33	Επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού	30,85	47,72	63,06	49,44	46,97	56,28	74,40	39,37

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.13): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών

(2010=100,0)		Έτος:2010		Έτος:2011		Έτος:2012	
Κωδικός	Όνομασία κλάδου	Μέσος ετήσιος		Μέσος ετήσιος		Μέσος ετήσιος	
κλάδου		Δείκτης	Μεταβολή(%)	Δείκτης	Μεταβολή(%)	Δείκτης	Μεταβολή(%)
53	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων	100,0	-7,2	95,6	-4,4	80,9	-15,4
58	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων	100,0	-16,6	73,2	-26,8	62,6	-14,4
61	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	100,0	-11,4	91,1	-8,9	86,5	-5,1
62	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες πληροφορικής	100,0	-31,9	90,6	-9,4	77,0	-15,0
63	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης	100,0	-10,3	101,3	1,3	96,1	-5,1
69	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων	100,0	6,1	102,2	2,2	113,5	11,1
70.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης	100,0	-14,9	98,0	-2,0	97,6	-0,4
69+ 70.2	Δείκτης κλάδων 69 και 70.2 (αθροιστικά)	100,0	-7,3	99,1	-0,9	101,8	2,7
71	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών	100,0	-20,4	80,4	-19,6	70,5	-12,3

73	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης	100,0	-23,8	78,8	-21,2	65,6	-16,7
74	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματιών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων	100,0	-34,1	77,9	-22,1	58,2	-25,2
78	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	100,0	-5,3	96,0	-4,0	92,7	-3,4
80	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και τη διενέργεια έρευνας	100,0	1,4	93,4	-6,6	88,2	-5,5
81	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	100,0	-	83,9	-16,1	74,0	-11,7
81.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού	100,0	1,2	83,4	-16,6	73,2	-12,2
82	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	100,0	-25,3	81,2	-18,8	74,2	-8,6

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/-> (05/12/2017)

Πίνακας (3.14): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών

(2010=100,0)		Έτ.:2013		Έτος:2014		Έτος:2015	
Κωδικός	Ονομασία κλάδου	Μέσος ετήσιος		Μέσος ετήσιος		Μέσος ετήσιος	
κλάδου		Δείκτης	Μεταβολή(%)	Δείκτης	Μεταβολή(%)	Δείκτης	Μεταβολή(%)
53	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων	77,9	-3,6	77,9	0,0	75,3	-3,4

58	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων	59,6	-4,8	59,8	0,2	51,2	-14,3
61	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	76,4	-11,7	73,0	-4,4	72,1	-1,3
62	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες πληροφορικής	75,3	-2,3	75,6	0,5	81,4	7,6
63	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης	76,7	-20,2	74,3	-3,1	108,9	46,5
69	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων	116,4	2,5	120,0	3,1	121,4	1,2
70.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης	97,1	-0,5	99,0	2,0	80,4	-18,8
69+ 70.2	Δείκτης κλάδων 69 και 70.2 (αθροιστικά)	102,2	0,4	104,6	2,3	91,2	-12,7
71	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών	60,6	-14,0	51,5	-15,0	53,9	4,6
73	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης	51,9	-21,0	48,3	-7,0	48,7	1,0
74	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων	48,3	-17,2	57,2	18,6	69,7	21,8
78	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	97,0	4,5	102,9	6,2	127,8	24,2

Παπαθανασίου Μαρία Νικολέτα Η επιχειρηματικότητα τη περίοδο της κρίσης & οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

80	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και τη διενέργεια έρευνας	86,2	-2,3	83,2	-3,4	91,6	10,0
81	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	63,4	-14,3	55,2	-13,0	56,3	1,9
81.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού	63,2	-13,6	54,8	-13,3	55,6	1,4
82	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	62,5	-15,7	59,4	-4,9	104,3	75,4

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/> (05/12/2017)

Πίνακας (3.15): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών

Έτος: 2016 (2010=100,0)

Κωδικός κλάδου	Όνομασία κλάδου	Μέσος ετήσιος	
		Δείκτης	Μεταβολή(%)
53	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων	73,2	-2,7
58	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων	47,0	-8,3
61	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	72,5	0,5
62	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες πληροφορικής	88,5	8,8
63	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης	91,4	-16,1
69	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων	118,7	-2,2
70.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης	64,5	-19,7
69+ 702	Δείκτης κλάδων 69 και 70.2 (αθροιστικά)	78,9	-13,5
71	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών	49,0	-9,1
73	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης	45,9	-5,9
74	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων	63,6	-8,8
78	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	150,5	17,8
80	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και τη διενέργεια έρευνας	91,7	0,2
81	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	43,5	-22,6
81.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού	42,8	-23,0
82	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	120,1	15,2

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/> (05/12/2017)

Πίνακας (3.16): Εξέλιξη ετήσιων μεταβολών Δεικτών Κύκλου Εργασιών στον Τομέα των Υπηρεσιών
Έτος: 2017 (2010=100,0)

Κωδικός κλάδου	Όνομασία κλάδου	Α' τρίμηνο**		Β' τρίμηνο*	
		Δείκτης	Μεταβολή(%)	Δείκτης	Μεταβολή(%)
53	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων	69,2	3,4	75,2	0,6
58	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων	32,8	-22,6	41,3	-11,0
61	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών	71,1	0,7	71,6	0,1
62	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες πληροφορικής	84,7	5,8	89,3	8,3
63	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφόρησης	85,1	-18,9	84,7	3,1
69	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων	99,0	9,6	134,7	2,9
70.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης	56,9	-1,5	66,9	5,6
69+ 702	Δείκτης κλάδων 69 και 70.2 (αθροιστικά)	68,0	2,5	84,8	4,5
71	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών	35,8	-3,5	42,9	-15,5
73	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης	36,8	-1,6	51,4	-0,8
74	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων	61,8	7,9	73,5	26,3
78	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την απασχόληση	132,8	4,2	150,2	5,6
80	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικών με την παροχή προστασίας και τη διενέργεια έρευνας	89,4	-2,5	90,0	2,9
81	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών σε κτίρια και εξωτερικούς χώρους	40,2	-1,6	40,0	-6,1
81.2	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού	39,3	-2,3	39,1	-6,8
82	Δείκτης κύκλου εργασιών στις υπηρεσίες διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και στις υπηρεσίες δραστηριοτήτων υποστήριξης προς τις επιχειρήσεις	132,4	7,3	108,9	-9,8

*Προσωρινά στοιχεία ** Αναθεωρημένα στοιχεία

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/> (05/12/2017)

Πίνακας (3.17): Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο: 2010-2017

Σύνολο Χώρας													
Έτη	Γενικός Δείκτης	Γεν.Δείκτης (εκτός καυσίμων - λιπαντικών) ³	Καταστήματα ειδών διατροφής (**)	Λοιπά καταστήματα	Μεγάλα κατ/τα Τροφίμων	Πολυκαταστήματα	Καύσιμα & λιπαντικά αυτοκινήτων	Τρόφιμα Ποτά Καπνός	Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	Ένδυση Υπόδηση	Έπιπλα Ηλ.είδη-οικ. εξοπλισμός	Βιβλία Χαρτικά Λοιπά είδη	Πωλήσεις εκτός κατ/των
<i>Μέσοι ετήσιοι δείκτες</i>													
2010	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2011	92,8	92,3	97,5	86,8	99,3	102,2	95,6	88,3	88,9	80,2	82,9	94,2	72,2
2012	82,6	81,8	90,0	73,3	92,3	96,5	86,5	77,3	76,3	64,4	67,4	82,8	57,0
2013	75,6	74,8	82,8	66,7	84,1	83,6	80,0	76,1	64,6	62,5	60,8	81,2	56,2
2014	74,7	74,1	82,1	65,9	83,9	75,8	78,7	71,1	66,0	63,9	57,7	83,9	57,6
2015	72,6	73,5	80,8	65,7	82,7	71,7	69,5	69,6	64,7	66,5	53,9	88,2	58,1
2016	71,1	73,1	80,2	65,6	82,3	74,6	63,1	67,9	63,4	67,8	52,7	89,9	54,6

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT39/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.18): Μηνιαίοι δείκτες στο Λιανικό Εμπόριο

2017													
I	67,5	67,6	74,2	60,7	77,5	65,0	67,8	56,6	59,3	70,0	42,6	83,3	49,9
II	70,3	70,9	80,4	61,1	83,0	66,7	68,9	66,0	59,9	58,8	45,4	91,2	55,8
III	67,8	68,6	75,9	61,0	78,8	64,4	65,4	60,1	62,7	54,5	50,9	83,3	57,7
IV	73,9	75,7	84,3	66,8	85,9	74,9	67,1	74,3	63,1	75,8	48,7	93,4	64,2
V	67,8	69,6	75,9	63,1	78,1	73,1	60,9	63,0	60,3	66,2	51,9	84,3	58,9
VI	73,2	75,1	82,1	67,7	84,6	77,9	66,1	67,7	65,7	69,0	56,2	89,9	67,5
VII	75,4	77,4	83,7	70,7	85,9	87,1	68,2	70,7	63,9	80,5	59,1	91,8	68,4
VIII*	73,0	74,4	85,6	62,9	87,4	76,1	68,5	74,7	59,6	62,3	50,1	88,6	68,8

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT39/> - (05/12/2017)

*Προσωρινά στοιχεία

[**] Καταστήματα ειδών διατροφής =Μεγάλα καταστήματα τροφίμων + Τρόφιμα-Ποτά-
Καπνός

[1] Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Λιανικό Εμπόριο, αναθεωρήθηκε με έτος βάσης 2010=100,0 Κανονισμός(ΕΚ)
του Συμβουλίου 1165/98.

[2] Εφαρμόζεται η στατιστική ταξινόμηση των οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 (Κανον.(ΕΚ)1893/2006)

[3] Ο δείκτης υπολογίζεται για λόγους συγκρισιμότητας με τις προηγούμενες χρονοσειρές οι οποίες καταρτίζονταν
χωρίς τα καύσιμα.

Πίνακας(3.19): Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο
(2010=100,0)

Έτος-Τρίμηνο	Χονδρικό Εμπόριο (Κλάδος 46)			
	Δείκτης	Τριμηνιαία μεταβολή (%)	Ετήσια μεταβολή (%)	
2010	1	103,0	-8,4	5,2
	2	101,7	-1,2	-5,1
	3	91,8	-9,8	-14,7
	4	103,5	12,8	-7,9
2011	1	89,2	-13,8	-13,3
	2	91,7	2,7	-9,9
	3	82,8	-9,6	-9,7
	4	82,3	-0,6	-20,5
2012	1	73,7	-10,4	-17,4
	2	77,6	5,3	-15,3
	3	75,3	-3,0	-9,1
	4	77,4	2,9	-5,9
2013	1	63,3	-18,3	-14,2
	2	70,1	10,8	-9,6
	3	66,9	-4,6	-11,1
	4	66,8	-0,2	-13,8
2014	1	63,1	-5,5	-0,3
	2	70,6	11,9	0,7
	3	67,7	-4,1	1,2
	4	66,2	-2,2	-0,8
2015	1	62,5	-5,6	-1,0
	2	68,3	9,3	-3,3
	3	60,1	-12,0	-11,2
	4	64,9	8,0	-2,0
2016	1	59,6	-8,2	-4,6
	2	65,8	10,4	-3,7
	3	61,8	-6,1	2,8
	4	64,5	4,4	-0,6
2017	1	64,0	-0,8	7,4
	*2	67,5	5,5	2,6

**Προσωρινά
στοιχεία*

Πηγή: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT42/> - (05/12/2017)

Πίνακας (3.20): ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ Αγαθών & Υπηρεσιών

Σε εκατομμύρια €

Κωδ. ESA 10	I. Τρέχουσες τιμές	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
P.71	Αγαθά	49.146	58.037	68.990	72.636	56.091	55.988	54.826	52.566	50.457	52.240	47.485	47.107
P.72	Υπηρεσίες	9.807	10.974	12.463	14.403	12.228	13.465	12.064	10.787	9.458	9.891	8.355	7.210
P.7	Εισαγωγές	58.953	69.010	81.453	87.039	68.319	69.452	66.889	63.353	59.915	62.130	55.840	54.317
	<i>εκ των οποίων</i>												
	<i>Δαπάνες μόνιμων κατοίκων στην αλλοδαπή</i>	2.446	2.383	2.486	2.679	2.425	2.156	2.267	1.844	1.835	2.076	2.037	2.005

P.61	Αγαθά	17.721	20.450	23.384	24.680	20.227	23.433	26.833	29.932	29.828	30.090	28.833	28.254
P.62	Υπηρεσίες	24.742	25.680	29.020	31.853	24.862	26.525	26.033	24.913	25.007	27.746	27.098	24.804
P.6	Εξαγωγές	42.463	46.130	52.403	56.533	45.089	49.958	52.866	54.845	54.835	57.837	55.931	53.059
	<i>εκ των οποίων</i>												
	<i>Δαπάνες μη μόνιμων κατοίκων στην οικονομική επικράτεια</i>	10.729	11.357	11.319	11.636	10.400	9.611	10.505	10.442	12.152	13.393	14.126	13.207
	Ισοζύγιο εξαγωγών – εισαγωγών	-16.490	-22.880	-29.049	-30.507	-23.230	-19.495	-14.024	-8.508	-5.081	-4.294	91	-1.258

Κωδ. ESA 10	Π. Σταθερές τιμές προηγούμενου έτους	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016*
P.71	Αγαθά	47.341	56.116	67.575	68.548	57.142	52.827	51.044	50.102	52.319	54.515	53.960	48.723
P.72	Υπηρεσίες	9.688	10.683	12.132	13.980	12.181	13.148	11.846	10.701	9.518	10.000	8.422	7.258
P.7	Εισαγωγές	57.029	66.800	79.707	82.528	69.324	65.975	62.890	60.803	61.837	64.515	62.381	55.981
	<i>εκ των οποίων Δαπάνες μονίμων κατοίκων στην αλλοδαπή</i>	2.435	2.307	2.422	2.584	2.479	2.082	2.185	1.813	1.852	2.113	2.127	2.052

P.61	Αγαθά	17.230	19.698	22.825	23.387	21.397	21.789	24.654	28.598	30.410	31.057	32.564	29.906
P.62	Υπηρεσίες	24.224	24.978	28.204	30.836	24.666	25.492	25.317	24.888	25.264	28.027	27.061	25.007
P.6	Εξαγωγές	41.455	44.676	51.028	54.223	46.063	47.281	49.972	53.486	55.674	59.084	59.625	54.913
	<i>εκ των οποίων Δαπάνες μη μονίμων κατοίκων στην οικονομική επικράτεια</i>	10.529	11.056	10.963	11.242	10.217	9.386	10.400	10.636	12.383	13.500	14.079	13.080
	Ισοζύγιο εξαγωγών – εισαγωγών	-15.575	-22.123	-28.678	-28.305	-23.260	-18.694	-12.919	-7.317	-6.164	-5.431	-2.757	-1.069

Πηγή: [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL30/-\(05/12/2017\)](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL30/-(05/12/2017))

*Προσωρινά στοιχεία

Τα δεδομένα του ΑΕΠ και των συνιστωσών του για την περίοδο 2005-2016 έχουν αναθεωρηθεί με έτος βάσης 2010, σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΕ 549/2013 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ESA 2010)

Πίνακας (3.21): ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗ ΜΕΓΕΘΗ: ΑΕΠ & Εθνικό Εισόδημα (σε €). Σε τρέχουσες τιμές

Κωδ. ESA 10		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*	2016* ⁽¹⁾
	Συνολικός πληθυσμός στο μέσο του έτους	10.987.352	11.020.393	11.048.499	11.077.863	11.107.024	11.121.383	11.104.995	11.045.040	10.965.241	10.892.369	10.820.964	10.783.748
B.1*g	Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε αγοραίες τιμές	18.134	19.769	21.061	21.845	21.386	20.324	18.643	17.311	16.475	16.402	16.294	16.154
B.5*g	Ακαθάριστο εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές	17.912	19.402	20.519	21.194	20.911	19.908	18.134	17.426	16.455	16.513	16.367	16.240
B.5*n	Καθαρό εθνικό εισόδημα σε αγοραίες τιμές	15.312	16.575	17.481	17.911	17.519	16.499	14.808	14.074	13.266	13.573	13.516	13.450
B.6n	Καθαρό εθνικό διαθέσιμο εισόδημα	15.311	16.586	17.371	17.854	17.409	16.363	14.661	13.996	13.386	13.515	13.442	13.371

Πηγή: [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL33/-\(05/12/2017\)](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL33/-(05/12/2017))

*Προσωρινά στοιχεία

⁽¹⁾ Για τα έτη 2005-2015, τα στοιχεία του πληθυσμού έχουν αναθεωρηθεί με βάση την Απογραφή 2011 και αναφέρονται στον υπολογιζόμενο πληθυσμό στο μέσον του έτους. Για το 2016 ο υπολογιζόμενος πληθυσμός αναφέρεται στην 1/1/2016. Τα δεδομένα του ΑΕΠ και των συνιστωσών του για την περίοδο 2005-2016 έχουν αναθεωρηθεί με έτος βάσης 2010, σύμφωνα με τον Κανονισμό ΕΕ 549/2013 της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ESA 2010)

Πίνακας (3.22): ΕΤΗΣΙΟΙ ΜΗ – ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΘΕΣΜΙΚΩΝ ΤΟΜΕΩΝ. Συνολική οικονομία (S.1) 2005-2016. Σε τρέχουσες τιμές. Σε εκατ. €

Πόροι		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
P.1	Παραγωγή	321498	353965	377760	386427	375814	354633	323261	306893	292476	288345	279358	272803
D.1	Εισόδημα εξαρτημένης εργασίας	68294	73047	78409	82800	84675	81877	72883	65719	59381	58816	58089	58238
D.2	Φόροι στην παραγωγή και στις εισαγωγές	23632	26688	29241	30413	27826	28454	27963	25860	25443	27624	28253	30004
D.21	Φόροι στα προϊόντα	22490	25299	27813	28333	25420	26640	25600	23151	22113	22070	22065	23928
D.29	Άλλοι φόροι στην παραγωγή	1142	1389	1428	2080	2406	1814	2363	2709	3330	5554	6188	6076
D.3	Επιδότησεις	3375	3050	3607	3499	3786	3362	4499	4439	4735	4373	4306	4425
D.31	Επιδότησεις προϊόντων	2334	758	692	468	531	532	668	1090	1845	1491	1643	1746
D.39	Άλλες επιδοτήσεις παραγωγής	1041	2292	2915	3030	3255	2830	3831	3349	2890	2882	2663	2679
D.4	Εισόδημα περιουσίας	23312	26893	41233	46932	31306	30946	37111	38151	25590	21997	24051	18432
D.41	Τόκοι	15016	19732	29439	37638	24011	24978	32195	32677	20679	15262	16499	11366
D.42	Διανεμόμενο εισόδημα εταιρειών	7159	6109	10708	8218	5866	4589	4057	3975	3888	4115	4974	5160
D.43	Επανεπενδυόμενα έσοδα από άμεσες επενδύσεις εξωτερικού	413	313	346	252	417	622	166	757	278	1906	1891	1217
D.44	Εισόδημα περιουσίας που διανέμεται στους κατόχους ασφαλιστηρίων συμβολαίων	204	203	195	279	473	258	199	242	252	224	199	199
D.45	Γαιοπρόσοδος και έσοδα από περιουσιακά στοιχεία υπεδάφους	520	536	546	545	539	498	494	500	493	490	487	489
D.5	Τρέχοντες φόροι εισοδήματος, πλούτου κλπ	17878	18009	19199	19640	20192	18584	18982	20520	18934	17361	17095	18018
D.6	Κοινωνικές εισφορές και παροχές	78412	84944	93319	102110	105628	103315	98416	92462	83474	81849	81785	82299

D.61	Κοινωνικές εισφορές	26407	27735	30871	32744	31354	32271	29585	28259	26371	25544	25819	26334
D.62	Κοινωνικές παροχές εκτός από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος	28332	31533	35026	40059	42783	41647	41475	39473	35438	35843	35741	35998
D.63	Κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος	23673	25676	27421	29307	31491	29396	27356	24731	21666	20462	20225	19967
D.7	Λοιπές τρέχουσες μεταβιβάσεις	9129	7676	7608	9655	9311	9009	8736	7794	9570	7911	7472	8077
D.71	Καθαρά ασφάλιστρα για ασφάλειες εκτός των ασφαλειών ζωής	1473	844	1089	1051	1001	1144	1127	912	596	869	869	869
D.72	Απαιτήσεις από ασφάλειες εκτός των ασφαλειών ζωής	1473	844	1089	1051	1001	1144	1127	912	596	869	869	869
D.7N	Διάφορες τρέχουσες μεταβιβάσεις, μη αλλού καταγραφόμενες	6184	5988	5429	7554	7310	6721	6483	5969	8377	6173	5734	6339
D.9	Μεταβιβάσεις κεφαλαίου	4846	5655	6747	8086	5884	7163	8041	12314	27822	5065	11529	3714
D.91	Φόροι κεφαλαίου	394	325	303	614	524	250	250	161	162	137	166	136
D.9N	Επιχορηγήσεις επενδύσεων και λοιπές μεταβιβάσεις κεφαλαίου	4452	5330	6444	7472	5360	6913	7791	12153	27660	4928	11363	3578

Χρήσεις		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
P.2	Ενδιάμεση ανάλωση	142678	160918	172493	172608	163423	154990	141352	137914	132239	130432	123650	120986
P.3/P.4	Τελική καταναλωτική δαπάνη / Πραγματική τελική κατανάλωση	171702	183767	198612	213183	217205	206992	189782	175232	164777	161670	158909	156976
P.31/P.41	Ατομική καταναλωτική δαπάνη / Πραγματική ατομική κατανάλωση	152230	161678	174500	188415	188880	181434	167212	153597	144576	140962	138238	136789
P.32/P.42	Συλλογική καταναλωτική δαπάνη / Πραγματική συλλογική κατανάλωση	19472	22089	24112	24768	28325	25558	22570	21635	20201	20708	20671	20187
P.5	Ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου	44031	56975	63133	59315	43559	38534	31271	24480	20958	21280	17312	18482
P.51g	Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	41500	51602	60528	57627	49387	39698	31607	24140	21963	20624	20309	20458
P.52	Μεταβολή αποθεμάτων	2388	5226	2073	1503	-5955	-1443	-394	339	-996	632	-3018	-1980
P.53	Αποκτήσεις μείον διαθέσεις τιμαλφών												

		143	146	531	185	127	279	58	1	-9	24	21	4
D.1	Εισόδημα εξαρτημένης εργασίας	68271	73066	78441	82947	84875	82130	73259	66080	59715	59196	58390	58384
D.2	Φόροι στην παραγωγή και στις εισαγωγές	23898	26961	29548	30720	28080	28734	28151	26024	25593	27789	28436	30204
D.21	Φόροι στα προϊόντα	22756	25572	28120	28640	25674	26920	25788	23315	22263	22235	22248	24128
D.29	Άλλοι φόροι στην παραγωγή	1142	1389	1428	2080	2406	1814	2363	2709	3330	5554	6188	6076
D.3	Επιδότησεις	169	80	195	99	234	343	1596	1577	1952	1644	1674	1700
D.31	Επιδότησεις προϊόντων	76	48	61	43	159	292	442	866	1630	1291	1315	1392
D.39	Άλλες επιδοτήσεις παραγωγής	93	32	134	56	75	51	1154	711	322	353	359	308
D.4	Εισόδημα περιουσίας	28716	33614	50301	57085	39676	38062	45102	39220	28107	22971	25400	19888
D.41	Τόκοι	18728	24577	35948	45996	31876	32815	41564	37126	23971	18067	18677	13142
D.42	Διανεμόμενο εισόδημα εταιρειών	8548	7595	12753	9942	7120	6182	4993	4411	3998	4410	5731	5752
D.43	Επανεπενδύόμενα έσοδα από άμεσες επενδύσεις εξωτερικού	716	704	859	323	-332	-1691	-2148	-3059	-606	-220	306	306
D.44	Εισόδημα περιουσίας που διανέμεται στους κατόχους ασφαλιστηρίων συμβολαίων	204	203	195	279	473	258	199	242	252	224	199	199
D.45	Γαιοπρόσοδος και έσοδα από περιουσιακά στοιχεία υπεδάφους	520	536	546	545	539	498	494	500	493	490	487	489
D.5	Τρέχοντες φόροι εισοδήματος, πλούτου κλπ	17506	17638	18740	19444	20065	18274	18758	20385	18891	17292	17005	17936
D.6	Κοινωνικές εισφορές και παροχές	78412	84944	93319	102110	105628	103315	98416	92462	83474	81849	81785	82299
D.61	Κοινωνικές εισφορές	26407	27735	30871	32744	31354	32271	29585	28259	26371	25544	25819	26334
D.62	Κοινωνικές παροχές εκτός από τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος	28332	31533	35026	40059	42783	41647	41475	39473	35438	35843	35741	35998
D.63	Κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος	23673	25676	27421	29307	31491	29396	27356	24731	21666	20462	20225	19967
D.7	Λοιπές τρέχουσες μεταβιβάσεις	9508	7921	9284	10491	10656	10824	10589	8785	8293	8609	8373	9012
D.71	Καθαρά ασφάλιστρα για ασφάλειες εκτός των ασφαλειών ζωής	1473	844	1089	1051	1001	1144	1127	912	596	869	869	869

D.72	Απαιτήσεις από ασφάλειες εκτός των ασφαλειών ζωής	1473	844	1089	1051	1001	1144	1127	912	596	869	869	869
D.7N	Διάφορες τρέχουσες μεταβιβάσεις, μη αλλού καταγραφόμενες	6563	6233	7106	8389	8655	8536	8336	6960	7101	6871	6635	7274
D.9	Μεταβιβάσεις κεφαλαίου	1723	1059	1767	4273	3615	3256	4003	8766	23388	1391	7099	758
D.91	Φόροι κεφαλαίου	394	325	303	614	524	250	250	161	162	137	166	136
D.9N	Επιχορηγήσεις επενδύσεων και λοιπές μεταβιβάσεις κεφαλαίου	1329	734	1464	3659	3091	3006	3753	8605	23226	1254	6933	622
P.51c	Ανάλωση παγίου κεφαλαίου	28564	31159	33561	36364	37682	37913	36937	37027	34973	32029	30849	30083

NP	Αγορές μείον πωλήσεις μη χρηματοπιστωτικών μη παραχθέντων περιουσιακών στοιχείων	44	0	-22	-181	-86	-13	-9	51	170	188	269	115
Εξισωτικά μεγέθη		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
B.1g	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	199243	217861	232695	241990	237534	226032	207029	191204	180655	178657	176312	174199
B.1n	Καθαρό Εγχώριο Προϊόν	170679	186703	199133	205627	199852	188119	170092	154177	145682	146627	145463	144116
B.2g/B.3g	Λειτουργικό πλεόνασμα/Μικτό εισόδημα, ακαθάριστο	110449	120884	128313	131822	128365	118529	110117	103539	100081	96044	93792	90037
B.3g	από το οποίο: Μικτό εισόδημα, ακαθάριστο	52719	59256	60853	60115	58421	51520	45488	39820	38085	38766	38072	37268
B.5g	Εθνικό Εισόδημα, ακαθάριστο	196802	213818	226699	234783	232261	221401	201376	192473	180437	179867	177111	175123
B.6g/B.7g	Διαθέσιμο εισόδημα/Διορθωμένο Διαθέσιμο Εισόδημα, ακαθάριστο	196796	213944	225482	234144	231043	219896	199748	191617	181756	179237	176300	174270
B.8g	Αποταμίευση, ακαθάριστη	25094	30177	26870	20961	13838	12903	9966	16385	16979	17568	17391	17295
B.9	Καθαρή χορήγηση(+) / καθαρή λήψη(-) δανείων	-15858	-22201	-31260	-34360	-27365	-21711	-17258	-4598	286	-226	4239	1653

Πηγή: [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEM91/-\(05/12/2017\)](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEM91/-(05/12/2017))

**ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΡΩΟΥ ΕΝΕΡΓΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Ν. ΤΡΙΚΑΛΩΝ
2000 – 2017**

Πίνακας (4.9): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΕΜΠΟΡΙΚΟ</u>	<u>ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ</u>	<u>ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ</u>	<u>ΑΓΡΟΤΙΚΟ</u>	<u>ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ</u>
2000	77	85	177	18	1
2001	80	87	199	5	3
2002	53	78	236	13	1
2003	75	78	175	14	4
2004	79	75	179	20	9
2005	74	85	183	11	4
2006	90	123	191	8	5
2007	116	100	203	15	9
2008	107	88	180	11	6
2009	110	91	181	4	10
2010	78	77	207	4	11
2011	76	84	173	12	4
2012	72	105	182	10	3
2013	91	86	176	16	9
2014	63	39	141	11	2
2015	49	49	158	9	2
2016	66	38	135	8	3
2017	40	39	134	8	3
ΣΥΝΟΛΟ	1396	1407	3210	197	89

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Τρικάλων

ΕΝΕΡΓΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2017

ΕΜΠΟΡΙΚΟ 1900

ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ 2102

ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ 3997

ΑΓΡΟΤΙΚΟ 260

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ 103

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Τρικάλων

**ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΡΩΟΥ ΕΝΕΡΓΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
Ν. ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
2000 - 2017**

Πίνακας (4.10): Εγγραφές - Διαγραφές - Σύνολα επιχειρήσεων ανά έτος

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΟ</u>	<u>ΕΜΠΟΡΙΚΟ</u>	<u>ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ</u>	<u>ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟ</u>
Σύνολο 1999	3138	5487	8882	1159
Εγγραφές 2000	139	493	774	79
Διαγραφές 2000	507	528	1368	148
Σύνολο 2000	2772	5452	8288	1090
Εγγραφές 2001	127	427	783	103
Διαγραφές 2001	126	183	358	16
Σύνολο 2001	2773	5695	8713	1177
Εγγραφές 2002	144	378	797	70
Διαγραφές 2002	136	198	476	25
Σύνολο 2002	2781	5876	9035	1222
Εγγραφές 2003	128	396	706	92
Διαγραφές 2003	201	274	566	43
Σύνολο 2003	2708	5998	9174	1271
Εγγραφές 2004	106	397	713	73
Διαγραφές 2004	162	282	519	45
Σύνολο 2004	2652	6112	9368	1299
Εγγραφές 2005	91	404	653	66
Διαγραφές 2005	137	247	512	30

Σύνολο 2005	2606	6269	9509	1335
Εγγραφές 2006	111	409	804	66
Διαγραφές 2006	137	243	468	31
Σύνολο 2006	2580	6435	9845	1370
Εγγραφές 2007	120	440	765	70
Διαγραφές 2007	133	275	554	41
Σύνολο 2007	2567	6599	10056	1399
Εγγραφές 2008	83	372	718	72
Διαγραφές 2008	146	249	528	48
Σύνολο 2008	2504	6722	10246	1423
Εγγραφές 2009	57	378	603	68
Διαγραφές 2009	98	337	481	51
Σύνολο 2009	2463	6763	10368	1440
Εγγραφές 2010	95	306	627	259
Διαγραφές 2010	557	1302	2177	312
Σύνολο 2010	2001	5767	8818	1387
Εγγραφές 2011	97	328	500	109
Διαγραφές 2011	129	455	671	63
Σύνολο 2011	1969	5640	8647	1433
Εγγραφές 2012	82	347	520	68
Διαγραφές 2012	167	527	911	113
Σύνολο 2012	1884	5460	8256	1388

Εγγραφές 2013	54	322	477	86
Διαγραφές 2013	105	443	629	76
Σύνολο 2013	1833	5339	8104	1398
Εγγραφές 2014	46	228	462	68
Διαγραφές 2014	124	404	635	79
Σύνολο 2014	1755	5162	7931	1387
Εγγραφές 2015	31	196	440	56
Διαγραφές 2015	138	447	790	110
Σύνολο 2015	1648	4915	7584	1333
Εγγραφές 2016	35	230	456	63
Διαγραφές 2016	66	291	436	64
Σύνολο 2016	1618	4856	7609	1334
Εγγραφές 2017	42	207	474	76
Διαγραφές 2017	53	229	367	68
Σύνολο 2017	1607	4834	7716	1342

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Μαγνησίας

*Το Βιομηχανικό τμήμα εντάσσεται στο τμήμα της Μεταποίησης

**ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΡΩΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΔΗΜΟΥ ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ
2008 – 2016**

Πίνακας (4.11) :Συνολικές επιχειρήσεις έναρξης και λήξης λειτουργίας ετών 2008 - 2016

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΕΓΓΡΑΦΕΣ</u>	<u>ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ</u>
2008	126	264
2009	128	217
2010	172	315
2011	165	257
2012	159	261
2013	160	232
2014	120	340
2015	103	199
2016	88	144
Σύνολο	1221	2229

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας

Πίνακας (4.12): Εγγραφές – Διαγραφές επιχειρήσεων ανά έτος

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΕΜΠΟΡΙΚΟ</u>	<u>ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ</u>	<u>ΑΓΡΟΤΙΚΟ</u>	<u>ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ</u>
Εγγραφές 2008	71	20	3	32
Διαγραφές 2008	153	35	6	68
Εγγραφές 2009	79	23	3	23
Διαγραφές 2009	111	18	3	85
Εγγραφές 2010	79	19	2	73
Διαγραφές 2010	172	36	6	101

Εγγραφές 2011	87	18	3	57
Διαγραφές 2011	136	39	3	79
Εγγραφές 2012	79	25	7	39
Διαγραφές 2012	156	33	3	69
Εγγραφές 2013	83	21	8	40
Διαγραφές 2013	109	29	8	77
Εγγραφές 2014	107	12	6	58
Διαγραφές 2014	189	41	4	106
Εγγραφές 2015	52	7	5	40
Διαγραφές 2015	116	19	5	59
Εγγραφές 2016	36	13	3	26
Διαγραφές 2016	62	15	9	31

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας

**ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΜΗΤΡΩΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ
2002 – 2017**

Πίνακας (4.13): Εγγραφές επιχειρήσεων ανά έτος

<u>ΕΤΗ</u>	<u>ΕΜΠΟΡΙΚΟ</u>	<u>ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ</u>	<u>ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ</u>
Εγγραφές 2002	180	157	200
Εγγραφές 2003	159	122	176
Εγγραφές 2004	220	153	220
Εγγραφές 2005	203	137	214
Εγγραφές 2006	237	174	267
Εγγραφές 2007	207	199	231
Εγγραφές 2008	228	168	251
Εγγραφές 2009	247	140	243
Εγγραφές 2010	204	146	269
Εγγραφές 2011	234	194	230
Εγγραφές 2012	237	132	270
Εγγραφές 2013	230	141	317
Εγγραφές 2014	225	271	95
Εγγραφές 2015	193	89	248
Εγγραφές 2016	185	104	276
Εγγραφές 2017	167	258	134

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Λαρίσης

*Το Τουριστικό τμήμα συμπεριλαμβάνεται στο τμήμα Υπηρεσιών

Παπαθανασίου Μαρία Νικολέτα Η επιχειρηματικότητα τη περίοδο της κρίσης & οι επιπτώσεις από τα προγράμματα ενίσχυσης επιχειρηματικότητας στην Περιφέρεια Θεσσαλίας

ΕΝΕΡΓΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 2017

ΕΜΠΟΡΙΚΟ 5471

ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ 3900

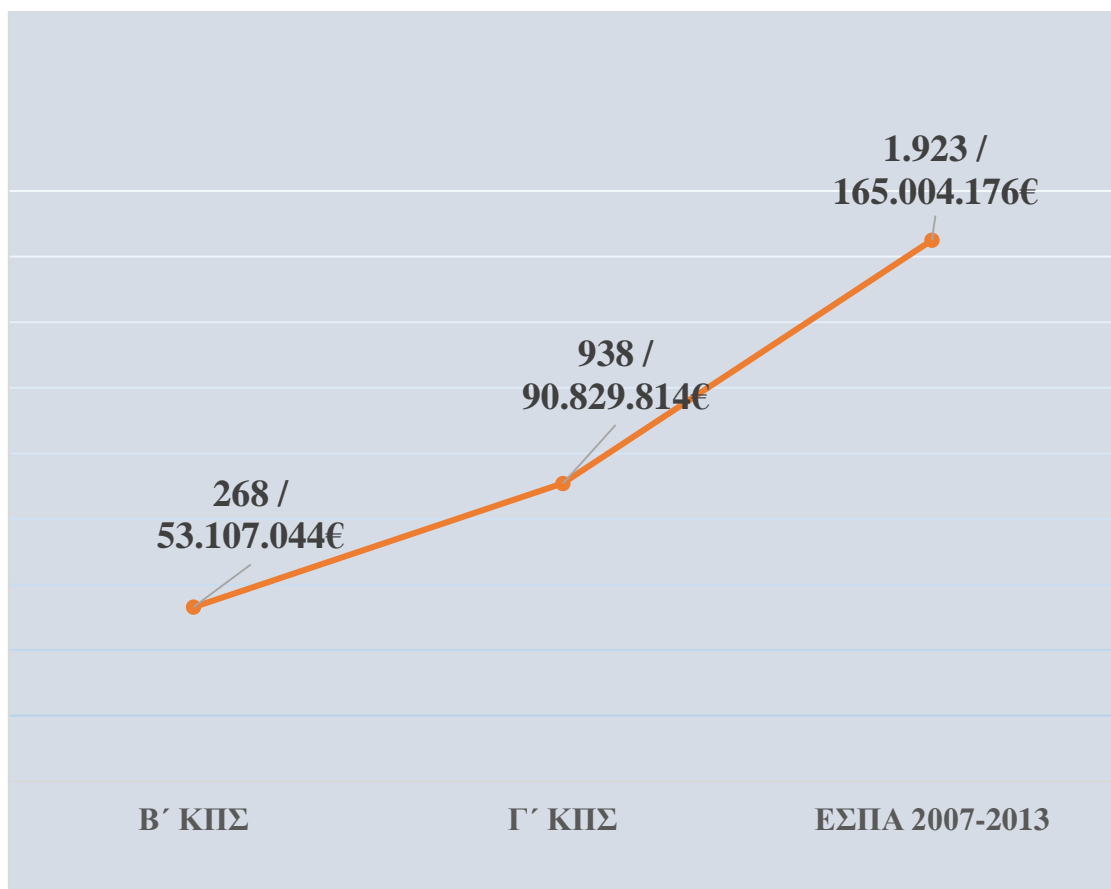
ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ 5820

Πηγή: Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Λαρίσης

ΕΣΠΑ 2007-2013

- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
- ΤΟΜΕΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

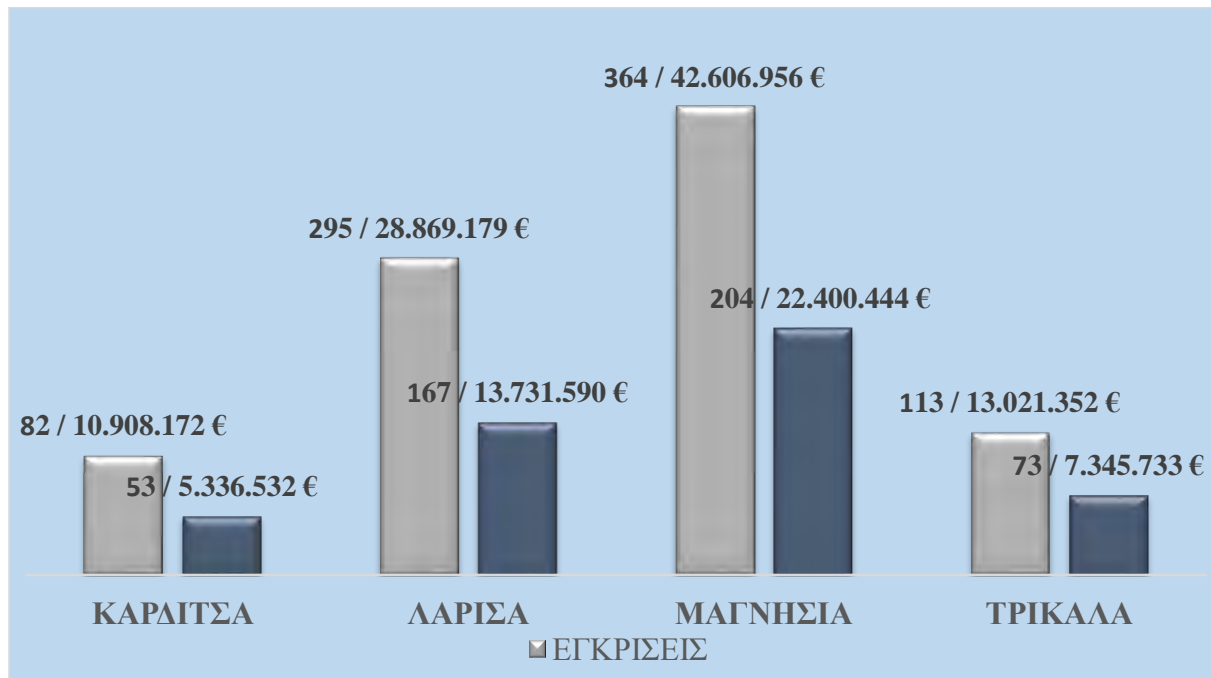
Γράφημα (3.1): Στοιχεία εγκρίσεων ανά προγραμματική περίοδο

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

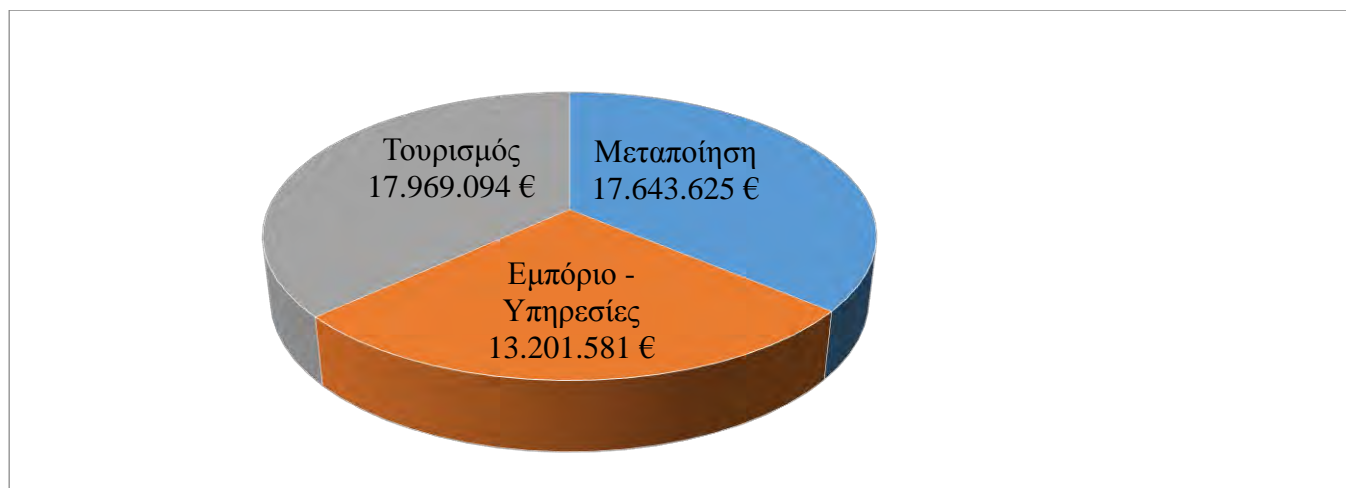
«ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ»

Γράφημα (3.2): Ενίσχυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων στους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, εμπορίου και υπηρεσιών

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

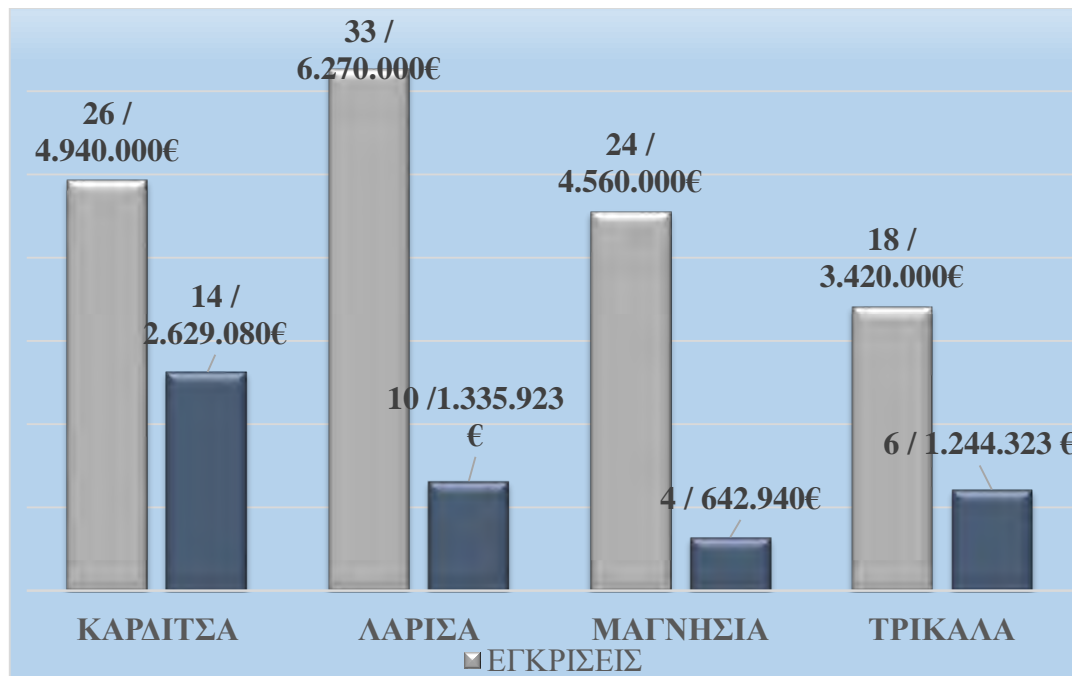
Γράφημα (3.3): Υλοποίηση έργου στις 3 θεματικές ενότητες (Μεταποίηση, Τουρισμό, Εμπόριο-Υπηρεσίες)

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

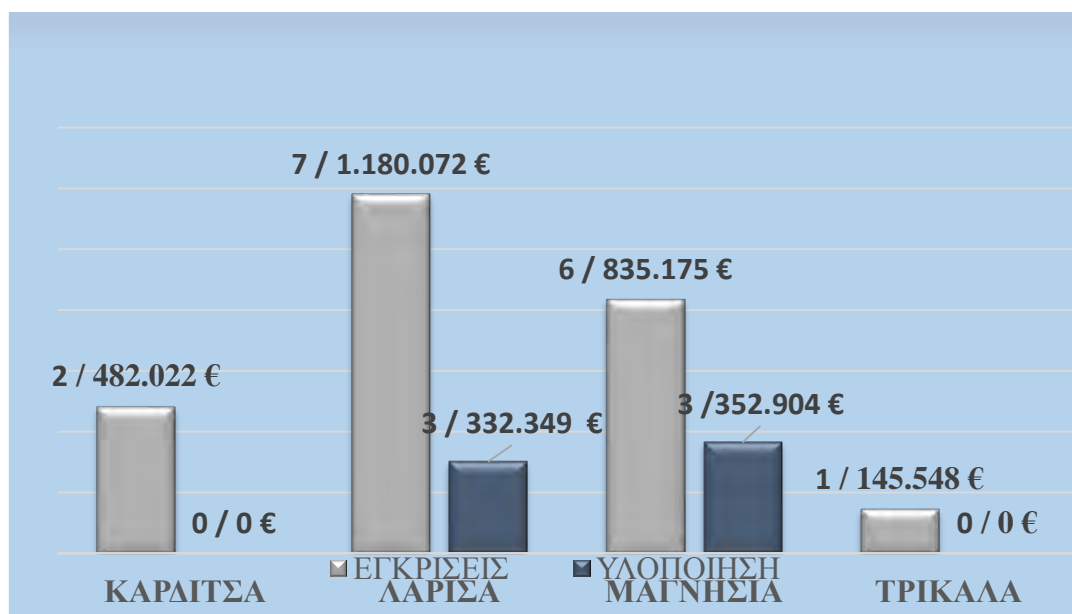
«ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ»

Γράφημα (3.4): Μεταποίηση στις νέες συνθήκες

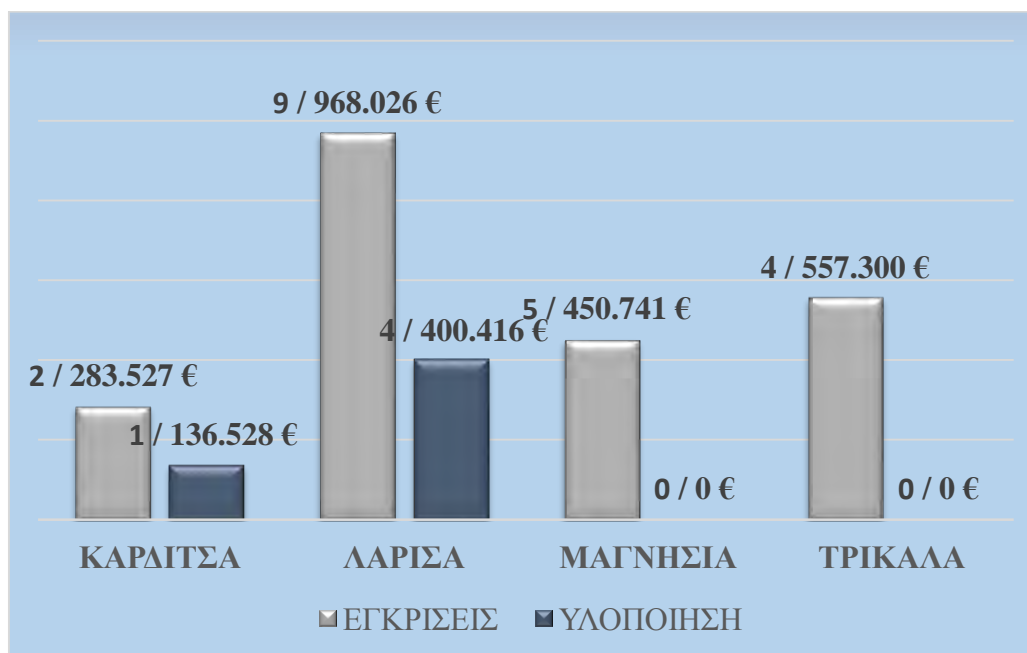
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.5): Νέα καινοτομική επιχειρηματικότητα

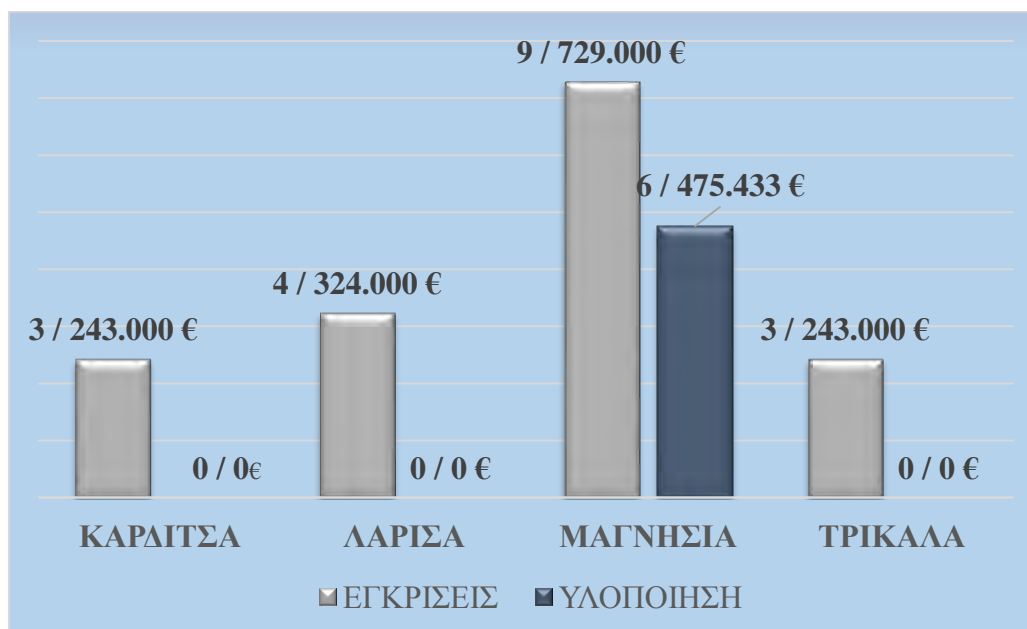
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.6): Εκσυγχρονισμός χερσαίων εμπορευματικών οδικών μεταφορών μετακινούμε την Ελλάδα με ασφάλεια και σεβασμό στο περιβάλλον

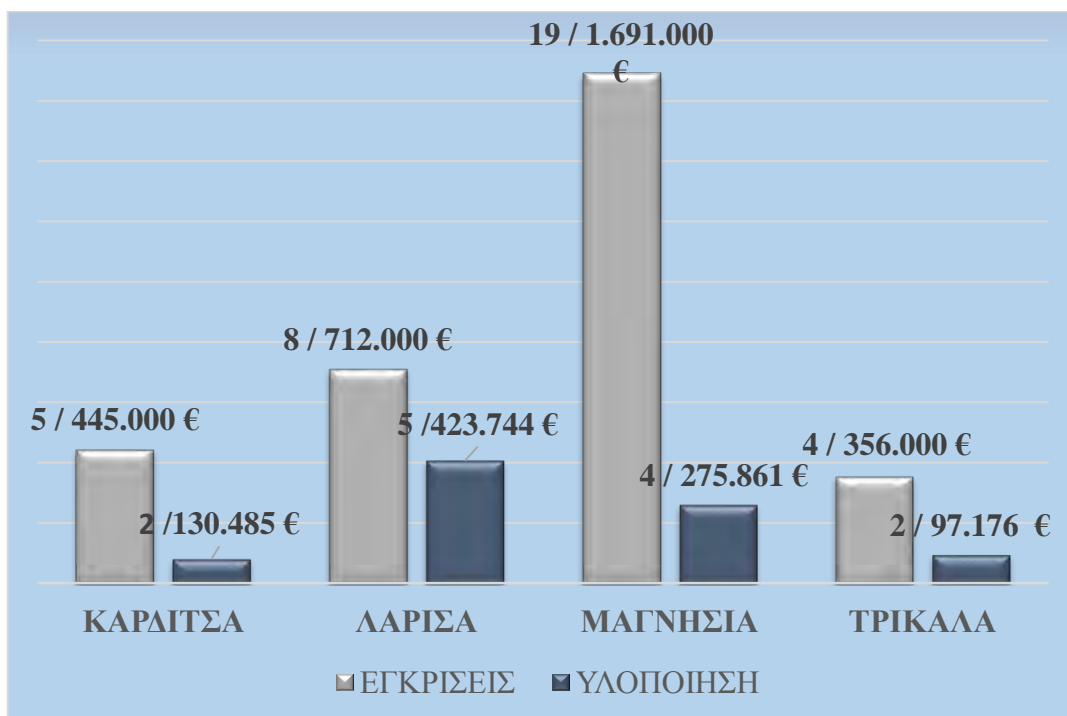
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.7): Ενίσχυση επιχειρηματικότητας γυναικών

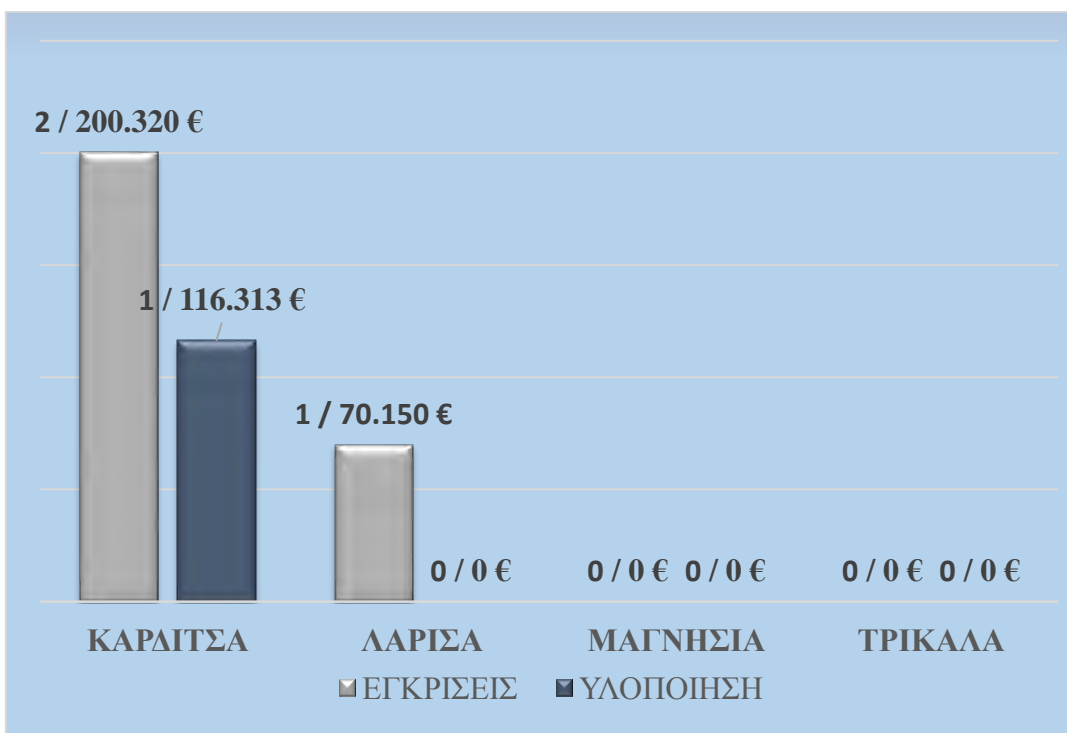
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.8): Ενίσχυση επιχειρηματικότητας νέων

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

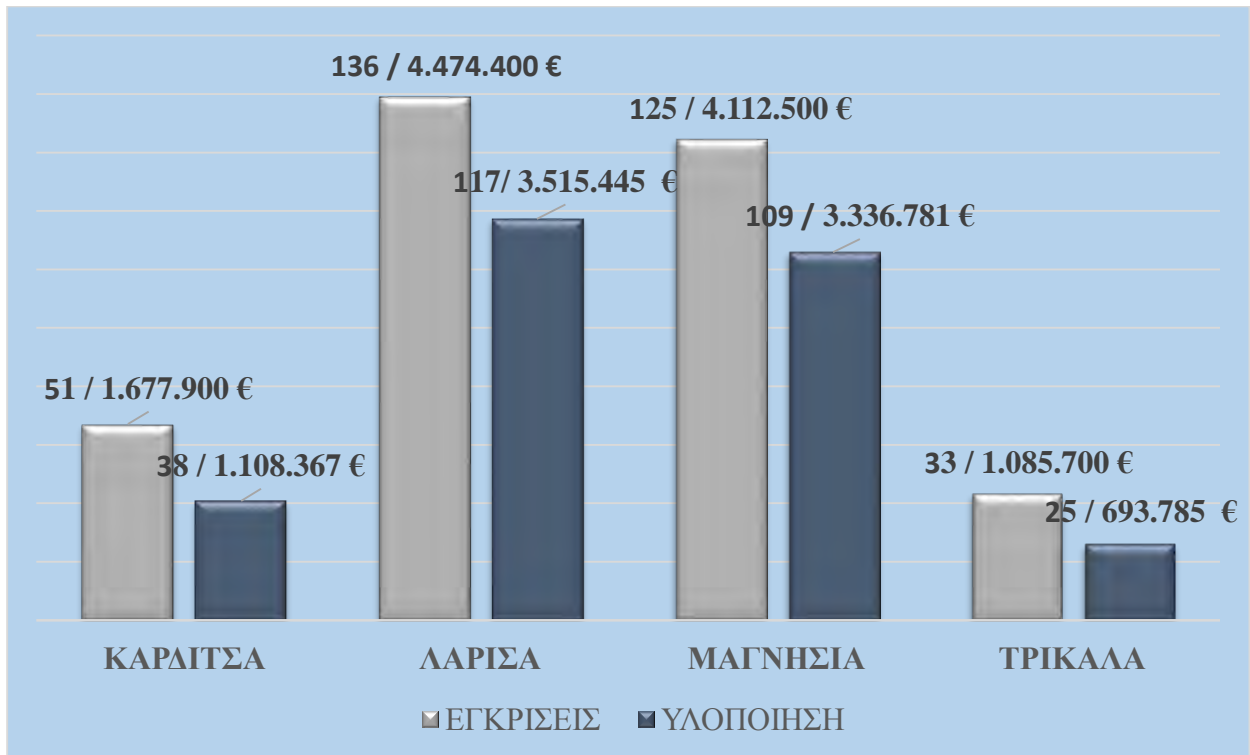
Γράφημα (3.9): Ένδυση – Υπόδηση: Νέες προοπτικές

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

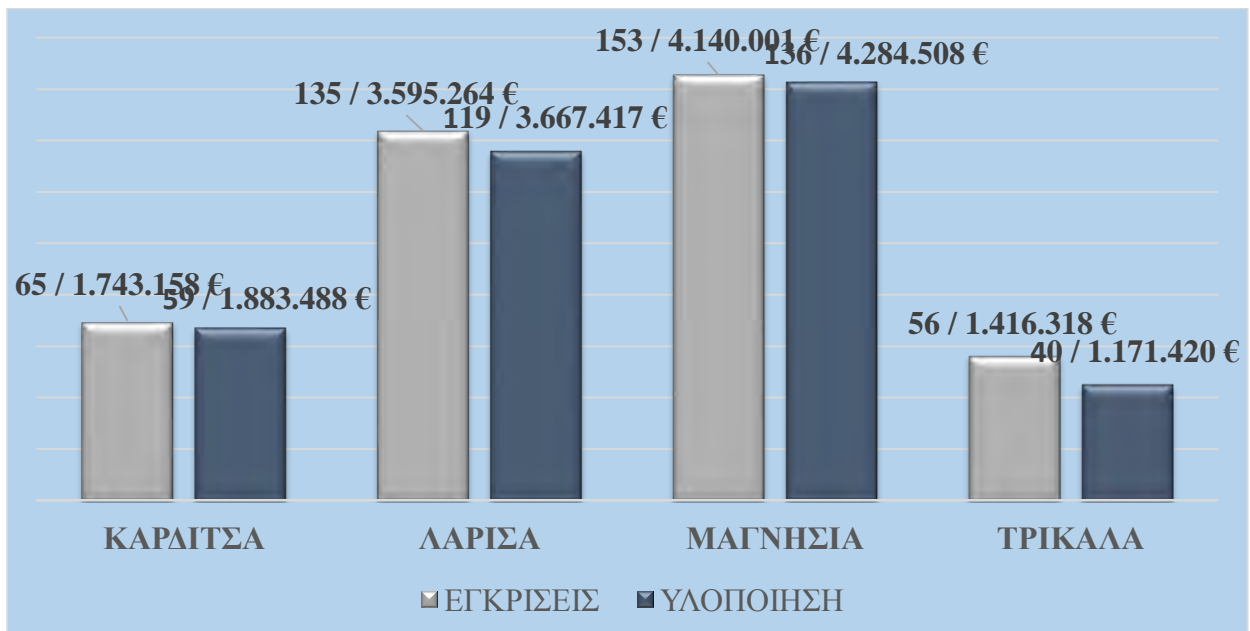

Γράφημα (3.10): Εθνικό αποθεματικό απροβλέπτων

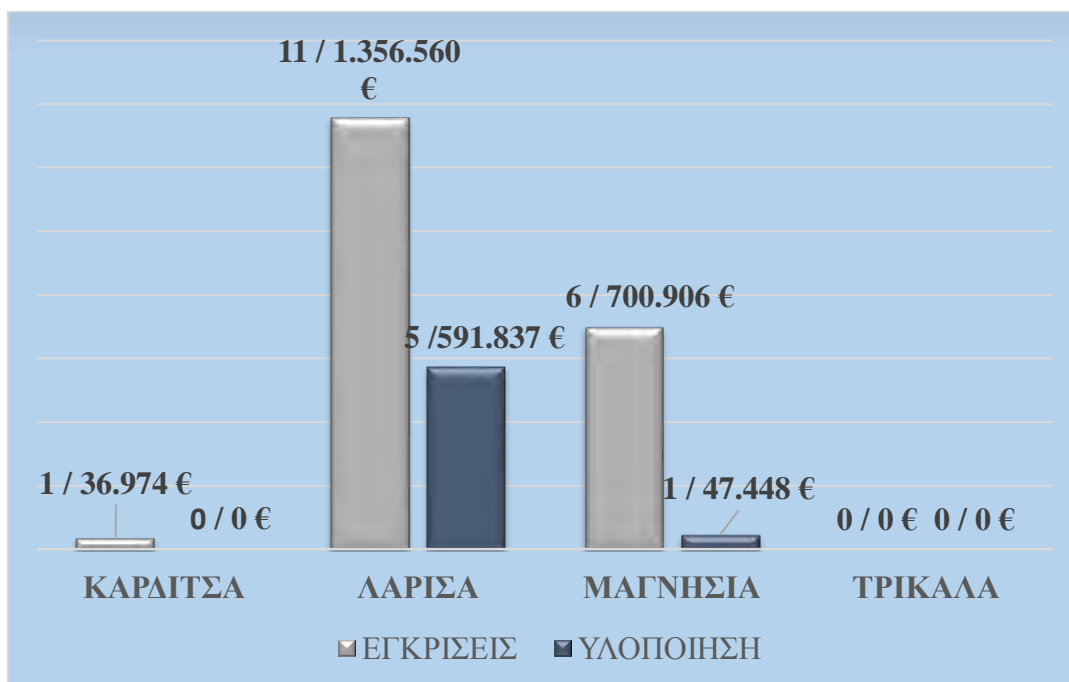
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.11): Εθνικό αποθεματικό απροβλέπτων – Γυναικεία επιχειρηματικότητα

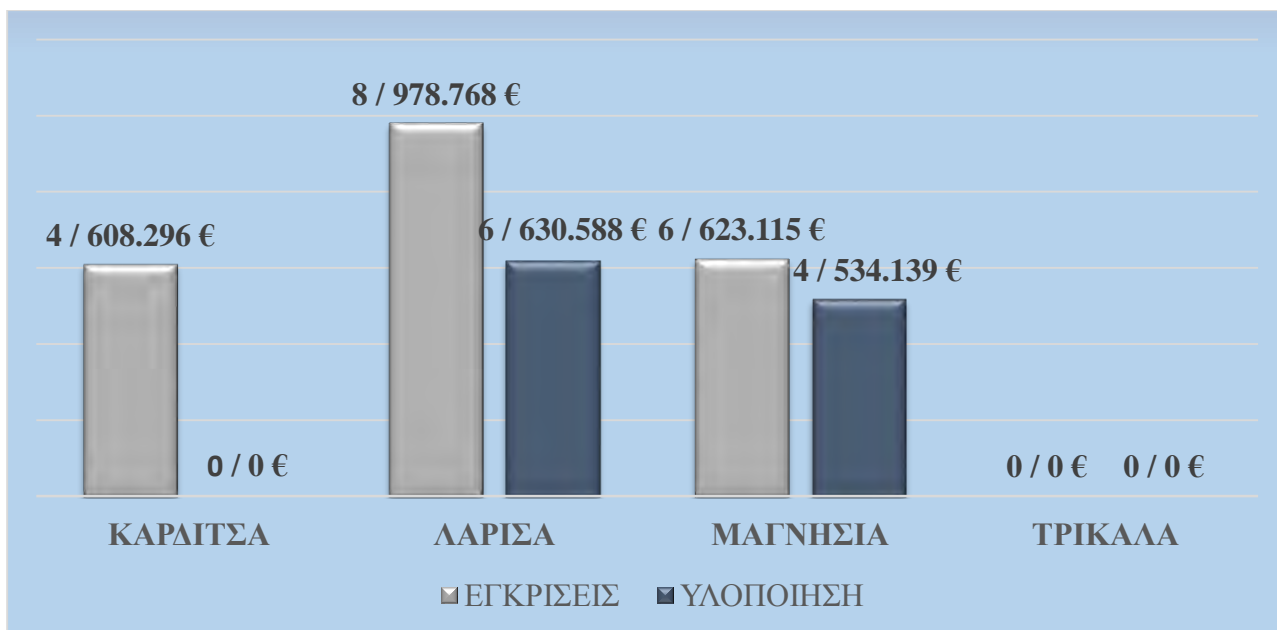
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.12): Εξωστρέφεια – ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων

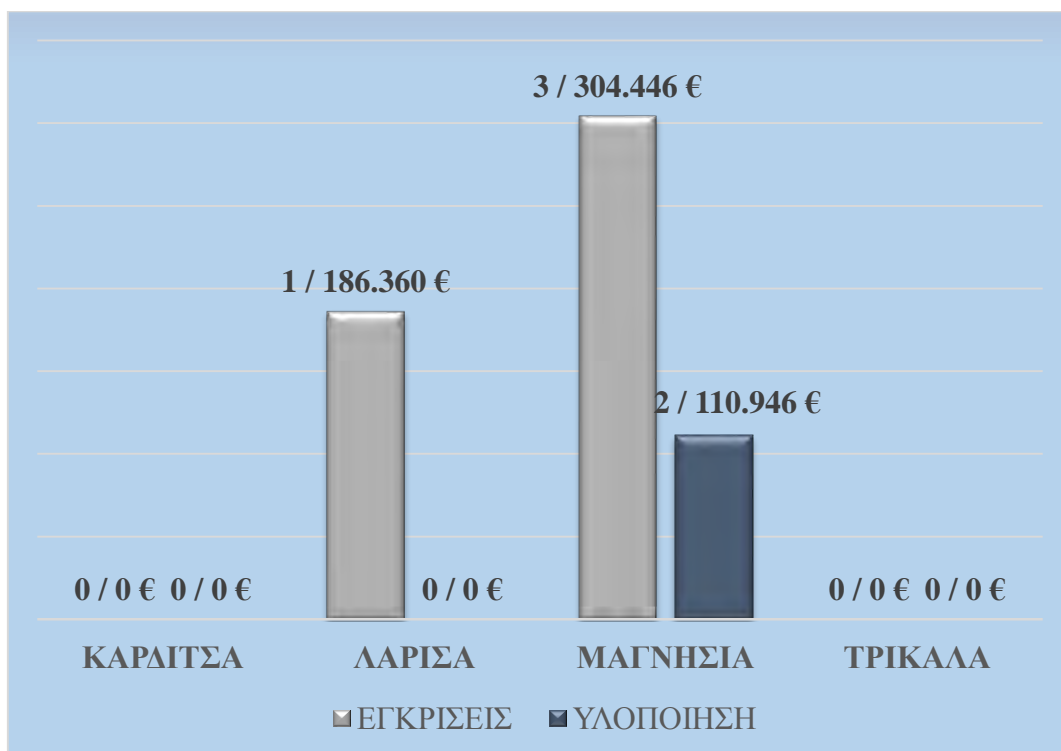
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.13): Εξωστρέφεια – ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II

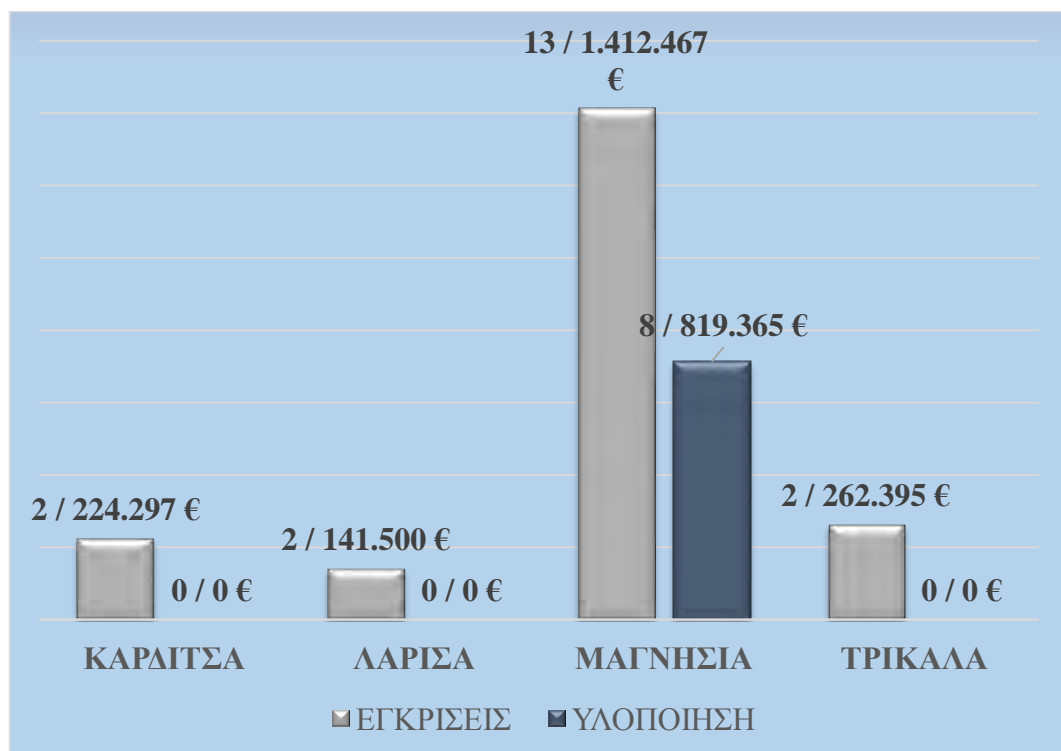
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.14): Πράσινη επιχείρηση 2010

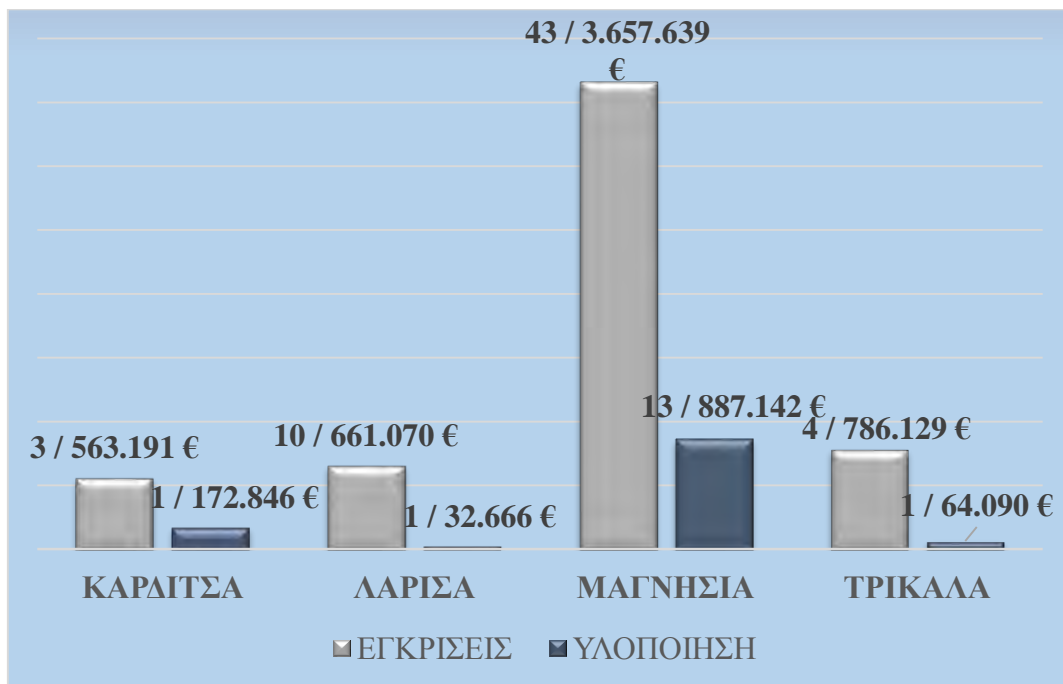
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.15): Πράσινο τουρισμός

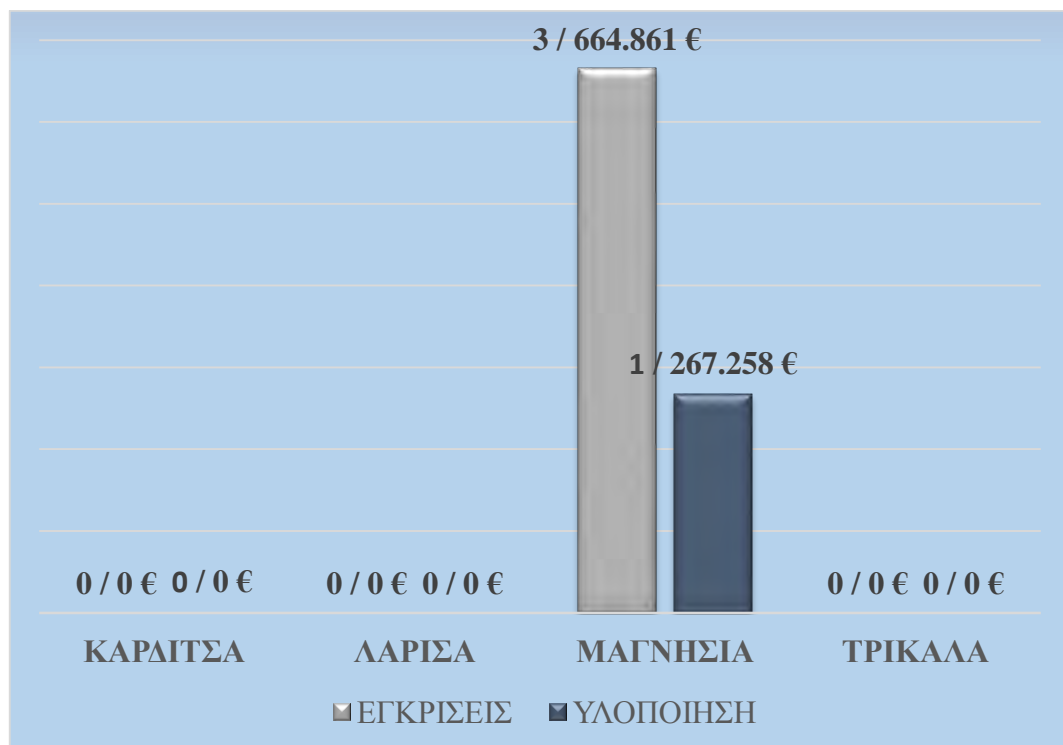
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.16): Εναλλακτικός τουρισμός

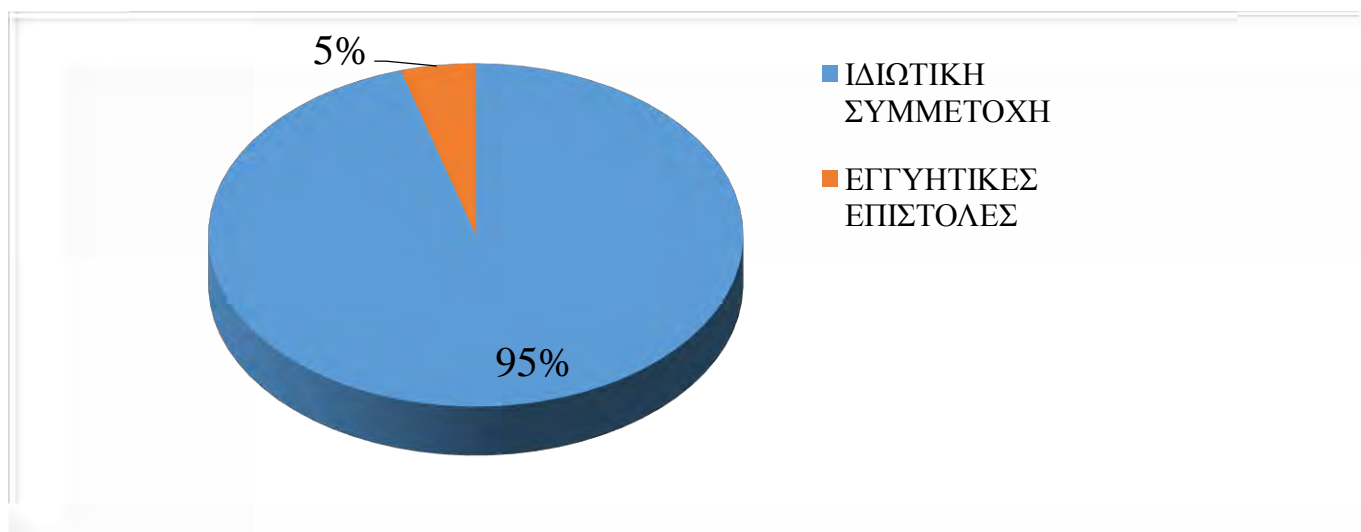
Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.17): Μετεγκατάσταση επιχειρήσεων σε βιομηχανικές περιοχές & επιχειρηματικά πάρκα

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

Γράφημα (3.18): Τραπεζική συμμετοχή

Πηγή: Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας & Στερεάς Ελλάδος (2017)

ΞΕΝΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ

Γράφημα (3.19): Οι εισροές ΞΑΕ στην Ελλάδα κατά την περίοδο 2006-2016 (σε εκατομμύρια ευρώ)

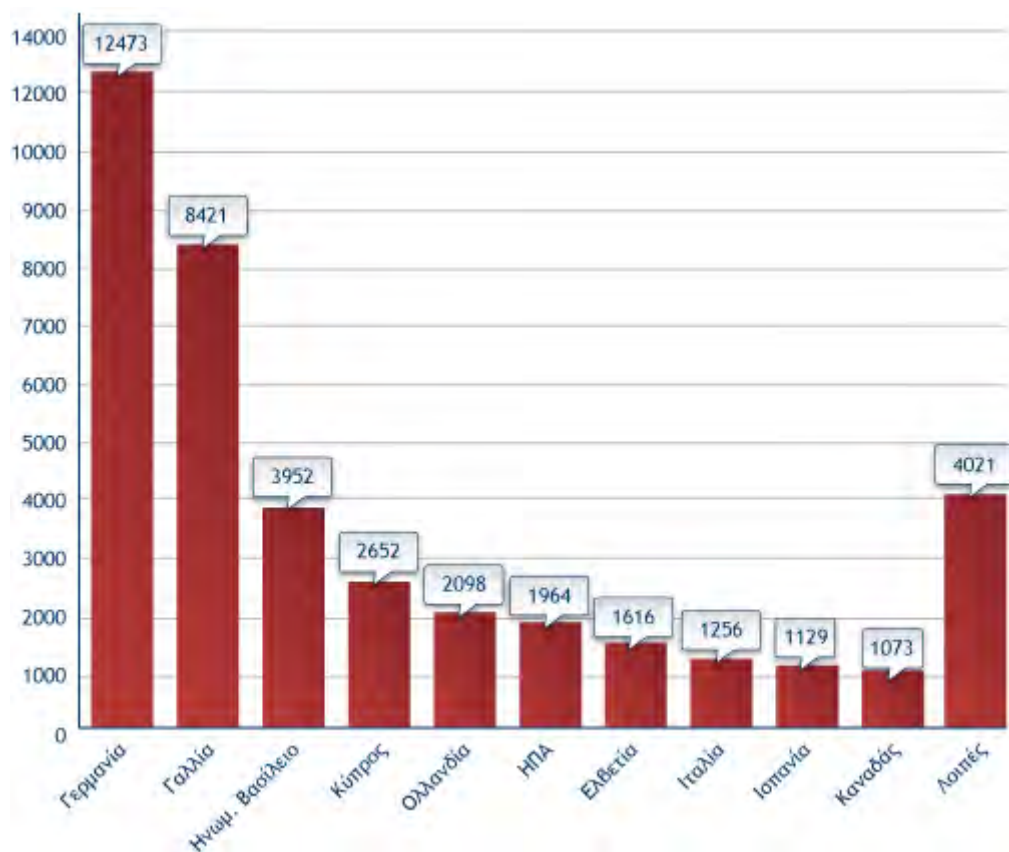

2014, 2015: Αναθεωρημένα Στοιχεία

2016: Προσωρινά Στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

Γράφημα (3.20): Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά χώρα προέλευσης κεφαλαίων κατά την περίοδο 2005-2015 (σε εκατομμύρια ευρώ)

2014, 2015: Αναθεωρημένα στοιχεία

Συνολική Αξία: 40.655,5 εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

Σημείωση: Τα αναλυτικά στοιχεία για τις ΞΑΕ ανά χώρα για το 2016 δεν είναι προς το παρόν διαθέσιμα από την Τράπεζα της Ελλάδος

Γράφημα (3.21): Συνολικές εισροές ΞΑΕ ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας κατά την περίοδο 2005-2015

2014, 2015: Αναθεωρημένα Στοιχεία

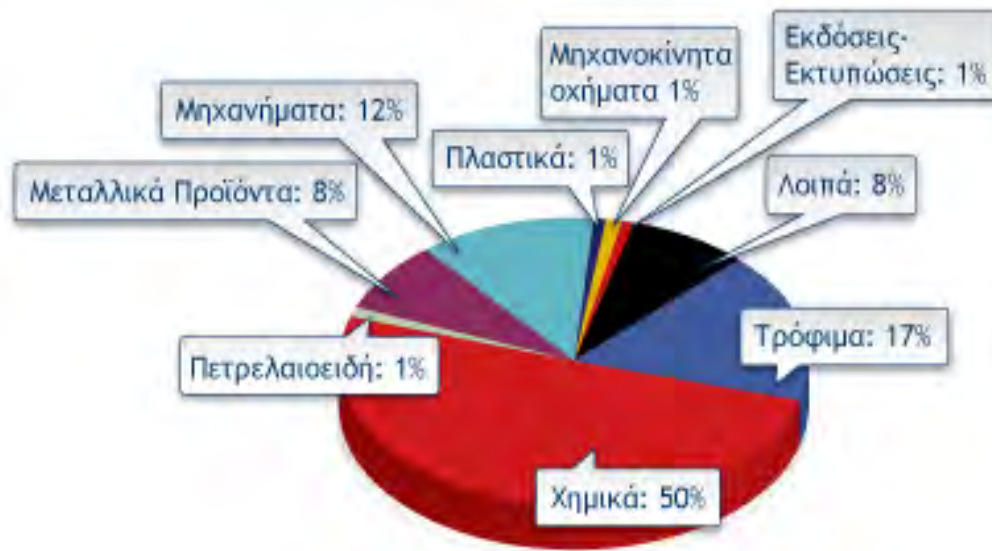
Συνολική Αξία: 40.655,5 εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

Σημείωση: Τα αναλυτικά στοιχεία για το 2016 δεν είναι προς το παρόν διαθέσιμα από την Τράπεζα της Ελλάδος

Γράφημα (3.22): Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στην μεταποίηση κατά την περίοδο 2005-2015

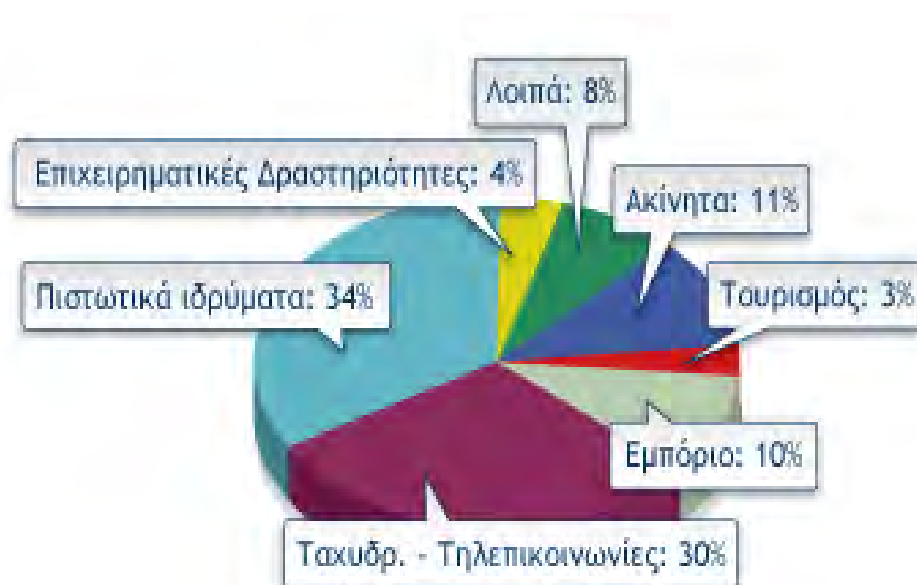
Συνολική Αξία: 7.433,8 εκατομμύρια ευρώ

2014, 2015: Αναθεωρημένα Στοιχεία

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

Σημείωση: Τα αναλυτικά στοιχεία για τις ΞΑΕ ανά κλάδο για το 2016 δεν είναι προς το παρόν διαθέσιμα από την Τράπεζα της Ελλάδος

Γράφημα (3.23): Διάρθρωση των συνολικών εισροών ΞΑΕ στον τομέα των υπηρεσιών κατά την περίοδο 2005-2015

2014, 2015: Αναθεωρημένα στοιχεία

Συνολική αξία: 30.061,6 εκατομμύρια ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

Σημείωση: Τα αναλυτικά στοιχεία για τις ΞΑΕ ανά κλάδο για το 2016 δεν είναι προς το παρόν διαθέσιμα από την Τράπεζα της Ελλάδος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Krugman, P. (2008) 'Η συνείδηση ενός προοδευτικού', Αθήνα: Πόλις
- Αναπτυξιακή Εταιρεία Διαχείρισης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Θεσσαλίας και Στερεάς Ελλάδος, (2017) 'ΕΣΠΑ 2007 – 2013, Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας, Τομεακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα'
- Βαρουφάκης, Γ., Galbraith, J.K., Holland, S., (2014) Μία Μετριοπαθής Πρόταση για την επίλυση της κρίσης του ευρώ, Αθήνα: Ποταμος
- Βλάχου Α., Θεοχαράκης Ν., Μυλωνάκης Δ., (2011) 'Οικονομική κρίση και Ελλάδα', Αθήνα: Gutenberg
- Γιαννίτσης, Τ. (2013) 'Η Ελλάδα στην Κρίση', Αθήνα: ΠΟΛΙΣ
- Γιβροπούλου, Ε. (2007) 'Προστατευόμενες περιοχές στην Περιφέρεια Θεσσαλίας & οι δυνατότητες τουριστικής τους ανάπτυξης', Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Εθνικό Κέντρο Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης, Ινστιτούτο Έρευνας & Τεχνολογίας Θεσσαλίας (2015) 'Agro – Thessaly Cluster'
- Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Θεσσαλίας, (2015) 'Περιφερειακή Στρατηγική Καινοτομίας Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020', Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Εμπορικό Επιμελητήριο Καρδίτσας
- Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Μαγνησίας
- Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Τρικάλων
- Εμπορικό Επιμελητήριο Ν. Λαρίσης
- Επιτροπή Ερευνών Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, (2016) 'Έρευνα και Ανάπτυξη', Εκδόσεις Πανεπιστημίου Θεσσαλίας
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας Ενημέρωση πολιτών, (2014) 'Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια: Περιφερειακή πολιτική', Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014) 'Εθνικές / Περιφερειακές Στρατηγικές Καινοτομίας για Έξυπνη Εξειδίκευση (RIS3)', Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Κομνηνός, Ν., Σεφερτζή, Ε. (2014) 'Έξυπνη εξειδίκευση στην Ελλάδα 2014-2020, Στρατηγικές για έρευνα, καινοτομία και παραγωγική ανανέωση', Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
- Κότιος Α., Παυλίδης Γ., (2012) 'Διεθνείς οικονομικές κρίσεις, Κρίσεις του συστήματος ή της πολιτικής', Αθήνα: Rosili
- Κοτρώνη, Γ. (2007) 'Επιχειρηματικότητα & Τοπική Ανάπτυξη', Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Κωνσταντίνου, Κ. (2011) (πρώτος τόμος) 'Πολιτική Οικονομία & Δημόσια Οικονομική', Αθήνα: Πανεπιστημιακό Φροντιστήριο Δημ. Μπόνιας
- Λαμπριανίδης, Λ. (2004) 'Η Επιχειρηματικότητα στην Ευρωπαϊκή ύπαιθρο: Η περίπτωση της Ελλάδας', Εκδόσεις: Παρατηρητής
- Λυγερός, Σ. (2012) 'Από την Κλεπτοκρατία στην Χρεοκοπία', Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη
- Μαρκογιαννόπουλος, Ν. (2003) 'Η Κοινωνική Οικονομία και η συμβολή της στην Τοπική Ανάπτυξη', Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Μεταξάς, Θ. (2014) 'Τοπική Ανάπτυξη, Brand Name & Επιχειρηματικότητα', Επαγγελματικό και Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Ροδόπης
- Μεταξάς, Θ. 'Δημιουργικός Τουρισμός, Καινοτόμα Επιχειρηματικότητα και Τουριστική Ανάπτυξη – Δράσεις του τουριστικού προϊόντος - Θεσσαλία', Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Οικονόμου, Δ., Πετράκος, Γ. (1999) 'Η Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων, Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής', Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας – Gutenberg
- Παπαδάκης, Β. (2012) 'Στρατηγική των Επιχειρήσεων: Ελληνική και Διεθνής εμπειρία', Αθήνα: Μπένου
- Παπαθανασίου, Α. (1999) 'Μεσαίες πόλεις και δίκτυα συνεργασίας. Καταγραφή δικτύων συνεργασίας με συμμετοχές ελληνικών πόλεων μεσαίου μεγέθους', Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Παπαθανασίου, Α. (2015) 'Η Επίπτωση της Οικονομικής Κρίσης στη Μαγνησία και ο Ρόλος της Καινοτομίας για Μεγέθυνση και Ανάπτυξη', Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Παυλέας, Σ. (2017) 'Εθνική Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης 2014-2020', Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

- Πετράκος, Γ. (2009) 'Στρατηγικό Σχέδιο για την Ανάπτυξη της Καινοτομίας στη Θεσσαλία', Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας
- Πετράκος, Γ. (2016) 'Επενδύσεις & Ανάπτυξη', Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Ρουμελιώτης, Π. (2009) 'Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο', Αθήνα: Εκδοτικός Οργανισμός Λιβανη
- Σαρρής, Ν. (2010) 'Ιστορική Αναδρομή Ευρωπαϊκής Ενοποίησης', Αθήνα: Διάλεξη στο Πανεπιστημιακό Φροντιστήριο Δημ. Μπόνιας
- Τσιάπα, Μ. (2016) 'Η Ευρωπαϊκή Οικονομία: Ο ρόλος των Διαρθρωτικών Ταμείων', Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
- Υπουργείο Οικονομίας Ανάπτυξης & Τουρισμού (2016) 'Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας'
- Φράγκου, Γ. (2015) 'Ο Κλάδος του Μετάλλου στην Περιφέρεια Θεσσαλίας – Το Cluster του Μετάλλου', Σύνδεσμος Βιομηχανιών Θεσσαλίας & Κεντρικής Ελλάδος
- Χριστοδουλάκης, Ν. (2014) 'Ευρώ ή Δραχμή? Διλλήματα, Πλάνες & Συμφέροντα', Αθήνα: Gutenberg'

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Artelaris, P. (2017) 'Geographies of crisis in Greece: A social well-being approach', Department of Geography, Harokopio University
- Basile R., Castellani D., Zanfei A. (2007) 'Location choices of multinational firms in Europe: The role of EU cohesion policy', ISAE, Rome, University of Perugia, University of Urbino, Italy
- Bradley J. and Untiedt G. (2011) 'The Future of EU Cohesion Policy in a Time of Austerity', International Evaluation Conference Vilnius, Lithuania
- Duquenne M., Vlontzos G. (2013) 'The impact of the Greek crisis on the consumers' behaviour: some initial evidences', University of Thessaly
- IFRI (Institut Francais des Relations Internationales), Ramses 2009: Turbulences economiques et geopolitique planetaire, Παρίσι, Dunod, 2008
- Jacques, M. (2016) 'The death of neoliberalism and the crisis in western politics', The Guardian

- Jorion, P., L'implosion. La Finance contre l'économie: ce que revele et annonce «la crise des subprimes», Παρίσι, Fayard, 2008
- Kautonen, M. (2012) 'Balancing Competitiveness and Cohesion in Regional Innovation Policy: The Case of Finland', Research Centre for Knowledge, Science, Technology and Innovation Studies, School of Social Sciences and Humanities, University of Tampere, Finland
- Le Monde, 22/07/2008, 16/10/2008
- Manakos I., Karakizi C., Gkinis I., Karantzalos K. (2017) 'Validation and Inter-Comparison of Spaceborne Derived Global and Continental Land Cover Products for the Mediterranean Region: The Case of Thessaly', Information Technologies Institute, Centre for Research and Technology Hellas, Thessaloniki, Greece, Remote Sensing Laboratory, National Technical University of Athens, Greece
- Medrano, J. D. (2012) 'The Limits of European Integration', Department of Economic History and Institutions, Universidad Carlos III de Madrid, Spain
- Moustis K., Proias G., Larissi I., Nastos P., Koukouletsos K., Paliatsos A. (2015) 'Health impacts due to particulate air pollution in Volos City, Greece', Journal of Environmental Science and Health, PART A 2016, VOL. 51, NO. 1, 15_20
- Vilpisauskas, R. (2013) 'Eurozone Crisis and European Integration: Functional Spillover, Political Spillover?', Institute of International Relations and Political Science, Vilnius University, Lithuania

ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/.../expost_eval_2007_2013_el.ppt (07/10/2017)
- <http://anaptyxi.gov.gr/> (28/09/2017)
- <http://www.antagonistikotita.gr/epanek/secretariat1.asp> (10/10/2017)
- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (15/11/2017)
- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)
- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)

- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis> (05/12/2017)
- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>(05/12/2017)
- <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/ksenes-ameses-ependyseis>(05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT24/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT39/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT39/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT42/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT42/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT45/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT45/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT48/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT51/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT51/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/DKT54/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SDD06/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SDD06/) (05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL30/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL30/)(05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL33/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL33/)(05/12/2017)
- [http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEM91/-](http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEM91/)(05/12/2017)
- http://www.thessalia-esp.gr/images/files/2014-2020/4_Parartima_Anaptixiaka.pdf (22/01/2018)
- <http://www.thessalia-stereaellada-hpeiros.gr/el/Pages/OPFunding.aspx> (09/10/2017)
- <http://www.thessalia-stereaellada-hpeiros.gr/el/Pages/OPObjectives.aspx> (09/10/2017)
- <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticEuropeanTerritorialCooperationProgrammes.aspx> (08/10/17)
- <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticNationalDevelopmentPlanning.aspx> (08/10/17)

- <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticOPThesallyMainlandGreeceEpirus.aspx> (09/10/2017)
- <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticRegionalOP.aspx> (08/10/17)
- <https://2007-2013.espa.gr/el/Pages/staticSectoralOP.aspx>(08/10/17)
- https://2007-2013.espa.gr/elibrary/Perilipsi_EP_Antagonistikotita-Epixeirimatikotita.pdf (09/10/2017)
- https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_el (09/11/2017)
- <https://www.espa.gr/el/Pages/InvestmentLaw.aspx> (10/10/2017)
- <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx>(08/01/2018)
- https://www.espa.gr/Style%20Library/Banners/ESPA-Factsheet-A4_%CE%91_FINAL_low.pdf (02/10/2017)